

"ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ"

ΔΕΛΤΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΤΟΣ
ΙΑΡ. 1974

ΤΕΥΧ.
146

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1988

Γραφ.: Μαυρομιχάλη 7· 106 79 Ἀθήνα
Τηλ. 36.21.651 — 63.99.783

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
— Άνας Θάδα - Μπουρατζῦ: Φαινόμενα (Ποίημα)	445
— Κων. Ι. Ἀναγνωστοπούλου: Ἡμερολογιακὴ ἀναγραφή ἐπιχειρήσεων (συνέχεια)	447
— † Ἀγγελου Τερζάκη: Ἀπὸ τὸ βιβλίο του «Ἑλληνικὴ Ἐποποιία 1940—41». Οἱ νεοροποῖτες, οἱ κεραυνοὶ τοῦ Πυροβολικοῦ κ.λπ.	455
— Γιάννη Πινδέα: Ἡ Ἡπειρος πρὶν ἑκατὸ χρόνια παρὰ κάτι. Ἐπακόλουθα λήξης διαωμοῦ τῆς Ἐκκλησίας	459
— Ὁ Λόρδος Βύρων ἐν Ἡπειρῷ	462
— Ἀλεξ. Χ. Μαρμπούλου: Ἑλληνικὸ Λαϊκὸ Μηνολόγιο. Τὸ Συναξάρι τῶν 12 μηνῶν	465
— Ἡπειρος Εἰκονογραφημένη	469
— Ὀδυσσεά Ἐλύτη: Ἀπὸ τὸ «Ἄξιον Ἑστίν, Ἡ πορεία πρὸς τὸ Μέτωπο»	479
— † Τάκη Δάνου: Τὸ χαρτὶ Μπάρμπα Στιφανῆ!	481
— Τάκη Σακελλαρίου: Ἀντιφάγγισμα (Ποίημα)	485
— Μεσελέδες τοῦ Α.Χ.Μ.: Ἡ Γαλιάντρα	487
— Γεωργ. Βασδέκη: Ὁ Ἡπειρώτης Παιδαγωγὸς Εὐριπίδης Σούρλας	489
— Ἀρσένη Γεροντικοῦ: Ἡπειρωτικὰ πέιθη: Ἀναστ. Παπαγγελῆς	491
— Τῆς Συντάξεως: Ἡπειρωτικὴ Πνευματικὴ Ζωὴ καὶ Κίνηση	492
— Ἀλεξ. Χ. Μαρμπούλου: Ἱστορικὰ ἀνέκδοτα. Ἡ δράσις τοῦ Σπύρου Μίλιου στὴν ἐποχὴ τοῦ Ὄθωνα	495
— Συγγραφεῖς καὶ Βιβλία	497

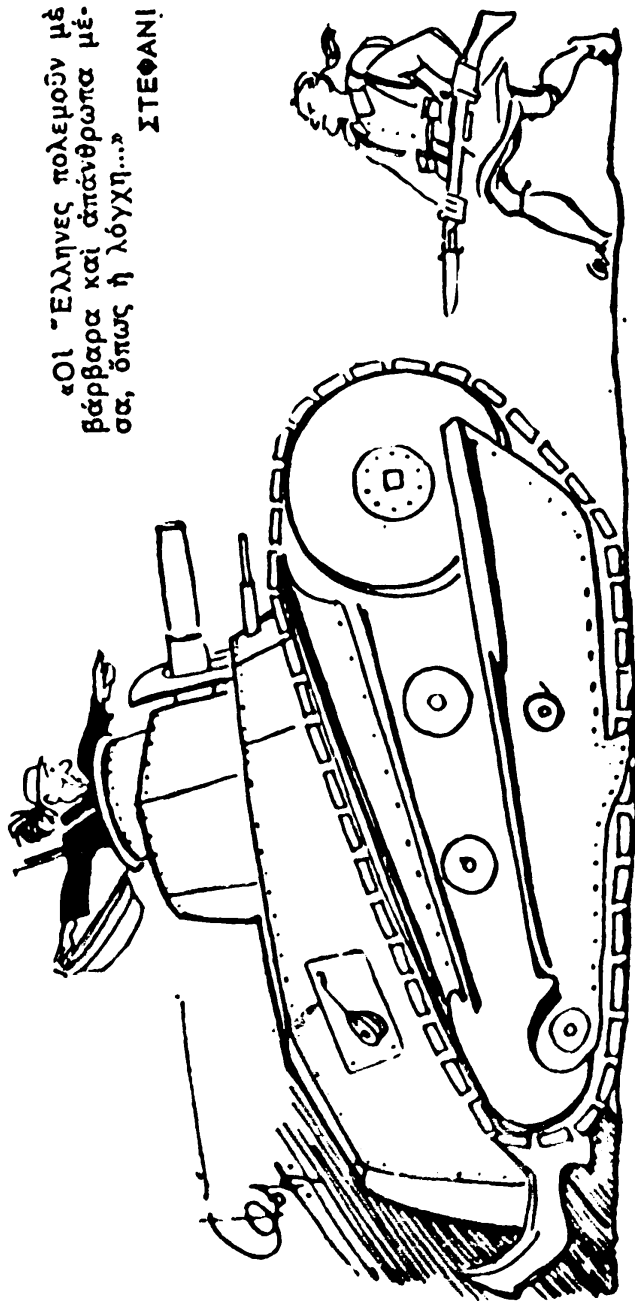
Φαινόμενα

ΑΝΝΑΣ ΘΑΔΑ - ΜΠΟΥΡΑΤΖΗ

Το σκοτάδι ακουμπά το ποδάρι του
στο σώμα της ασάλευτης πέτρας
Χιονίζει. Ἐνας τυφλὸς φονιάς ζῶ-
νει τὴν πόλη
βουλιάζουν τα στόματα τα σπίτια
οἱ ταξέρνες τα γιαπιά
Οἱ Καρυάτιδες ρουφάν τους κόμ-
πους τῆς πίκρας
μπροστά σε πίδακες σκοτεινῶν εγ-
κεφάλων
που συνωστίζονται σε πύλες σκο-
ταδίου
Χιονίζει, χιονίζει
Μια σκόλα βρίσκεται στον ουρανό
καὶ αρπάζει τὴν ψυχὴ ἀνάρτης
ἀνεμος
τὴν αρματώνει
καὶ βουίζει ἡ σκουριά
ἡ ἀποσύνθεση σθῆνει τὰ μάρμαρα
βοήθεια, βοήθεια!
Ἀλλάζει φῶτα τὸ καράβι
ὁ θάλλτος παρελαύνει με χάρτινους
στρατηγούς
κρατοῦν ἀντὶ γιὰ σπαθιά
ερπετὰ μολυσμένα
ἐπειτα χάνονται σε λαδύρινθους
με τὴ σφραγίδα τῆς ντροπῆς στὴν
τσέπη
Χιονίζει, χιονίζει
Ἀνάξια πρόσωπα στὴ ράχη τῆς
μέρας
τρυγάν, τὸ λειψὸ σπόρι μας κριθάρι
κι' ὁ φούρνος βγάζει μαραμένο
ψωμί
Ἀχ να γινόμεν φτερό
Ἀχ να γινόμεν σπαθί
αστραπή κι' ἀργαστήρι.

Τὸ '40 μὲ τὴν πένα τῶν γελοιογράφων

«Οἱ Ἕλληνες πολεμοῦν μὲ
βάρβαρα καὶ ἀπάνθρωπα μέ-
σα, ὅπως ἡ λόγχη...»

ΣΤΕΦΑΝΙ

— Βγάλε τὴ λόγχη ἀπὸ τ' ὄπλο σου κι' ἔλα νὰ μέτρηθούμε !
[Σκίτσα τοῦ κ. Θεοκ. Δημητριάδη]

Ἄντεπίθεση μὲ ἐφ' ὄπλου λόγχη!

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑΚΗ ΑΝΑΓΡΑΦΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΤΟΥ ΚΩΝΣΤ. Ι. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐφέδρου Ἀνθ)γοῦ Πεζικοῦ

Τὰ προκαταρκτικὰ τῶν μαχῶν τῆς Γκραμπάδας. Τὸ δράμα τῶν πληθυσμῶν τοῦ Πωγωνίου, ποὺ ἐγκαταλείπουν τὶς πατρογονικὲς ἐστίες.

(Συνέχεια ἀπὸ προηγούμενο)

Ξημέρωσε ὁ Θεὸς τὴν ἡμέραν, ὁ καιρὸς πάλι βροχερός, ἡ νύχτα πέρασε ἤρεμη. Κάπου - κάπου καμιὰ κανονιὰ διετάρασσε τὴν νυκτερινὴν ἡσυχίαν, τὸ μόνον παράξενον ἦταν ὅτι ἡ Γκραμπάλα σκεπαζόταν ἀπὸ μιὰ πυκνὴ διαπεραστικὴ ὀμίχλη καὶ μαζὺ μὲ τὴν βροχὴν μοῦ δημιουργοῦσε ἓνα αἶσθημα ἀνησυχίας, καὶ ὅπως εἶμουνα ἀκουμπισμένος σ' ἓνα μικρὸ δενδράκι καὶ συζητοῦσα μὲ δύο στρατιώτας, ποὺ εἶχαν κουκουλωθῆ μὲ τὰ ἀτομικά των ἀντίσκηνα γιὰ νὰ προστατευθοῦν ἀπὸ τὴν βροχὴν, τί πρόκειται νὰ γίνη, ποῦ ἀκριβῶς θρῖσκεται ὁ ἐχθρὸς καὶ γενικὰ πῶς θὰ ἀντιμετωπίσωμε τὴν πυκνὴν ὀμίχλην, ποῦ μᾶς ἔκαμε νὰ μὴν βλέπουμε οὔτε σὲ ἀπόστασιν 5 μέτρων καὶ ἐκεῖ ποῦ τὰ λέγαμε ὑπὸ τὸ ψιλόβροχον, ἀκοῦμε ξαφνικὰ τὸν ἦχον καὶ τὰ σφυρίγμα-

τα τῶν βλημάτων τοῦ δικοῦ μας θάρεος πυροβολικοῦ, ποῦ ἔβαζε ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῶν Κάτω Σουδενῶν νὰ περνᾶνε ἐπάνω ἀπὸ μᾶς μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὸ Βασιλικόν - Δρυμάδες καὶ τὰ χωριὰ τοῦ Πωγωνίου.

Κατ' ἀρχὴν ξαφνιαστήκαμε καὶ φοβήθηκα κάπως, ἀλλὰ ἐπειδὴ λόγῳ τῆς ὀμίχλης καὶ τῆς μακρινῆς ἀποστάσεως δὲν βλέπαμε ποῦ ἀκριβῶς πέφτανε τὰ βλήματα αὐτά, ἀλλὰ μὲ ἐνεθάρρυνε πάρα πολὺ ἡ ἐνέργεια αὐτή, γιὰτὶ ἐγίνε ἡ ἀρχὴ ποῦ οἱ μακαρονάδες θὰ δοκιμάσουν τὴν γλύκα τῶν ἐλληνικῶν κουφέτων, μιὰ καὶ μεῖς ἀκόμη οἱ πεζοὶ εἴμεθα ἀπλῶς θεαταὶ καὶ μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ἡσχολοῦμεθα ἀκόμη μὲ τὴν διευθέτησιν τῶν θέσεών μας καὶ τοῦ καθαρισμοῦ τῶν πολυβόλων καὶ πυρομαχικῶν, ἐν ἀναμονῇ ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν νὰ λάθωμε καὶ μεῖς τὸ θάπτισμα τοῦ πυρός.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ὀμίχλη ἀρχισε νὰ ἀραιώνη καθὼς καὶ τὰ σύννεφα, ὁπότε κατὰ τὴν 11ην π.μ. ὥραν βλέπω ἓνα σμῆνος βομβαρδιστικῶν ἀεροπλάνων νὰ κατευθύνεται πρὸς τὰ μετόπισθεν ἀσφαλῶς διὰ τὰ Ἰωάννινα καὶ ἐνῶ ἡμεῖς συνεχίζαμε πάντα τὴν ἰδίαν ἐργασίαν, ὕστερα ἀπὸ μίαν ὥραν περίπου, βλέπουμε ἓνα

ἄλλο σμήνος βομβαρδιστικῶν τρικινητηρίων ἐχθρικῶν ἀεροπλάνων νὰ ἔρχεται κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν τοποθεσίαν μας.

Ἄιμέσως οἱ λεβέντες τῆς διμοιριέτοίμασαν τὰ πολυβόλα δι' ἀντιροπορικὴν βολὴν καὶ μὲ πραγματικὴν χαρὰν περιμέναμε νὰ ὑποδεχθούμε τοὺς «μακαρονάδες» καὶ πετούσανε σὲ σχετικὸν ὕψος τῶν τεσσάρων χιλιάδων μέτρων καὶ ἔτσι νὰ πάρουμε τὸ θάπτισμα τοῦ πυρὸς κατ' ἄλλον τρόπον, ἀλλὰ δυστυχῶς λόγῳ τοῦ ὕψους καὶ τῆς κατευθύνσεως ποὺ πήρανε πρὸς Ν.Α. περάσανε χωρὶς νὰ μᾶς ἐνοχλήσουν, οὔτε καὶ τὴν γύρω περιοχὴν μας, ἔτσι διαγράφεται ἡ κατάστασις μας τῆς Διμοιρίας μου μέχρι στιγμῆς. Διάφορες ὁμως πληροφορίες καὶ εἰδήσεις ποὺ καταφθάνουν περὶ συνεχῶν ἐπιτυχιῶν τῶν δικῶν μας τμημάτων στὴν περιοχὴν Κονίτσης, μᾶς κάμουν ὅλους μας γενικά, νὰ εἴμεθα γεμάτοι ἀπὸ χαρὰ καὶ ἐνθουσιασμόν, ἐκτὸς ἀπὸ δύο... ποὺ ὁ φόβος των εἶναι ζωγραφισμένος στὰ πρόσωπά των — δὲν εἶπα τίποτε, ἀλλὰ ἔλεγα μέσα μου πῶς κάθε ἀρχὴ καὶ δύσκολη.

Ἔτσι μ' αὐτὰ τὰ περιστατικὰ φθάσαμε στὸ ἀπόγευμα, ὅπου ἀρχισε νὰ φιλοβρέχη πάλι καὶ νὰ πληροφορηθῶ ὅτι τὰ Τάγματα Προκαλύψεως, ἀφοῦ ἔκαμαν μεγάλη θραῦσιν στὸν ἐχθρὸ ὑποχωροῦν κανονικῶς. Ἐν τῷ μεταξύ ἀρχισε νὰ βρέχη δυνατὰ καὶ οἱ θροντές καὶ ἀστραπές συμπλήρωναν τὰ κενὰ στὸ ἀγριο αὐτὸ τοπίο ποὺ ἔχουμε ταχθῆ καὶ μαζί μ' αὐτὰ βλέπαμε ἀπὸ

τὴν ἀπέναντι κατεύθυνσι τοῦ Ἀηδονοχωρίου νὰ ὑποχωροῦν καὶ νὰ καταφθάνουν τὰ πρῶτα τμήματα τῶν στρατιωτῶν μας.

Τὰ βλέπαμε καθαρὰ νὰ συμπύσσωνται, πολλοὶ ἐν ἀταξία καὶ ἄλλοι κάπως κανονικά, ἀλλὰ τὸ θέαμα ἦταν ὄντως ἀπακαρδιωτικὸ βλέποντας μαζί μὲ τοὺς στρατιῶτες νὰ ἔρχωνται πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Καλπακίου ὅλος σχεδὸν ὁ ἀμαχος πληθυσμὸς τῆς περιοχῆς Πωγωνίου μὲ τὰ ζῶα τους καὶ μὲ ὅ,τι ἦταν δυνατὸν νὰ μεταφέρουν ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά των, λυπηρὸν τὸ θέαμα καὶ ὅσον προχωροῦσε ἡ ἡμέρα πρὸς τὴ νύκτα ἀρχίσαμε νὰ ἀκοῦμε καὶ τὰ κροταλίσματα τῶν ἐχθρικῶν πολυβόλων κλπ., καὶ ὅπως θρῖσκομαστε μέσα στὸ ψευτοχαράκωμα ποὺ ἔκαμα, ὅπως ἀναφέρω πιὸ πάνω, μόνος μου, προσπαθοῦσα νὰ ἐνθαρρύνω τοὺς στρατιώτας μου, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὴν ἀκαταστασίαν τοῦ καιροῦ καὶ τῆς νηστείας κατὰ κάποιον τρόπον εἶχαν ἀλλάξει κάπως τὴν ὄψιν των. Ἀλλὰ εὐτυχῶς οἱ ἄνδρες μου καὶ γενικά ὅλοι τους μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Μετσοβίτην λοχίαν ἦσαν ὑπέροχοι καὶ εἶμαι ὑπερήφανος γιατί ἦταν ὅλοι τους ἠπειρώται καὶ ἐπαναλαμβάνω ὅτι παρ' ὅλον σήμερον καὶ μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ἔχουμε ἕνα εἰκοσιτετράωρον νηστικοὶ — ἐν τούτοις, κανεὶς μὰ κανεὶς δὲν μοῦ εἶπε τίποτε.

Πῶς μετὰ νὰ μὴν ὑπερηφανεύομαι ὡς Διμοιρίτης των; Ἔτσι φθάσαμε στὴν νύκτα, ἡ ὁποία κατὰ τὰ φαινόμενα θὰ εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τίς προηγούμενες, γιατί οἱ Ἴταλοι

ἔχουν μιὰ νύκτα στὴν διάθεσίν τους καὶ δὲν γνωρίζω τί ἐκπλήξεις μποροῦν νὰ μᾶς παρουσιάσουν, γιατί μὲ τὰ μηχανικὰ μέσα, αὐτοκίνητα καὶ μοτοσυκλέτες μετακινοῦντα ἀπὸ τὸν δρόμον τῆς Κονίτσης πρὸς Καλπάκι ὅλη τὴν νύκτα μὲ τὰ φῶτα των. "Αντε νὰ κλείσης μάτι.

30.10.1940

Ἡ περασμένη νύκτα ἦταν διαφορετικὴ ἀπὸ τὶς προηγούμενες καὶ τοῦτο γιατί καθ' ὅλην τὴν νύκτα εἶμωνα ὑποχρεωμένος νὰ θγάζω διπλοσκοπούς καὶ περιπόλους γιατί, ὅπως ἀναφέρω καὶ παραπάνω, ὁ ἐχθρὸς ἐρχότανε καὶ πιὸ κοντὰ μας ἀπὸ τὸ Γεροπλάτανο καὶ τοῦτο τὸ συμπέρανα ἀπὸ τὰ φῶτα τῶν αὐτοκινήτων, πού ὅλη τὴ νύκτα δὲν σταματήσανε καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ διαρκῶς καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἀκούσαμε πυροβολισμούς ἀπὸ ἀπέναντι ὑψώματα τὸ Μεσοβούνι, καὶ μαζί μ' αὐτὰ κατὰ ἀραιὰ διαστήματα τὸ ἐχθρικό πυροβολικό ἔβαζε πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Καλπακίου καὶ τῆς περιοχῆς Ζαραβίνας — ἀγωνία, σκέψη καὶ πολλὲς φροντίδες!

Ξημερώνει ὁ Θεὸς τὴν ἡμέρα του κάπως κουτσουφιασμένην, ὅπως λέμε στὴν "Ἡπειρον, (συννεφιασμένος πρὸς τὴν βροχὴν) καὶ πρὶν καλά φέξη ὅλοι θρῖσκόμεθα στὶς θέσεις μας ἀναμένοντες ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τοὺς μακαρονάδες καὶ συγχρόνως νὰ πάρουμε κι' ἡμεῖς τὸ θάπτισμα τοῦ πυρὸς καὶ πρὶν ἀκόμη συνέλθω καὶ πρὶν ἀκόμη ξημερώση

καλά, ἀρχίζει τὸ πυροβολικό μας νὰ στέλνει τὰ κουφετάκια του πρὸς τὶς Ἱταλικὲς θέσεις ἀπὸ Γεροπλάτανο μέχρι Χάνι Δελθινακίου κι' ἔτσι κι' ἡμεῖς θρήκαμε εὐκαιρία νὰ παρακολουθοῦμε τὶς ἐκρήξεις τῶν ἡμετέρων ὀβίδων.

Βαρέθηκα τέλος πάντων νὰ κάθωμε στὴν τρύπα μου καὶ εἶπα στὰ παιδιὰ μου ὅτι θὰ πεταχτῶ γιὰ λίγο μέχρι τὸ Παρατηρητήριο, πού εἶχε τὸ δικό μας πυροβολικό πάνω ἀπὸ μᾶς καμιά 80—90 μέτρα προκειμένου νὰ μάθω κανένα ἄλλο νέο, ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ πού ἔβλεπα ἀπὸ τὴν σκοπιάν μας.

Πράγματι, ὕστερα ἀπὸ λίγο φθάνω στὸ Παρατηρητήριο ὅπου μὲ ὑποδέχθηκε ἕνας Ὑπολοχαγὸς τοῦ Πυροβολικοῦ (Κολλιόπουλος, ὄνοματι), τὴν ὥραν ἀκριβῶς πού ἔδιδε τὰ σημεῖα βολῆς διὰ τοῦ τηλεφώνου πρὸς τὴν Πυροβολαρχίαν του, πού ἦταν στὴν περιοχὴ Σουδενῶν κι' ἔτσι μοῦ ἐδόθη καὶ ἡ εὐκαιρία διὰ πρώτην φορὰν νὰ παρακολουθῆσω τὴν βολὴν πυροβολικοῦ (πρὸς στιγμὴν ἀπὸ τὶς διόπτρες πού εἶχαν στὸ παρατηρητήριο), καὶ ἐναντίον μιᾶς ἐχθρικῆς φάλαγγος πού ἐκινεῖτο ἐπὶ τοῦ δημοσίου δρόμου τῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου Βασιλικοῦ, εἶδα μὲ τὰ μάτια μου τρία θλήματα νὰ σκᾶνε ἀνάμεσα στὴ φάλαγγα. Δὲν εἶναι μικρὸ πρᾶγμα, ἐπιτυχία 100%, ὑπέροχο πρᾶγμα, εἶπα μέσα μου, κι' ἀμέσως θυμῆθηκα τὴ δουλειά, πού ἔκαμε ὁ Μαυρογιάννης ἀπὸ πέρυσι καὶ ἡ βολὴ συνεχίζετο· καὶ ὅπως εἶδα καὶ μετέπειτα ἀπὸ τὴν διόπτραν ἔκαμε ζημιὰ στοὺς Ἱ-

ταλούς πού σκορπίσανε στους πα-
ρακείμενους θάμνους.

Κάθισα λιγάκι ακόμη και κατέ-
θηκα στη Διμοιρία μου, γεμάτος
χαρά κι' εὐχαρίστησι ἀπὸ τὴν πρῶ-
τη μου αὐτὴ πολεμικὴ ἐμπειρία και
ἀφοῦ χαιρέτησα τὸν συνάδελφό μου
πυροβολητὴ γύρισα στὸ χαράκωμά
μου. Ἀφοῦ ἔκαμα μίαν βόλταν στὰ
πολυβόλα και εἶπα τὰ νέα στὰ παι-
διά μου, ἡ ὥρα ἦταν 10.30' περί-
που, τὸ δράμα τῶν μετακινουμένων
κατοίκων τοῦ Πωγωνίου ἦταν πιά
τραγικὸ ἀπὸ ψηλά πού τὸ βλέπα-
με! Ἀτέλειωτα καρθάνια με τὰ
ὀλίγα μεταφερόμενα ὑπάρχοντα,
ἐρχόντανε πρὸς τὰ μετόπισθεν κλαί-
οντας και φωνάζοντας. Θέαμα λυ-
πηρότατον και τὸ σπουδαιότερον
εἶχεν ἀντίκτυπον και σὲ μᾶς γιατί
ὀρισμένες φάλαγγες περνούσανε
κάτω ἀπὸ τὰς θέσεις μας, ἀπὸ τὸν
αὐχένα τῆς Ἀρίστης πρὸς τὰ Σου-
δενά και ἄλλα χωριά τοῦ Ζαγο-
ρίου.

Αὐτὴ εἶναι γιὰ μένα ἡ μεγαλυ-
τέρα φρίκη τοῦ πολέμου — κόσμος,
παιδάκια, ζῶα, σφυρίγματα τῶν
τσοπάνηδων, πού ὀδηγοῦσαν τὰ κο-
πάδια των — κλάματα και φωνές
γυναικῶν διεσταυροῦντο κάτω ἀπὸ
τὰ πόδια μας και γιὰ νὰ εἶμαι εἰλι-
κρινῆς μέσα μου δημιουργοῦσαν κά-
ποιαν ἀπυγοήτευσιν, ἀλλὰ ὁ πόλε-
μος, εἶπα μέσα μου, τὰ ἔχει αὐτά,
κι' ἀμέσως ἄλλαξα παραστάσεις,
γιατί ἐν τῷ μεταξύ, ὅπως τὸ δικό
μας πυροβολικὸ ἄρχισε νὰ θάλη
κατὰ τῶν ἐχθρικῶν θέσεων, τὸ ἴδιο
ἔκαμα και τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν
πού ἔβαζε κυρίως ἐπὶ τοῦ ἀμαξι-

τοῦ δρόμου Καλπακίου — Δολιανῶν
— Ζαραβίνας και ἐκτὸς τῶν ἐκρή-
ξεων, ἀκούσαμε και τοὺς ἤχους τῶν
πολυβόλων — ὁ ἐχθρὸς ὄλο και πλη-
σιάζει και οἱ δικοὶ μας συνεχίζανε
τὴν σύμπυξιν των ὡς ἦταν τὸ σχέ-
διόν μας μέχρι τοῦ Καλπακίου.

Ἔτσι ἡ ὥρα περνούσε και κατὰ
τὸ μεσημέρι εἶδαμε νὰ ἐμφανίζων-
ται εἰς τὴν περιοχὴν μας και μερι-
κὰ δικά μας ἀεροπλάννα με κατεύ-
θυνσιν πρὸς τὴν Ἀλθανίαν. Ἡ χαρά
μας ἦταν μεγάλη, γιατί συνάμα τὸ
πυροβολικὸ μας ἐξακολουθοῦσε νὰ
σφυροκοπῆ διαφόρους τοποθεσίας
πού περνούσε ὁ ἐχθρὸς, ἀλλὰ τώρα
πιστεύω καθαρά ἡ ἐνίσχυσις τῶν
ἐχθρικῶν θέσεων ἀπέναντί μας και
θέλω νὰ πιστεύω πῶς ἦλθε ἡ και
μᾶλλον πλησιάζει και ἡ ὥρα μας
νὰ μποῦμε στὸ χορὸ, γι' αὐτὸ ἀφή-
νω τὸ παρατηρητήριόν μου και με
προφύλαξιν ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς θά-
μνους περνᾶω ἀπὸ τὸ κάθε πολυβο-
λεῖον και ψευτοχαράκωμα γιὰ νὰ
ἐπικοινωνήσω με τοὺς ἄνδρας μου
και συνάμα νὰ τοὺς πῶ και δυὸ λό-
για, γιατί εἶχα μίαν προαίσθησιν
ὅτι αὔριον θὰ ἔλθῃ και ἡ σειρά μας.

Ἐκεῖνο πού με στεναχωροῦσε ἦ-
ταν ὁ καιρὸς. Ἄρχισε πάλι νὰ ψι-
λοθρέχη και τὸ κρῦο ἦταν δυνατό.
Ἐν τῷ μεταξύ ἄρχισε νὰ σουρου-
πώνει — και καταφθάνει μιά ἡμε-
ρησίαν διαταγὴ τοῦ Τάγματος, ἡ ὀ-
ποία μᾶς ἔλεγε ὅτι Ἀγγλικὴ βοή-
θεια καταφθάνει συνεχῶς και ὅτι ὁ
στόλος των και ἡ ἀεροπορία ἄρχι-
σαν τὴν δράσιν των ἐναντίον τοῦ
εἰσβολέως. Μοῦ ἔδωσε θάρρος και
αὐτοπεποίθησιν και γεμάτος ἐνθου-

31.10.1940

σιασμό τὰ εἶπαμε μὲ τοὺς στρατιώ-
τας καὶ ὄλοι τους μὲ μιὰ φωνή καὶ
μὲ αὐτοπεποίθησιν μοῦ εἶπαν πῶς
δὲν θὰ περάσουν οἱ μακαρονάδες!
(ὅπως μᾶς ἔλεγε καὶ ἡ σχετικὴ δια-
ταγὴ τῆς Μεραρχίας, νὰ ἀγωνισθῶ-
μεν ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν καὶ νὰ
πολεμήσωμε μέχρι τοῦ τελευταίου
ἀνδρὸς καὶ τοῦ τελευταίου φυσιγ-
γίου, χωρὶς ποτὲ νὰ παραδοθῶμε).

Ἄφοῦ διεπίστωσα ὅτι οἱ λεβέντες
μου εἶναι ἐντάξει καὶ ἄφοῦ τοὺς εἶ-
πα ὅτι ἀπόψε εἰδικὰ πρέπει νὰ ἐν-
τείνουμε τὴν προσοχήν μας, ἐπικοι-
νώνησα καὶ μὲ τὴν Διμοιρίαν Πεζι-
κοῦ Ἐφέδρου Ἀνθυπολοχαγοῦ Θεο-
δώρου ποὺ ἦταν καμιά 50αριά μέ-
τρα μπροστά μας (νὰ ἔχουν κι' αὐ-
τοὶ τὸ νοῦ τους) καὶ νὰ ἐντείνουν
τὶς προσπάθειές των. γιὰτὶ εἶμεθα
οἱ πρῶτοι ποὺ θὰ δεχόμεθα τὴν ἐχ-
θρικὴν ἐπίθεσιν καθ' ὅσον τὰ ἄλλα
τμήματα εἶχον ἀναλάβει τὸ ἀριστε-
ρὸν τμήμα τοῦ ὑψώματος.

Πότε ἤσυχος καὶ πότε ἀνήσυχος πῆ-
γα στὸ ἀτομικὸ μου ὄρυγμα γιὰ νὰ
βάλω στὸ στόμα μου λίγο ψωμοτύ-
ρι ὑπὸ βροχήν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ
ὅ,τι ἔβλεπα τὴν νύκτα (κάτι φωτει-
νὰ σήματα) ἔμεινα μὲ τὴν ἐντύπω-
σιν ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἦταν στὸ χωριὸ
Μαυροβούνι - Μεσοβούνι, ἀπέναντί
μας. Τὸ πυκνὸ σκοτάδι τῆς φοβερῆς
νύκτας διακόπτει ὁ συνεχῆς θόρυ-
βος τῶν αὐτοκινήτων καὶ μοτοσυ-
κλετῶν τοῦ ἐχθροῦ ποὺ κινοῦνται
ἀπέναντί μας στὸ δημόσιο δρόμο
Καλλιθέας — Καλπακίου. Ἄντε νὰ
κλείσεις μάτι καὶ μὲ σφιγμένην καρ-
διάν ἀπὸ ἀγωνία, περιμένω νὰ ξη-
μερώσῃ.

Πέρασε ἡ ταραχώδης νύκτα, ἄ-
φοῦ ψευτοκοιμήθηκα λίγο στὴν τρύ-
πα μου κάτω ἀπὸ τὸ ψευτοαντίσκη-
νο ποὺ εἶχα στεριώσῃ ἀπὸ πάνω
στὴν πλαγιά μὲ διάφορα κοτρώνια
καὶ μερικὰ χαμόκλαδα νὰ μὴ φαί-
νεται ἀπὸ ἀπέναντι, ἔκαμα τὴν σχε-
τικὴν ἐπαφήν μὲ τοὺς στρατιῶτες
μου καὶ ὄλοι μας πλέον ἔχουμε πει-
σθῆ ὅτι οἱ Ἴταλοὶ ἦταν ἀπέναντί
μας τώρα, πίσω ἀπὸ τὰ ὑψώματα
τοῦ Μεσοβουνίου, δηλ. εἰς ἀπόστα-
σιν 4—5 χιλιομέτρων. Ἐν τῷ μετα-
ξὺ περάσανε ἀπὸ πάνω μας ἐχθρι-
κὰ ἀεροπλάνα, τὰ ὁποῖα ὄλως πα-
ραδόξως, ἀντὶ γιὰ κουφέτα μᾶς ἔ-
ριξαν προκηρύξεις, ποὺ μᾶς παρό-
τρυναν νὰ πετάξωμε τὰ ὄπλα καθ'
ὅσον ἦταν μάταια κάθε ἀντίστασις
καὶ ἕνα σωρὸ παρόμοιες ἀνοησίες,
ποὺ σ' ὄλους μας ἔγιναν ἀφορμὴ νὰ
μᾶς μεγαλώσουν τὸ μῖσος μας ἐναν-
τίον τῶν εἰσβολέων.

Καὶ ὅπως περνοῦσε ἔτσι ἡ ἡμέρα
κατὰ τὶς 4 ἢ ὥρα τὸ ἀπόγευμα ὁ
ἐχθρὸς ἐπεσήμανε τὶς θέσεις τῆς
Γκραμπάλας καὶ κατ' ἀρχὴν δεχθή-
καμε πρῶτοι μερικὰ βλήματα πυρο-
βολικοῦ — γράφω πρῶτοι, καθ' ὅ-
σον ἡμεῖς εἶμεθα οἱ τυχεροὶ τῆς
Γκραμπάλας νὰ δεχθοῦμε τὸ πρῶ-
τον βάπτισμα τοῦ πυρὸς τῆς κυρί-
ας γραμμῆς ἀντιστάσεως τοῦ Καλ-
πακίου.

Γράφω τὸ στιγμὴ αὐτή...

Γράφω χαρακτηριστικὰ τὴν
στιγμὴν αὐτὴν τὰ δύο πρῶτα βλή-
ματα τοῦ ἐχθροῦ περάσανε σφουρί-

ζοντας από πάνω μας και σκάσανε πίσω από μᾶς στήν Ἀσώνισσαν και ὕστερα ἀπό λίγο αἱ θέσεις μας τοῦ κυρίου ὑψώματος δέχονται σωρείαν βλημάτων και ἔρχεται ἡ σειρά μας, τὴν στιγμὴν αὐτὴν ποὺ γράφονται αὐτὲς αἱ λέξεις αἱ ἐκρήξεις τῶν ὀβίδων δημιουργοῦν μίαν κόλασιν και ἓνα διαφορετικὸ συναίσθημα, ἀντιμετωπίζοντας τὴν πραγματικότητά, παίρνοντας τὸ βάπτισμα τοῦ πυρός: Φίσσ — Φίσσ! Κράουν — Κράουν! ἀκούγαμε διαρκῶς. "Ὅσα και ἂν εἶχα διαβάσει, ὅσα και ἂν εἶχα ἀκούσει, ὅλα ἦταν διαφορετικά τῆς πραγματικότητος.

Σκυμένος μπρούμυτα μέσα στο ψευτοχαράκωμα, περίμενα μὲ ἀγωνία τὸ σταμάτημα τῶν ἐκρήξεων, τὸ μόνον ποὺ ἔκαμα στὸ διάστημα αὐτο φώναζα στὰ παιδιά νὰ μάθω ἂν εἶναι ἐντάξει και νὰ μὴ φοβοῦνται. Τοὺς παρότρυνα συνεχῶς γιατί πολλά βλήματα πέσανε κοντά μας. Ἦταν κάτι τὸ φοβερὸ και τοῦτο, γιατί γιὰ πρώτη φορά δοκιμάσαμε τὸν πραγματικὸ πόλεμο, ὕστερα ἀπὸ 3—4 ἡμέρες ποὺ εἴμεθα στὸν πόλεμον. "Ἄξιον προσοχῆς εἶναι ὅτι ὕστερα ἀπὸ μίαν ὥραν και πλέον βομβαρδισμοῦ, ὅταν σταμάτησε πλέον αὐτὸς ὁ χαλασμός, μοῦ ἔκαμε ἐντύπωσιν ἡ κριτικὴ και τὰ σχόλια τῶν στρατιωτῶν, ποὺ κάναμε μεταξύ μας, ὁ ἓνας ἔλεγε ὅτι μιὰ ὀβίδα ἔσκασε ἐπάνω ἀπὸ τὸ πολυβολεῖον και μὲ σκεπάσανε τὰ χῶματα, ὁ ἄλλος ὅτι κτυπήθηκε ἑλαφρὰ ἀπὸ πέτρες, ὁ ἄλλος ὅτι δὲν ἔσκασε ἓνα βλήμα δίπλα του!

Ἐν τῷ μεταξύ, και πρὶν ἀκόμη

νυκτώσει ἐχθρικοὶ φάλαγγες, φανερά πλέον κινοῦνται πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Καλπακίου και τὸ πυροβολικὸν μας ἀρχίζει τὸν σφοδρὸν βομβαρδισμόν και ἡ ἐχθρική ἀεροπορία κινεῖται πρὸς τὰ μετόπισθὲν μας γιατί ὁ καιρὸς εἶχε κάπως βελτωθῆ.

Ἀνύπαρκτα τηλεφωνικὴ συνεννόησις

Ἄφοῦ ἔγραψα τὰ ὅσα συνέβησαν και ὅσα εἶπαμε μὲ τοὺς στρατιώτας μου, ποὺ ὅλοι τους ἦσαν χαρούμενοι και μὲ ἀκμαῖον τὸ ἠθικὸν των ποὺ πήρανε τὸ πρῶτον βάπτισμα τοῦ πυρός χωρὶς νὰ πάθουν τίποτε και ἀφοῦ εἶχε νυκτώσει γιὰ καλά, ἀκούω πρὸς τ' ἀριστερά μας πρὸς τὴν Ψηλὸρραχην και τὰ Καλύβια Τσερβαρίου νὰ κελαιδᾶνε τὸ πολυβόλα και ὀπλοπολυβόλα τὰ δικά μας, και ἐθορυβήθην γι' αὐτὸ πῆρα τὴν ἀπόφασιν νὰ πάω πρὸς συνάντησιν τοῦ Λοχαγοῦ Τσίτου νὰ μάθω τί συμβαίνει (ἦταν μία παρεξήγησις) και νὰ πληροφορηθῶ γενικὰ γιὰ τὴν ὅλην κατάστασιν, γιατί ἐμεῖς δὲν εἶχαμε οὔτε τηλέφωνον, οὔτε ἄλλο μέσον και ἀφοῦ τέλος πάντων ἔμαθα και ἐνημερώθηκα ὅτι ἴσως αὔριον ἔχουμε και μεῖς ἐπαφὴν, γύρισα στὴν Διμοιρίαν μου και ἀφοῦ τοὺς εἶπα ἐν ὀλίγοις τὰ καθέκαστα και νὰ ἐντείνωμε εἰδικὰ ἀπόψε τίς προσπάθειές μας (σκοπούς κλπ.) κι' ἔχει ὁ Θεὸς δι' αὔριον.

1.11.1940

Ἡ νύχτα πέρασε ὄχι σάν τίς ἄλ-

λες, πού είχαμε σχετικήν ήρεμίαν, καί τοῦτο γιατί κάποιος σκοπός, ὅπως μέ πληροφορήσανε, ἀντελήφθη κάτι τὸ ὑποπτον κατὰ τὰ ξημερώματα κι' ἔτσι ἀρχίσαμε νὰ θάζωμε μέ τὰ πολυβόλα πρὸς τὸν αὐχένα τοῦ Μεσοβουνίου, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἔχωμε ἀνταπόδοσιν ἀπὸ τὸν ἐχθρόν, ὁπότε ὕστερα ἀπὸ μισήν ὥραν σταματήσαμε καί στή συνέχεια παρακολουθοῦσα μέ τὸ τηλέμετρο τίς κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ στοῦ ἀπέναντι χωριό μας Μεσοβουῖνι πού σέ εὐθεία γραμμὴ δὲν ἦταν οὔτε δύο χιλιόμετρα καί μέ γυμνὸ μάτι ἔβλεπα καί βλέπαμε τοὺς Ἴταλοὺς νὰ μπαينوθαίνουν στὰ ἐγκαταλελειμμένα σπίτια, τὰ ὁποῖα λεηλατοῦσαν .

Ἐντύπωσιν μοῦ ἔκαμε βλέποντας ἀπὸ τὸ τηλέμετρον ἕναν Ἴταλὸ νὰ ἔχει στοὺς ὤμους του ἕνα μαῦρο ἀρνί — ἐν τῷ μεταξύ τὸ ἐχθρικό πυροβολικὸ ἀρχίσε νὰ θάλλη στήν κυρίως γραμμὴν Καλπακίου, ἀλλὰ καί τὸ δικό μας ἔκαμε τὴν ἴδιαν δουλειάν καί μάλιστα μέ ἐπιτυχίαν, ἀπέναντί μας, στοῦ χωριό Μεσοβουῖνι, μέ ἀρίστα ἀποτελέσματα, ὅπως παρακολούθησα προσωπικῶς, ὅλην αὐτὴν τὴν κατάστασιν καί κυρίως τοὺς Ἴταλοὺς νὰ κατεβαίνουν ἀπὸ τίς ἀπέναντι πλαγιές τῆς περιοχῆς Ραβενίων — Γεροπλατάνου, σχεδὸν ἀνενόχλητοι, χωρὶς καμίαν ἀντίστασιν ἀπὸ πεζικὰ τμήματα, ἐκτὸς θέθαια τοῦ πυροβολικοῦ, ἀλλὰ πού νὰ πρωτοβάλλη κι' αὐτό. Οἱ Ἴταλοὶ ξεφύτρωναν ἀπὸ παντοῦ καί μέσα μου ἔχει δημιουργηθεῖ ἡ ἐντύπωσις πὼς ἂν τὰ τμήματά μας δὲν ὑποχωροῦσαν ἐν διαλύσει πρὸς τὴν γραμ-

μὴν ἀμύνης τοῦ Καλπακίου καί, ἂν πιάνανε ὑποχωρώντας, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὑψώματα αὐτά, πού προσφέροντανε γιὰ ἄμυνα, ἀμφιβάλλω ἂν τὸ 1)3 τῶν Ἴταλικῶν δυνάμεων θὰ ἔφτανε στίς γραμμές μου, γιατί ἡ κοιλάδια καί ὁ αὐχένος τῆς Ἀρίστης προσφερόταν γιὰ ἕναν τέτοιον ἀγῶνα καί συμπτύξεως ἀφ' ἑτέρου, γιατί ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν ἦταν τὰ τμήματα τῆς Ψηλορράχης καί τῆς Γκραμπάπας, πού θὰ ἐξασφαλίζανε τὴν ὑποχώρησιν των.

Τέλος πάντων, δὲν εἶμαι ἐγὼ ἀρμόδιος νὰ κρίνω τί ἀκριβῶς συνέβαινε καί νὰ πῶ τὴν γνώμην μου καί τοῦτο γιατί τὸ ἴδιο θράδυ κυκλοφόρησε μιὰ φήμη μεταξύ τῶν στρατιωτῶν ὅτι οἱ Ἴταλοὶ μπῆκαν στοῦ χωριό Ἀρίστη καί ὅτι ἄλλοι κατευθύνονται πρὸς τὸν δρόμον τοῦ Παπίγγου, αὐτὸ μέ ἀνησύχησε κάπως. Ἐν συνεχείᾳ μέ τὸν βομβαρδισμόν τοῦ ὑψώματος Ψηλορράχης δὲν ἔμεινε πιά παρὰ ἡ σειρά μας νὰ ἔλθουμε στὰ χέρια, ἴσως τὸ θράδυ, ἴσως αὔριον — μέ παγωμένην τὴν καρδιάν, ἀλλὰ γεμᾶτος πίστιν ἀφοῦ νύχτωσε καί εἶπαμε τὰ ἴδια μέ τοὺς λεβέντες μου, πήγαμε ἢ μᾶλλον μείναμε ὁ καθένας στὰ γνωστά μας ὄρυγματα.

Σείεται ἡ Γκραμπάπα

2.11.1940

Μόλις ξημέρωσε τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν ἀρχίσε νὰ θάλλη ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου κυρίως δὲ στὰ ὑψώματα Ψηλορράχης καί Γκραμπά-

λας. Ἐν τῷ μεταξύ βλέπαμε καθαρά πλέον καὶ εἰς ἀπόστασιν περίπου 1500 μέτρων ἀπὸ ἡμᾶς δύο φάλαγγες τοῦ ἐχθροῦ νὰ ἐπιτίθενται κατὰ τῶν ὑψωμάτων μας, ἦλθε καὶ ἡ σειρά μας ἐπίσημα πλέον, ἦταν φοβερὸ τὸ θέαμα ἀπὸ τὰς συνεχεῖς ἐκρήξεις μπουμ - κράου - μπούμ.

Τὸ πυροβολικὸ μας ἀνταποδίδει, χαλαεὶ ὁ κόσμος εἰς ὄλον τὸ μέτωπον ἀπὸ τὸ Χάνι Δελθινακίου μέχρι τοῦ τομέως μας καὶ τῆς Κονίτσης, πού ἔβλεπα ἐγώ. Μέχρι τὸ μεσημέρι συνεχίζετο ἡ κατάστασις αὕτη, ὁ ἐχθρὸς μᾶς καθήλωσε εἰς τὰς θέσεις μας χωρὶς νὰ μπορούμε νὰ θγάλωμε οὔτε τὸ κεφάλι μας ἔξω, περὶ τὰ 35 πυροβόλα μᾶς θάζανε συνεχῶς, σὰν βροχὴ πέφτουν αἱ ὀβίδες, τὰ παιδιὰ ὅλα στὶς θέσεις τους, φώναζα ἀσυναίσθητα κάθε τόσο: Μήφοβάσθε παιδιά, εὐτύχημα πού τὰ περισσότερα ἐχθρικά βλήματα δὲν σκάγανε, ἂν συνέβαινε τὸ ἀντίθετον, ἐγὼ πρῶτος ἔπρεπε ἀπὸ τὸ πρῶν νὰ εἶχα κομματιαστεῖ, γιατί πάλιν ἓνα βλήμα τῶν 10,5 ἦταν δίπλα μου μισοθυβιασμένο στὸ ἔδαφος χωρὶς νὰ ἐκραγῆ καὶ εἰς ἀπόστασιν ὀλιγότερον τοῦ μέτρου, μόνον ἀπὸ τὰ χῶματα καὶ τὶς πέτρες διατρέχαμε περισσότερον κίνδυνον, γι' αὐτὸ ἐπαναλαμβάνω, ὁ Θεὸς ἦταν μὲ τὸ μέρος μας, γιὰ τὴν ἀδικον αὐτὴν ἐπίθεσιν πού δεχόμεθα ἀπὸ τοὺς μακαρονάδες.

Ἐν τῷ μεταξύ, ὅσο περνοῦσε ἡ ὥρα καὶ ἦλθε τὸ μεσημέρι, ἐνῶ σὲ μᾶς δὲν εἶχε ἐκδηλωθῆ τίποτε ἀπὸ

φάλαγγες τοῦ ἐχθροῦ, πού ἀναφέρω παραπάνω, ἀπὸ τὰ ἀριστερά μας καὶ πρὸς τὴν Ψηλορράχην καὶ Καλυβιῶν Τσερβαρίου ἡ μάχη μεταξύ Ἰταλῶν καὶ τῶν τμημάτων μας εἶχε φουντώσει σὲ τέτοιο σημείο πού ἀνησύχησα πάρα πολὺ καὶ ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε τηλεφωνικὴ ἐπαφή μὲ τὴν Διοίκησιν τοῦ Λόχου ἐθεώρησα σκόπιμον νὰ ἐπικοινωνήσω μὲ τὸν Λοχαγὸν Τσίτον πηγαίνοντας προσωπικῶς σὲ κάποιαν ἀνάπαυλαν τοῦ βομβαρδισμοῦ καὶ ἀφοῦ κατατοπίσθηκα ὅτι οἱ Ἰταλοὶ ἐπετίθεντο κατὰ τοῦ 9ου Λόχου στὶς ἀνωτέρω τοποθεσίες καὶ στὸν τομέα πού ἦταν τὸ ἄλλο τμήμα τῶν πολυβόλων, μου εἶπε νὰ ἔχω τὰ μάτια τέσσερα, γιατί θὰ ἔλθῃ καὶ ἡ σειρά μας, νὰ ἔχουμε λάθει ὅλα τὰ μέτρα μας — ἐνημέρωσα τοὺς στρατιώτας.

Στὸ μεταξύ ἐμφανίζονται σμήνη Ἰταλικῶν ἀεροπλάνων καὶ βομβαρδίζουν τὰς θέσεις μας, πού εἶναι πίσω ἀπὸ μᾶς πρὸς τὴν περιοχὴν Σουδενῶν μᾶλλον, ὅπου τὸ Πυροβολικὸ μας, ἀκούομεν τὰς ἐκρήξεις καὶ τὴν ὥραν πού ἔτρωγα ἓνα κομμάτι κουραμᾶνα μὲ τυρί, θάταν περίπου ἡ ὥρα 3 μ.μ., καὶ ἐνῶ ἡ μάχη συνεχίζετο ἐφ' ὄλου τοῦ μετώπου ἀπ' ἀριστερά μας, ἀρχίζει πάλιν τὸ πυροβολικὸ τῶν Ἰταλῶν καὶ μὲ δυὸ λόγια Ἰταλικά τμήματα ἐπιτίθεντο κατὰ μέτωπον πρὸς ἡμᾶς ἀπὸ τὴν κοιλάδα πού ὀδηγοῦσε ὁ δρόμος πρὸς Ἀρίστην, ἀμέσως ἀρχισαν τὰ Σαιντ Ἐτιέν νὰ κελαῖδουν πλέον.

(συνεχίζεται)

ΟΙ ΝΕΡΟΠΟΝΤΕΣ, ΟΙ ΚΕΡΑΥΝΟΙ ΤΟΥ ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟΥ

Κωστάκης ὁ Εφέστιος Θεός τοῦ Νικηφόρου Στρατοῦ

† ΤΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ ΤΕΡΖΑΚΗ

Ἄπο καιρὸ, προτοῦ ἀκόμα μποῦ-
με στ' ἄλθανικὰ χώματα, μᾶς πα-
ρακολουθοῦσε ἡ φήμη ἑνὸς γερο-
ταγματάρχη τοῦ πυροβολικοῦ, «ἐ-
φέδρου ἐκ μονίμων». Εἶχε τὴ διοί-
κηση μιᾶς μοίρας ὀρειβατικοῦ,
σκαρφάλωνε στ' ἄξενα ἀρβανίτικα
βουνά, ἔστηνε τὶς πυροβολαρχίες
του μονονυχτὶς στὶς πιὸ ἀπίθανες
κορφές, ποῦ μονάχα ὁ ἥλιος τὶς βλέ-
πει, καί, χαράματα τὴν ἄλλη μέρα,
ράντιζε τὸν σαστισμένο ἐχθρὸ μὲ
φωτιά καὶ μὲ σίδερο, τοῦ θούλωνε
τὰ κανόνια. Ὁ τρόπος ποῦ ἤξερε νὰ
μεταχειρίζεται τὸ πυροβολικό του,
χωρὶς νὰ χάνει οὔτε βολή, ἢ λεβέν-
τικη παληκαριά του — ἢ δυσανάλο-
γη μὲ τὰ χρόνια ποῦ τὸν θάραιναν
— ἄλλες ἀκόμα πολεμικὲς ἀρετές,
συνδυασμένες μὲ βαθιὰ συναδελφι-
κότητα γιὰ τὸ φαντάρο, τὸν ἔφερ-
ναν στὴν ὀλόπρωτη γραμμὴ τῶν ἀρ-
χηγῶν τοῦ ἀγῶνα. Οἱ συνάδελφοί
μας τοῦ πεζικοῦ, ὅταν τὸν ἀκούγαν
νὰ θροντάει πίσω ἀπὸ τὶς θέσεις
τους, νιώθανε πὼς ἀκουμπᾶνε σ' ἀ-
τράνταχτο ἀντιστύλι. Εἶταν ἐγγύη-
ση ἢ συνεργασία τοῦ ταγματάρχη
Κωστάκη σὲ μιὰν ἐπιχείρηση.

Ποιὸς τὸ ξέρει ἐκεῖ κάτω στὴν
Ἀθήνα τ' ὄνομά του; Στοιχηματίζω
πὼς κανένας. Ὅποιος ὅμως ἔτυχε

νὰ λάβει μέρος σ' ἐκστρατεῖες, κι
ἂν δὲν ἔχει ἀκουστὰ τ' ὄνομα τοῦ-
το, θὰ ξέρει θέβαια τὸ βαθὺ ρόλο
ποῦ παίζουν στὸ φρόνημα ἑνὸς στρα-
τοῦ. Θὰ ξέρει τὴν κρυφὴ δίψα ποῦ
κατέχει τὴν ψυχὴ τοῦ φαντάρου γιὰ
ὑποδείγματα, ζωντανὰ σύμβολα, ἥ-
ρωες ποῦ ἐνσαρκώνουν βαθύτερες
κι' ὀμαδικὲς λαχτάρες. Ἡ στρατιά,
ποῦ εἶναι μιὰ ἀπέραντη οἰκογένειά,
ἔχει τὴν ἰδιωτικὴ τῆς ζωὴ καὶ τοὺς
ἐφέστιους θεοὺς τῆς. Καὶ τί ἄλλο
εἶναι οἱ ἐφέστιοι θεοὶ παρὰ ἥρωες
προγονικοί, ποῦ μὲ τὸ διάβα τῶν
καιρῶν τράφηκαν μὲ θύμησες, πα-
ραδόσεις, βίους γενεῶν, θανάτους,
αἵμα; Τράφηκαν καὶ γιγαντώθη-
καν. Θεὸς ἐφέστιος καὶ γιὰ μᾶς, ἐ-
κεῖ στὴν Ἀλβανία, ὁ Κωστάκης.

Τὸν ἀκούγαμε, δὲν τὸν εἶχαμε ἰ-
δεῖ. Τὸν καιρὸ ποῦ τὸ φύσημα τῆς
τύχης μὲ εἶχε φέρει ἐμένα στὸ στρα-
τηγεῖο, ὁ Κωστάκης θρισκότανε μὲ
τὶς πυροβολαρχίες του στὴ Χειμάρ-
ρα. Πολεμοῦσε ἀδιάκοπα, ἀπὸ τὶς
πρῶτες ἡμέρες τοῦ πολέμου, εἶχε
φάει συντροφικὰ μὲ τοὺς στρατιῶ-
τες του τὶς νεροποντὲς τοῦ Νοέμβρη
καὶ τὰ χιόνια τοῦ Δεκέμβρη, εἶχε
ὀργώσει τὰ βουνά δίχως ἀναπαμό,
ἀργάστηκε ἀπὸ τὴ φωτιά, ἀπὸ τοὺς
βοριάδες, ἀπὸ τὸ χιόνι. Ξάφνου, ὁ

Ἄρχηγός τοῦ Πυροβολικοῦ, πού εἶτανε συμπολεμιστής του καί φίλος, ἀποφάσισε νά τόν ξεκουράσει. Τόν μετεκάλεσε λοιπόν στό στρατηγεῖο γιά ἓνα διάστημα.

Ἡ εἶδηση κυκλοφόρησε ἀστραπιαία:

—Ἔρχεται ὁ Κωστάκης!

Περιέργεια ἀνυπόμονη, συγκίνηση γέμισε ὄλους ἐμᾶς πού τόν καρτερούσαμε νά φτάσει. Καί μιὰ μέρα, τὸ βῆμα του, θαρύ, ἀντρίκιο, ἀκούστηκε ν' ἀνεβαίνει τή σκάλα τῆς Διοίκησης Πυροβολικοῦ. Τόν συνόδευε, ἀντίλαλος ρυθμικός, τὸ χτύπημα στά σκαλοπάτια μιᾶς μαγκούρας.

Ἦταν ἓνας μᾶλλον ψηλός γέροντας, μέ δίκωχο λεβέντικα στραβὸ στό ψαρό του κεφάλι, πρόσωπο χαρακωμένο ἀπὸ τὰ χρόνια καί τίς κακουχίες, μάτι ζωρηό, ριχτὸ μουστάκι. Οἱ κινήσεις του, τὸ βᾶδισμά του, πρόδιναν μιὰ ζωντάνια ἀσυνήθιστη σ' αὐτὴ τὴν ἡλικία. Βροντοῦσε περπατώντας τὴν ἀχώριστη μαγκούρα του μέ νταϊλίκι. Στὸ πρόσωπό του, τὸ τραηγμένο κι' ἄδρό, παίζανε χαρούμενα τίς λάμπεις τους καί τίς σκιές μιὰ πρωτόγονη παληκαριά, θουήσια, καί μιὰ φαιδρότητα γεμάτη θυμοσοφία, παιδική.

—Γειά σας, παιδιά!

Ὁλόσια ἀπὸ τὰ σπλάχνα τοῦ Λαοῦ

Σταθήκαμε προσοχή, νά περάσει. Ὅμως στά χεῖλη μας, σάν ἀπὸ ψυχόρμητη, μαντική συμπάθεια, σχεδιάστηκε κιόλας ἓνα χαμόγελο φι-

λικό. Ὁ γέροντας αὐτὸς μέ τὴν κολοκοτρωνεῖκη θωριά, τὴν κόψη τοῦ ὀπλαρχηγοῦ, ἦταν ἀνώτερός μας, ὅμως ὄχι καί διαφορετικός. Τὰ αἵματά μας, τὸ βλεπερ μέ τὸ πρῶτο, συγγενεῦαν. Ὁ ταγματάρχης Κωστάκης ἐρχόταν ὀλόσια ἀπὸ τὰ σπλάχνα τοῦ λαοῦ.

Στὸ γραφεῖο μέσα, οἱ δυὸ γέροι, ὁ Ἄρχηγός κι' ὁ ταγματάρχης, ἀγκαλιάστηκαν.

—Τί μέ θέλεις ἐδῶ; ρωτᾶει ὁ Κωστάκης ἀπότομα, ἀφοῦ κάθησε.

—Νά μείνεις νά ξεκουραστεῖς.

—Δέν ἔχω δουλειά ἐγὼ ἐδῶ. Τὰ παιδιά κεῖ κάτω μέ περιμένουν.

Πραγματικά τὰ «παιδιά» — οἱ πυροβολητές του, οἱ ἀξιωματικοὶ — πού τοῦ εἶχανε λατρεία, δύσκολα θά τὸ παραδέχονταν νά τοὺς λείψει. Ὅμως ὁ Ἄρχηγός ἐπέμενε, ἤξερε καλά τὸν ὀρμητικὸ κι' ἀσυλλόγιστο χαρακτήρα τοῦ γεροπολεμιστῆ· δέν ἤθελε νά τόν ἀφήσει, στὴν ἡλικία του, νά κακοπάθει. Ἐδέησε νά μεταχειριστεῖ ὀλη του τὴν ἐπιβολὴ γιά νά τὸ πείσει. Στά τελευταῖα, τὸν πρόσταξε σάν ἀνώτερος. Ὁ νοῦς τοῦ Κωστάκη ἔμενε ὡστόσο γυρισμένος πάντα κατὰ κεῖ, στίς πυροβολαρχίες του, πού τὸν καρτεροῦν στὴ Χειμᾶρα. Τέλος, ὕστερα ἀπὸ ὥρα καί κάμποσες φωνές, ὑπόκυψε. Τὰ μάτια του γέμισαν δάκρυα. Ἀνάγκη, λοιπόν, ν' ἀποχωριστεῖ τοὺς συντρόφους τοῦ δύσκολου, ἀξέχαστου καιροῦ.

Κι' ἐμεῖς ἀπ' ἐξω, στό διάδρομο, σκύψαμε ὁ ἓνας στ' αὐτὴ τοῦ ἄλλου, μέ ταραχή:

—Κλαίει ὁ Κωστάκης... Κλαίει!

Ἄπο τῆ μέρα κείνη, μᾶς δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ τὸν συναντᾶμε κάθε μέρα στοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ ἢ στὰ γραφεῖα. Τὸ στρατηγεῖο δὲν ἦταν τὸ στοιχεῖο του — τῶβλεπες μὲ τὸ πρῶτο αὐτό. Παράδερνε στὸν περὶ γυρὸ μας πλανταγμένος, καθὼς τὸ ψάρι ἔξω ἀπὸ τὸ νερό, τριγύριζε ἀνήσυχτα, γεμάτος ἀμηχανία, μὴ ξέροντας τί νὰ κάνει, ἀνέβαινε στὰ γραφεῖα, κατέβαινε καθότανε στοὺς καφενέδες, ἔστηνε κουβέντες μὲ τοὺς φαντάρους, θροντοῦσε τὴ μαγκούρα του, ἔφευγε, ξαναρχόταν. Δὲν ἦταν ἐπιτελικός, ὄχι, ὁ κόσμος τῶν ἀξιωματικῶν ἐδῶ εἶχε ἀλλιώτικη κόψη — μισογραφειοκρατική, μισο-κοσμική — κι' αὐτουνοῦ δὲν τοῦ πήγαινε. Μάντευες τὴν κλίση του νὰ κάνει περισσότερο παρέα μὲ φαντάρους, γιατί μαζί τους μιλοῦσε τὴν ἴδια γλῶσσα: ἐκεῖνοι τὸν ἀγαποῦσαν δίχως νὰ τὸν κρίνουν. Στὴ συνείδησή του, ὁ πόλεμος εἶτανε πράξη λεβέντικη, ξέσπασμα ψυχῆς στὸν ἀνοιχτὸ ἀέρα, ὄχι θερέμικος λογαριασμός στὸν μπουχτισμένο ἀπὸ τσιγαρίλα, κλειστὸ χῶρο ἐνὸς γραφείου. Χωρατατζής, καὶ χαροκόπος ὁ ταγματάρχης Κωστάκης, εἶχε ὡστόσο μιὰ προσήλωσι φανατική στὰ θεῖα: Γκόλφι του οἱ Προφήτες καὶ ἡ Ἀποκάλυψη. Θρησκεία τοῦ κεφαλιοῦ του, αὐθεντικὰ προσωπική, πού δίχως κι' ὁ ἴδιος νὰ τὸ ξέρει πῶς, τὴν εἶχε χτίσει κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωση τοῦ ἑαυτοῦ του.

Ὁ Θεὸς εἶναι Ρωμιός!

— Ὁ Θεὸς εἶναι ρωμιὸς μωρέ!

σοῦλεγε καμμιά φορά, θροντώντας ἀπειλητικὰ τὴ μαγκούρα του.

Νὰ μείνει ἡσυχος στὸ στρατηγεῖο, ἐκεῖ πού τὸν εἶχε φυλακίσει ἡ στοργικὴ φροντίδα τοῦ Ἀρχηγοῦ, ἦτανε κάτι ἀνώτερο ἀπὸ τὴ θέλησή του. Σὰ μαθητὴς ἀταχτος τιμωρημένος, ἔβρισκε πάντα τρόπο νὰ κάνει τὴν ἀταξία του: Μόλις κανένα αὐτοκίνητο ἐτοιμαζότανε ν' ἀνέβει στὸ Μέτωπο, μὲ ἀποστολή, νὰ ἴσου κι' ὁ Κωστάκης μέσα! Ἐφευγε χαράματα, γύριζε τὸ θράδι ἀλλαγμένος, φρέσκος, χαρούμενος, μὲ τὸ ρόδισμα τῆς γλυκιάς ἀμαρτίας στὸ γεροντικὸ μάγουλό του.

Στὴν κοιλάδα τοῦ Δρίνου μπροστὰ στὸν Ἄγνωστο Στρατιώτη

Μιὰ τέτοια μέρα, περνώντας μὲ τ' αὐτοκίνητο τὴν κοιλάδα τοῦ Δρίνου, παίρνει τὸ μάτι του κάπου σὲ χωράφι ἓνα ξύλινο σταυρό. Πρόσταξε νὰ σταματήσουν, κατέβηκε. Ἦταν ὁ πρόχειρος τάφος κάποιου ἀνώνυμου πυροβολητῆ. Στάθηκε σκεπτικὸς ὁ Κωστάκης μπροστὰ στὸν τάφο, στὸ σκαμμένο μάγουλό του κύλησαν δυὸ χοντροὶ κόμποι δάκρυα. Τὴν ἄλλη μέρα ξαναμπαίνει στ' αὐτοκίνητο, μαζί μὲ τὸν παπὰ τοῦ στρατηγείου τούτη τὴ φορά, τραβάει τὸν ἴδιο δρόμο καί, φτάνοντας στὸν ξύλινο σταυρό, σταματᾶει πάλι, κατεβαίνει, βάζει τὸν παπὰ νὰ ψάλει τρισάγιο. Θὰ πίστευε ἴσως πῶς ἐκπληρώνει ἔτσι ἓνα θρησκευτικὸ του χρέ-

ος. "Όμως για σένα που τον ήξερες, ή πράξη τούτη είχε άλλο νόημα : "Ήτανε τὸ μνημόσυνο ἑνὸς πατέρα στὸν τάφο τοῦ παιδιοῦ του, ἐκδήλω- ση, βαθύτερη ἀπὸ τὴ θρησκευτική, τέντωμα τῆς ψυχῆς πού ζητάει ν' ἀγκαλιάσει στὸν ἀέρα ἕναν ἴσκιό συγγενικό, σάρκα ἀπὸ τὴ σάρκα της, αἷμα ἀγαπημένο.(...).

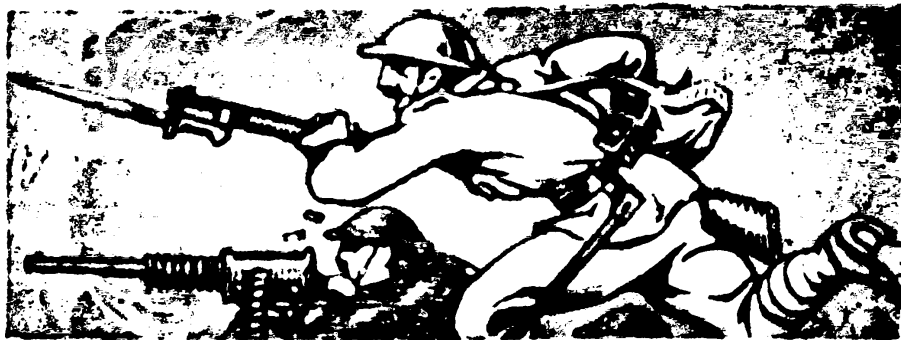
Ἡ παληκαριά του δὲν ἦταν πα- ράκρουση μήτε φαντασιοπληξία ἢ ἀγνοία τοῦ κινδύνου. Ἦταν ἀκριβῆ πράξη βαθύτερης λευτεριάς, ἀνά- ταση ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας. Μιά μέρα — λιακαδερό πρωί τῆς ἀνοιξης — μιὰ παρέα στρατιωτικοί καὶ δημοσιογράφοι εἶχανε προσκα- λεστοί σὲ τραπέζι ἀπὸ τὸν Κωστά- κη ψηλά στὸ μέτωπο, σ' ἕνα παρα- τηρητήριο τοῦ βαρέος. Τὸ φαγοπό- τι εἶχε ἀρχίσει, τὰ ποτήρια τσουγ- κρίζονταν, ὅταν ὁ ἐχθρὸς ἐπισημα- νε τὸ παρατηρητήρια μὲ τὸ πυροβο- λικό του. Ξαφνικά, ἀρχίζει γύρω ἕ- νας βομβαρδισμὸς ἀγριος, κεραυνο- γκρέμισμα. Ἄλλοι ρίχνονται μπρού- μυτα, μὲ τὸ μούτρο χωμένο στὸ χῶ-

μα, ἄλλοι χάνουν ὀλοτελα τὰ λογι- κὰ τους καὶ τρέχουν ὅπου λάχει νὰ κρυφτοῦν. Κακὸ μεγάλο γίνεται γύ- ρω, τὰ χῶματα καὶ οἱ πέτρες τινά- ζονται ἀπὸ τὶς ἐκρήξεις, ραντίζουν τοὺς γλεντοκόπους, πού θλαστημά- νε μέσα τους τὸ τραπέζι, τὰ νταϊλί- κια τοῦ Κωστάκη καὶ τὴν ὥρα πού δέχτηκαν τὴν πρόσκληση.

Μονάχα ἐκεῖνος στεκόταν ὀρθιος. Χλωμός, πολὺ χλωμός, διατηροῦσε ὡστόσο τὴν ψυχραιμία του, τὸ ὕφος τοῦ πολεμάρχου, κι' ἔσφιγγε στὸ χέρι του τ' ἀχώριστο βιβλίο, τὴν Ἄ- γία Γραφή.(...)

Ἡ ἀνθρωπότητα ὀλάκερη, σὶς ὑ- ψηλότερες στιγμὲς της, ὅταν στη- ρίζεται σὲ μιὰ πίστη, πού δὲν εἶναι παρά ἡ προβολὴ τοῦ βαθύτερου πό- θου της νὰ ἐξαντλήσει τὰ ὄρια, τὴ στάση αὐτὴ τοῦ γερο-πολεμάρχου παίρνει. Κι' ἔτσι εἶναι πού ἀντιμε- τωπίζει τὸ ὑπέρτατο αἰνίγμα τῆς ζωῆς πού εἶναι τὸ πρόσωπο τοῦ θα- νάτου. (•Φύσις καὶ Ζωή•)

Σημ. α.χ.μ.: Οἱ ὑπότιτλοι εἶναι τῆς Συντάξεως.

Ἡ Ἠπειρος πρὶν ἑκατὸ χρόνια παρὰ κάτι

ΕΠΑΚΟΛΟΥΘΑ ΛΗΞΗΣ ΔΙΩΓΜΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Χαρούμενοι οἱ ραγιάδες - φαρμακωμένοι οἱ τούρκοι

(Ἄρχεῖο Μάνθου Οἰκονόμου)

ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΠΙΝΔΕΑ

Τὸ ἀνοίγμα τῶν ναῶν μὲ θάση τις πατριαρχικὲς ἀξιώσεις, ἱκανοποίησε ὅλο τὸν ὀρθόδοξο κόσμο. Ἰδίως δὲ τῆ σκλάβα Ρωμισούνη καὶ τοὺς ἀπανταχοῦ Ἕλληνες. Διότι ἡ ἀναβάθμιση τῶν προνομίων τοῦ Πατριαρχείου, οἱ νεότουρκοι ὡς «φιλελεύθεροι» ἄνθρωποι καὶ οἱ διεθνεῖς συμβάσεις τῆς Τουρκίας νὰ σέβεται τοὺς ραγιάδες της, ἀναπτέρωναν τὴν ἐλπίδα τελικῆς δικαίωσης τοῦ Γένους.

Γιὰ τὴ συμμόρφωση τοῦ Σουλτάνου ἐπαγρυπνοῦσαν οἱ Πρέσβεις καὶ οἱ πρόξενοι κρατῶν, πού συνυπέγραψαν τὴν περίφημη Συνθήκη τοῦ Βερολίνου. Καὶ ὁ διπλωματικὸς αὐτὸς ἔλεγχος ἦταν πιὸ αἰσθητὸς στὰ Γιάννινα:

“Ὅπου πρόξενοι καὶ ἀνεπίσημοι πράκτορες δροῦσαν φανερά, ἀλλὰ καὶ παρασκηνιακά, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ πολυμήχανου Ἀλῆ - πασιᾶ. Πού ἐπεδίωκε ἀνεξάρτητο ἄλθανικὸ κράτος κατὰ τινος. Ἡ ὄνειρεύονταν ἑλληνο-ἄλθανικὸ βασίλειο, κατ’ ἄλλους.

**ΕΝΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΚΟΡΑΝΙΟΥ
ΚΑΙ ΓΙΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΣ**
Εὐλογία ἢ χαρὰ τῶν Ρωμιῶν γιὰ

τὸ ἀνοίγμα τῶν ναῶν. “Ὅμως στὴν ἄλλη ὄχθη, οἱ φανατικοὶ Μωαμεθανοί, ἀκόμη καὶ δημόσιοι λειτουργοί, ἔτριζαν τὰ δόντια μὲ ἐκδικητικὸ σκοπὸ. Ἡ τουρκικὴ ὄργη κατὰ τῶν γκιαούρηδων φάνηκε μόλις ὁ Πατριάρχης ἀντέδρασε δυναμικὰ στὴ σουλτανικὴ ἀπόφαση γιὰ νὰ ὑπαχθοῦν στὶς ἐντολὲς τοῦ Κορανίου καὶ τοῦ μωαμεθανικοῦ νόμου ὀρισμένες ὑποθέσεις τῶν χριστιανῶν.

Τὰ σημερινὰ μας θέματα καὶ σχόλια βασίζονται σὲ γιαννιώτικη ἀνταπόκριση, πού θρήκαμε στὴν «Παλιγγενεσία» τῆς 30 Ἰανουαρίου 1891, ἓνα μῆνα μετὰ τὸ ἀνοίγμα τῶν ἐκκλησιῶν.

Ἀντιγράφουμε δυὸ ἀποσπόμενα, ἐνδεικτικὰ τῆς πίκρας καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ τῶν Τούρκων.

**ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΨΕΙΡΙΑΣΜΕΝΩΝ
ΕΞΟΡΙΣΤΩΝ ΓΙΑΝΝΙΩΤΩΝ**

«Οἱ ἀδίκως συλληφθέντες τίμιοι καὶ εἰρηνικώτατοι οἰκοκυραῖοι Ἰωαννῖται καὶ Πρεβεζαῖοι οἱ στολέντες εἰς Κων)πολιν ἔνεκα τῶν εἰρηνικωτάτων διαδηλώσεων ὑπὲρ τῶν

προνομίων τοῦ Γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας του, ἀφεθέντες ἐλεύθεροι ἤρξαντο νὰ ἐπανακάμπτωσιν εἰς τὰς ἐστίας των, εἰς ἃς ἀφίχθησαν οἱ πλείστοι. Διηγοῦνται ἡμῖν τὰ δεινὰ καὶ τὰ μαρτύρια, τὰ ὁποῖα ὑπέστησαν καθ' ὁδὸν ἀπὸ Ἰωάννινα εἰς Μοῦρτον ὑπὸ τῶν συνοδευουσῶν αὐτοὺς στρατιωτικῶν ὀρδῶν, καὶ τὰ κατὰ τὸν πλοῦν ἀπὸ Μούρτου εἰς Κων)πολιν.

Εἰς τὸν λιμένα Σύρου κατεβίβασαν αὐτοὺς εἰς τὸ κύτος τοῦ ἀτμοπλοίου καὶ ἐκλείσαν ἐπὶ ὀλόκληρον ἡμέραν, ὥστε παρ' ὀλίγον νὰ ἀσφυκτίσωσιν. Ἔλεγον δὲ αὐτοῖς μετὰ τὸν ἐκ Σύρου ἀπόπλουν ὅτι τοὺς ἐκλείσαν, ἵνα μὴ σκοτωθῶσιν ὅλοι, ἐπειδὴ εἰς Σύρον ὑπάρχουσι τρελλοὶ καὶ ἀνόητοι καὶ πιθανὸν νὰ ἐτολμοῦσαν νὰ ἀρπάσωσιν αὐτοὺς. Κατεφθειρίασαν ὅλοι οἱ δυστυχεῖς».

ΤΟΥΡΚΕΥΜΑ ΜΕ ΤΟ ΖΟΡΙ

«Τὸ Σάββατον, 5 Ἰανουαρίου, κατὰ τὴν 12 ὥραν τῆς ἐσπέρας τουρκιστί, δωδεκαετὲς κοράσιον, Ἀλεξάνδρα τὸ ὄνομα, ἐπορεύθη καὶ ἠγόρασέ τι εἰς παντοπώλην παρὰ τῷ τεμένει Καλούτσανη ἐπανήρχετο δὲ εἰς τὴν οἰκίαν του. Παρακολουθεῖ αὐτὸ ἐξώλης τις καὶ προώλης ὀθωμανὸς νέος καὶ διὰ τῆς βίας εἰσάγει αὐτὸ εἰς τὴν παρακειμένην οἰκίαν του. Ἡ ἀτυχῆς καὶ χήρα μήτηρ, γυνὴ ἔντιμος καὶ ἀποζῶσα διὰ τῆς ἐργασίας τῶν χειρῶν της, μὴ θλέπουσα ἐπανερχομένην τὴν κόρην ἔτρεχεν ὡς τρελλὴ ζητοῦσα δεξιά καὶ ἀριστερά αὐτὴν ἀνωφελῶς.

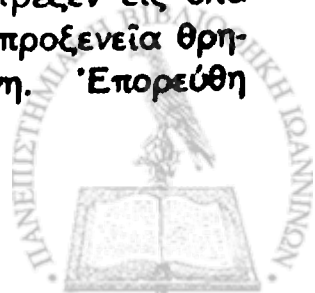
Οὕτω καὶ τὴν Κυριακὴν τῶν Θεοφανίων καὶ τὴν δευτέραν, ἕως οὗ ἀκολούθως ἔμαθε παρ' ὀθωμανοῦ καὶ ὀθωμανίδος ὅτι ἡ κόρη της κρατεῖται εἰς τὴν δεινὰ οἰκίαν παρὰ τοῦ δεινός καὶ θὰ τὴν τουρκεύσωσιν. Ἔσπευσε καὶ ἐπορεύθη ἐκεῖ ἀλλὰ εἰς μάτην. Διότι τὴν ὑπεδέχθησαν δύο ἐξαγριωμένοι νέοι, οἵτινες τῇ εἶπον ὅτι ἡ θυγατέρα της ἀπηνήθη τὴν θρησκείαν της καὶ πᾶν ἱερὸν καὶ ὄσιον αὐτῆς, τονίζοντες νὰ μὴ καλῇ αὐτὴν Ἀλεξάνδραν, ἀλλὰ Φατμέ. Καὶ τὴν ἀπεδίωξαν κακῶς ἔχουσαν, ὠθοῦντες καὶ ὑβρίζοντες.

Ἡ δυστυχῆς μήτηρ ἐπορεύθη ἀργότερον ἐκ νέου ἐκεῖ, εὐροῦσα μάλιστα τὴν θύραν τῆς οἰκίας ἐκείνης ἀνοικτὴν.

Ἡ κόρη δακρύνουσα ἔδραμε πρὸς τὴν μητέρα, ἣν πάλιν ἀπέπεμψαν μεθ' ὑβρεων οἱ δύο κακοῦργοι.

Ἔδωκεν ἡ μήτηρ ἀναφορὰν εἰς τὸν διοικητὴν, μόλις δὲ καὶ μετὰ βίας ἔφερον τὴν κόρην εἰς τὸ διοικητήριον κεκαλυμμένην ὡς τούρκισσαν καὶ συνοδευομένην ὑπὸ τριῶν ὀθωμανίδων· πλησιάζει ἡ ἀτυχῆς μήτηρ, ἀλλ' ἡ μία ὀθωμανὶς τίθησι τὴν χεῖρα καὶ κλείει τὸ στόμα τῆς κόρης ἀθάδέστατα ἐνώπιον τούτων, αἱ δὲ δύο ἕτεραι ἀπωθοῦσι μεθ' ὑβρεων τὴν μητέρα. Ὁ διοικητὴς ἐν τῷ φανατισμῷ του καὶ ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας καὶ πάντες οἱ περὶ αὐτοὺς ἐμπαίζουσι τὴν δυστυχῆ μητέρα καὶ καγχάζουσι.

Ἡ ἀτυχῆς γυνὴ ἔτρεξεν εἰς ὅλα τὰ ἐν τῇ πόλει μας προξενεῖα θρηνοῦσα καὶ ὀδυραμένη. Ἐπορεύθη

δὲ πρῶτον εἰς τὸν ἀρχιερέα ἀλλ' οὐδὲν ἄποσυνάγωγος γενόμενος ὑπὸ τοῦ διοικητηρίου καὶ ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ μὴ ἀναγνωριζόμενος καὶ μηδεμίαν σχέσιν ἔχων νῦν μετὰ τῆς ἀρχῆς, οὐδ' ἐλάχιστον δύναται πράξει. "Ὅθεν οἱ ἐνταῦθα περιμένουσι τι παρὰ τῶν προξένων καὶ ἰδίᾳ παρὰ τοῦ τῆς ὁμοδοόξου καὶ κραταιᾶς Ρωσίας, ὅς καὶ ἐργάζεται συντόμως περὶ τούτου».

Τέλος, ἄς ἀναφέρουμε, ἀπὸ τὸ ἴδιο φύλλο, καὶ δύο ἀνώδυνες εἰδήσεις, σχετικὲς μὲ τὴ γιαννώτικη δημόσια καὶ κοινωνικὴ ζωὴ.

«ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΖΩΣΙΜΑΔΩΝ

Κατ' ἔτος ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων τὴν 8 Νοεμβρίου ἑορτὴν τῶν Ταξιαρχῶν, τῶν πολιούχων τῆς πόλεως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀγγελονύμων Δεσποτῶν τῆς Ἡπείρου καὶ προστατῶν τοῦ οἴκου τῶν Ζωσιμάδων, τελεῖ μνημόσυνον ὑπὲρ τῶν μεγίστων τούτων εὐεργετῶν τοῦ Πανελληνίου.

Ἐφέτος, ἐπειδὴ αἱ ἐκκλησίαι ἦσαν κεκλεισμέναι ἐκ τοῦ διωγμοῦ, δὲν ἐτέλεσε τοῦτο κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀλλ' ἀνέλαθε καὶ ἐτέλεσε τὴν Κυριακὴν, 30 παρελθόντος μη-

νός. Τὸ μνημόσυνον τῆς ἀειμνήστου ταύτης πλειάδος ἐτελέσθη μεγαλοπρεπέστατον ὡς πάντοτε, εἰς δὲ τῶν διδασκάλων τῆς φερωνύμου αὐτῶν σχολῆς ἐξεφώνησε τὸν ἐγκωμιαστικὸν αὐτῶν λόγον».

ΧΑΡΤΟΠΑΙΚΤΙΚΗ ΠΑΡΕΑ ΤΟΥΡΚΟΙ, ΕΒΡΑΙΟΙ ΚΑΙ ΡΩΜΙΟΙ

«Τὴν προχθὲς Κυριακὴν, 20 τοῦ μηνὸς τούτου ὁ Ἑβραῖος Ἀβραάμ Γικανῆς ἔδωκεν εἰς τὸν οἶκόν του χορὸν εὐεργετικὸν ὑπὲρ πάντων τῶν φτωχῶν. Προσεκάλεσε πολλοὺς χριστιανούς, Τούρκους καὶ Ἑβραίους. Ἐκαστον προσκλητήριον ἐτιμᾶτο ἀντὶ ἡμισείας λίρας. Ἀφοῦ δ' ἀφαιρέση ἐκ τῶν εἰσπραχθέντων τὰ ἔξοδά του, τὰ λοιπὰ θὰ διανεμηθῶσι τοῖς πτωχοῖς. Οἱ κεκλημένοι ἦσαν περὶ τοὺς διακοσίους, ἐν οἷς καὶ πάντες οἱ πρόξενοι.

Πάντες οἱ εἰς τὸν χορὸν προσελθόντες ἦσαν Τούρκοι, ἐν οἷς καὶ ὁ διοικητὴς καὶ ὁ δήμαρχος, καὶ Ἑβραῖοι, Χριστιανοὶ μόνις 4—5 προσῆλθον. Ἀλλ' ὁ εὐεργετικὸς αὐτὸς χορὸς μόνις ἤρξατο καὶ μετεβλήθη εἰς καταστρεπτικὸν χαρτοπαίγνιον καὶ πολλοὶ τὴν ἔπαθον».

Ο ΛΟΡΔΟΣ ΒΥΡΩΝ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ

(Ἐξ ἀνεκδότων ἐπιστολῶν του)

Ἐκ τῶν πολλῶν ἐπιστολῶν τοῦ λόρδου Βύρωνος μία, ἀπευθυνομένη ἐκ Πρεβέζης πρὸς τὴν μητέρα του, ὑπὸ χρονολογίαν 12 Ὀκτωβρίου 1809, ἐνδιαφέρει τοὺς Ἡπειρώτας.

«Εὐρίσκομαι ἀπὸ τινος χρόνου ἐν Τουρκίᾳ ἡ πόλις, ἀπὸ τὴν ὁποίαν σοὶ γράφω, εἶναι εἰς τὰ παράλια· ἐγὼ ὅμως ἔφθασα ἐδῶ, ἀφοῦ διέτρεξα τὴν Ἡπειρον, μεταβάς εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Πασιᾶ. Εἶχον ἀναχωρήσει ἀπὸ τὴν Μάλταν τὴν 2η Σεπτεμβρίου, ἐπιβαίνων τῆς «Ἀράχνης», ἐνὸς πολεμικοῦ δικρότου, καὶ μετὰ ὀκτῶ ἡμέρας ἔφθασα εἰς τὴν Πρέβεζαν. Ἀπ' ἐδῶ μετέβην εἰς τὸ Τεπελένιον, διατρέξας 150 μίλια. Εἰς τὸ Τεπελένιον εἶναι τὸ καλοκαιρινὸν ἐνδιαίτημα τῆς Ὑψηλότητός του καὶ ἐκεῖ ἔμεινα τρεῖς ἡμέρας. Ὁ πασιᾶς ὀνομάζεται Ἀλῆς καὶ θεωρεῖται ἄνθρωπος ἱκανώτατος. Κυβερνᾷ ὅλην τὴν Ἡπειρον καὶ μέρος τῆς Μακεδονίας. Ὁ υἱὸς του Βελῆ πασιᾶς, διὰ τὸν ὁποῖον μοὶ ἔδωκε γράμματα, κυβερνᾷ τὸν Μωρητᾶν καὶ χαίρει μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὴν Αἴγυπτον, μὲ ἄλλας λέξεις εἶναι εἰς ἀπὸ τοὺς ἰσχυροτάτους ἀνδρας τῆς σήμερον ἐν Τουρκίᾳ.

» Ὄταν ἔφθασα εἰς τὰ Ἰωάννινα, τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ἀλῆ, μετὰ τριῶν ἡμερῶν ἀνὰ τὰ θουνὰ ὁδοπορίαν, καὶ ἐν μέσῳ τόσοσιν γραφικωτάτου κάλλους, ἔμαθα, ὅτι ὁ Ἀλῆς πασιᾶς εὐρίσκεται εἰς τὴν Ἰλλυρίαν, πολιορκῶν τὸν Ἰβραήμ πασᾶν εἰς τὸ κάστρον του ἐν Μπερατίῳ. Εἶχεν ἀκούσει ὁ Πασιᾶς, ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὰς χώρας του κάποιος εὐπατρίδης Ἄγγλος καὶ εἶχεν ἀφήσει διαταγὴν εἰς τὸν φρούραρχον τῶν Ἰωαννίνων νὰ μοὶ προμηθεύσῃ οἶκημα καὶ νὰ μὲ ἐφοδιάσῃ δωρεὰν ἀπὸ κάθε τι, πού θὰ ἐχρειαζόμην· καὶ ἐνῶ μοὶ ἐπετράπη νὰ δώσω δῶρα εἰς τοὺς ὑπηρέτας, δὲν μὲ ἀφῆκαν νὰ πληρώσω κανὲν οἰκιακὸν ἔξοδον.

» Ἐκαβαλλίκευσα εἰς ἄλογον τοῦ Πασιᾶ καὶ περιέφερα τὰ σεράγια του καὶ τὰ τῶν υἱῶν καὶ τῶν ἐγγονῶν του. Εἶναι ἐξαίσια σεράγια, ἀλλὰ παραφορτωμένα μὲ χρυσάφι καὶ μετάξι.

» Κατόπιν ἐπέρασα ἀπὸ τὰ θουνὰ τῆς Ζίτσας, χωρίου, πού ἔχει ἐν ἑλληνικὸν μοναστήρι (ὅπου εἰς τὴν ἐπιστροφὴν μου ἐκόνεψα) ἐπάνω εἰς μίαν ὠραιότατην τοποθεσίαν, ἧς ὁμοίαν ποτέ μοὶ δὲν εἶχα ἰδεῖ (ἐξαι-

ρέσει τῆς ἐν Παρτογαλλία Τσίντρας).

»Μετά ἑννέα ἡμέρας ἔφθασα εἰς Τεπελένιον. Τὸ ταξίδι μου συχνάκις διεκόπτετο ἀπὸ τὲς ρεματιές. Ποτέ μου δὲν θὰ ξεχάσω τὸ μοναδικὸν θέαμα, τὸ ὁποῖον μοὶ παρουσιάσθη, ἅμα ἐμβῆκα εἰς τὴν πόλιν κατὰ τὰς πέντε τὸ θῦραδι, ἐνῶ ὁ ἥλιος ἔκλινε πρὸς ἡτν δύσιν. Πλὴν διαφορᾶς τινος τοῦ ἐνδύματος, τὸ θέαμα τοῦτο μοὶ ἔφερεν εἰς τὸν νοῦν ὀλόκληρον τὸ φεουδαρχικὸν σύστημα καὶ τὴν περιγραφὴν τοῦ Βάλτερ Σκώτ, εἰς τὸ «Ἔασμα τοῦ τελευταίου ἀοιδοῦ τοῦ Πύργου τοῦ Μπράντεσολμ».

«Οἱ Ἄλθανοί, φοροῦντες τὴν πολυτελεστάτην ἐνδυμασίαν των, συνισταμένην ἐκ μακρᾶς λευκῆς φουστανέλλας, χρυσοκεντήτου, φλοκάτας, τσιπουνίου καὶ γελεκιοῦ ἀπὸ θυσινόχρουν θελοῦδον, στολισμένον μὲ χρυσᾶ τσαμπράζια κεντημένα μὲ πολλὴν φιλοκαλλίαν καὶ σχηματίζοντα διάφορα ἀραβουργήματα καὶ ποικίλα σχέδια, καὶ φέροντες εἰς τὴν μέσην των τὰ ἐπαργυρωμένα πιστόλια των καὶ χαντζάρια των. Οἱ Τάταροι, φέροντες τὰ ὑψηλὰ καὶ προμήκη καθούκια των, οἱ Τοῦρκοι τὰς πλατείας γούνας των καὶ τὰ σαρίκια των οἱ στρατιῶται καὶ οἱ Αἰθίοπες, κρατοῦντες τοὺς ἵππους, οἱ μὲν πρῶτοι παρατεταγμένοι ὑπὸ ὑπερμεγέθη ἀνοικτὴν στοάν, σχηματίζουσιν τὸ πρόσωπον τοῦ σεραγίου, οἱ δὲ μαζωμένοι ἐν τὸς ὑπογείου περιφράγματος. Διακόσιοι ἵπποι σελλωμένοι ἔτοιμοι πρὸς ἀναχώρησιν εἰς τὸ πρῶτον νεῦμα, ταχυδρόμοι εἰσερχόμενοι

καὶ ἐξερχόμενοι μετ' ἐγγράφων, ὁ ἦχος τῶν τυμπάνων, ἡ φωνὴ τῶν ἀναγγελλόντων τὴν ὥραν ἐκ τοῦ ὕψους τῶν μιναρῆδων νεανιῶν, τοῦ σεραγίου αὐτοῦ ἢ παράδοξος ὄψις, πάντα ταῦτα ἀποτελοῦν εἰς τὰ ὄμματα ξένων τὸ κάλλιστον καὶ γραφικώτατον τῶν συμπλεγμάτων. Ὅτε εἰσήχθη εἰς καταστόλιστα δωμάτια, ὁ γραμματεὺς τοῦ Πασιᾶ, ἐλθὼν, μὲ ἠρώτησε περὶ τῆς υἰείας μου, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Τούρκων. Ὁ Ἄλῆς μ' ἐδέχθη τὴν ἐπιούσαν. Εἶχον πλήρη στολὴν ἀξιωματικοῦ τῶν ἐπιτελῶν καὶ λαμπρὸν ξίφος. Ἡ αἶθουσα ἦτο μαρμαρόστρωτος, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας ἀνέβρυε κρήνη ὕδατος, ὁ δὲ θάλαμος περιεκοσμεῖτο δι' ἀλουργοῦφῶν ἀνακλίντρων. Ὁ Πασιᾶς μὲ ὑπεδέχθη ὄρθιος, ὅπερ ἦτο μεγάλη τιμὴ ἐκ μέρους Μουσουλμάνου καὶ μὲ ἔβαλε νὰ καθήσω εἰς τὰ δεξιὰ του. Εἶχον Ἑλληνα διερμηνέα μου, ἀλλ' εἰς τὴν περίστασιν ταύτην χρέη διερμηνέως ἐξετέλει ἰατρός τις τοῦ Ἄλῆ πασιᾶ, Σακελλάριος ὀνομαζόμενος, γνώστης τῆς λατινικῆς. Ἡ πρώτη τοῦ Πασιᾶ ἐρώτησις ἦτο διατί νὰ ταξιδεύω τόσο νέος. Οἱ Τοῦρκοι οὐδεμίαν ἔννοιαν ἔχουν τῶν ἀποδημιῶν πρὸς ἀπλὴν τέρψιν γενομένων.

»Μοὶ εἶπεν ἔπειτα ὅτι ὁ Ἄγγλος πρόξενος συνταγματάρχης Λήκ τῶ εἶχεν εἰπεῖ ὅτι κατάγομαι ἐκ μεγάλης οἰκογενείας καὶ μ' ἐπεφόρτισε νὰ διαθιβάσω τὰ σεβάσματά του εἰς τὴν μητέρα μου, ἄτινα σᾶς πέμπω ἐξ ὀνόματος τοῦ Ἄλῆ πασιᾶ. Ἐξεδήλωσε τὴν πεποίθησίν του περὶ

τῆς εὐγενοῦς καταγωγῆς μου, διότι ἔχω αὐτιά μικρά, μαλλιά σγουρά καὶ τὰς χεῖρας μικρὰς καὶ λευκάς. Δὲν ἀπέκρυψεν ὅτι τὸ σχῆμα καὶ ἡ στολή μου τῷ ἤρεσαν. Μὲ παρεκάλεσε νὰ τὸν θεωρῶ ὡς πατέρα ἐφ' ὅσον θὰ ἔμενον ἐν Τουρκίᾳ, διαβεβαιῶν ὅτι θὰ μ' ἐθεώρει ὡς ἴδιον τέκνον. Πράγματι δὲ προσηνέχθη πρὸς ἐμέ ὡς εἰς παιδίον, πέμπτων μοι πολλάκις τῆς ἡμέρας ἀμύγδαλα, καρπούς καὶ γλυκίσματα.

»Μὲ παρεκάλεσε νὰ τὸν ἐπισκέπτομαι συνεχῶς καὶ πρὸ πάντων τὴν ἐσπέραν, διότι εἶχε περισσοτέραν ἀνεσιν. Ἄνεχώρησα, ἀφοῦ μοι προσέφερον καφέ καὶ τσιμπούκι. Τὸν ἐπανεῖδον ἄλλας τρεῖς φορές: εἶναι παράδοξον ὅτι οἱ Τοῦροι, παρ' οἷς οὔτε ἀξιώματα κληρονομικά, οὔτε οἰκογένειαι μεγάλαι ὑπάρχουν, πλὴν τῶν σουλτανικῶν, ἐκτιμῶν πολὺ τὴν καταγωγὴν, διότι παρετήρησα ὅτι ἡ γενεαλογία προηγείτο τοῦ τίτλου μου.

«Σήμερον εἶδα τὸ τί ἀπέμεινεν ἀπὸ τὴν πόλιν Ἄκτιον, πλησίον τῆς ὁποίας ὁ Ἄντωνιος ἔχασε τὸν κόσμον ὅλον, μέσα εἰς ἕνα ὄρμισκον, ὅπου μόλις ἠμποροῦν νὰ χωρέσουν δύο πλοῖα ὅ,τι ἀπέμεινεν εἶνε ἐν τεῖχος κρημνισμένον καὶ τίποτε ἄλλο. Εἰς ἕν ἄλλο μέρος τοῦ κόλπου ὑψοῦνται τὰ ἐρείπια τῆς Νικοπόλεως, ἣν εἶχε κτίσει ὁ Αὐγουστος εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης του.

«Μοὶ ἀρέσουν πολὺ οἱ Ἄλβανοὶ αὐτοί· δὲν εἶνε ὅλοι τους Τοῦρκοι· μερικοὶ εἶνε χριστιανοί, ἀλλ' ἡ θρησκεία δὲν ἐπιδρᾷ εἰς τὰ ἥθη των καὶ τὴν διαγωγὴν των. Αὐτοὶ θεωροῦν-

ται οἱ καλύτεροὶ στρατιῶται τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ.

«Κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν μου ἔτυχε μίαν φοράν νὰ καταλύσω ἐπὶ δύο ἡμέρας εἰς ἕνα στρατῶνα τῆς Σαλαῶρας καὶ μίαν ἄλλην φοράν τρεῖς ἡμέρας εἰς τὸν ἴδιον στρατῶνα καὶ ποτέ μου δὲν εἶδον πλέον ἀρεστοὺς στρατιώτας, καὶ εἰς τὰς φρουράς τοῦ Γιβραλτάρ καὶ τῆς Μάλτας, ὅπου ἔτυχε νὰ ὑπηρετήσω. ἔτυχε δὲ νὰ ἰδῶ καὶ ἰσπανικά καὶ γαλλικά καὶ σικελικά στρατεύματα. Τίποτε δὲν μοὶ ἔκλεψαν, πάντες δὲ μὲ προσεκάλουν νὰ συμφάγω καὶ νὰ πῶ μαζί των τὸ γάλα.

«Πρὸ δύο-τριῶν ἡμερῶν εἰς ἀρχηγὸς τῶν Ἄλβανῶν, διότι κάθε χωρίον ἔχει καὶ τὸν ἀρχηγόν του, ὀνομαζόμενον Πριμᾶτον, ἀφοῦ μᾶς ἐβοήθησε νὰ ἐβγοῦμε ἀπὸ κάποιον ναυαγῆσαν τουρκικὸν πλοῖον καὶ ἀφοῦ ἔδωκε τροφὰς καὶ καταλύματα εἰς τὴν ἀκολουθίαν μου, συγκεκλήμενην ἀπὸ τὸν Φλέτσερ, τὸν ὑπρέτην μου, τὸν συνοδόν μου Χομπχάους, ἕνα Ἑλληνα, δύο Ἀθηναίους, καὶ ἕνα Ἑλληνα ἱερέα, ἠρνήθη νὰ πληρωθῆ, ἀρκεσθεὶς εἰς ἕνα ἔγγραφο, πιστοποιοῦν τὴν καλὴν ὑποδοχήν, ἣς ἐτύχαμεν παρ' αὐτῷ, καὶ ὅταν τὸν ἐβίασα νὰ δεχθῆ ὀλίγα τσεκίνια:

—«Ὅχι, μοὶ εἶπε, προτιμῶ νὰ μ' ἀγαπήσης καὶ ὄχι νὰ μὲ πληρώσης».

»Εἶνε αὐτὰ τὰ λόγια του. Πόσον δύσκολα ἐδῶ τὸ χρῆμα ἐξοδεύεται!

»Ὅταν ἤμην εἰς τὰ Ἰωάννινα, διαταγῆ τοῦ Πασιᾶ τίποτε δὲν ἔ-

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ στὴ σελίδα 496)

Τὸ Συναξάρι τῶν 12 Μηνῶν

Νοέμβρης (Ταξιάρχης, Ἀξάρχης, Σποργιάς) - Ἀντριᾶς

Τοῦ ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ,

ΓΕΝΙΚΑ

Νουνὸς τῶν ἑλληνικῶν Μηνῶν εἶναι ὁ λαὸς μας. Οἱ ζευγίτες, ξωμάχοι, οἱ κτηνοτρόφοι τῶν αἰώνων. Αὐτοὶ ἔχουν νὰ κάμουν μὲ τοὺς Μῆνες καὶ τοὺς καιροὺς των. Αὐτοὶ γεύονται τὶς χαρὲς τους, τὰ μάγια καὶ τοὺς θυμούς των. Ἔτσι ὁ λαὸς μας ἔδωκε στοὺς μῆνες ὀνόματα πού ἔχουν σχέση μὲ τὶς δουλειές του, τὶς ἀγροτικὲς καὶ κτηνοτροφικές... Ἡ πεντακοσιόχρονη ρωμαϊκὴ κατάκτηση δὲν ἄγγιξε γιὰ τὸ λαὸ μας τῶν μηνῶν τὰ ὀνόματα. Οὔτε καὶ ἡ τουρκικὴ.

Μόνο τοῦ Αὐγούστου ὁ νονὸς στὶς παραδόσεις τοῦ Ἑπειρωτικοῦ λαοῦ ἦτανε λέει (Κων. Σιόντης, Ἡπ. Ἔστια τ. 155 (1965) κοσμογυρισμένος καὶ τοῦ ἔδωκε ὄνομα ξενικὸ.

Ἔτσι στὶς λαϊκὲς παραδόσεις οὔτε ὁ SEPTEMBER, οὔτε ὁ OCTOBER, NOVEMBER καὶ DECEMBER (ὁ ἀρχαῖος Ἀθηναϊκὸς Γαμηλιώνας, ἐπειδὴ γινόνταν οἱ πολλοὶ γάμοι) ἔχουν θέση.

Οἱ Μῆνες κατὰ σειρά, ὅπως θὰ ἰδοῦμε καὶ σὲ κάθε περίπτωση χωριστά: 1) Ὁ Γενάρης καὶ μὲ τὶς ἐπιχώριες συντμήσεις Γινάρ'ς γιὰτὶ γεννοβολαεὶ τὰ ζῶα. 2) Φλεβάρης

(Φλιθάρ'ς, ἢ Κουτσοφλέβαρος, ἢ Κουτσὸς ἢ Σκούρτης (κοντὸς = ἀπ' ἔδῳ καὶ τὸ ἐπίθετο). 3) Μάρτης (Γδάρτης, Ξεροκοφινιάρης, παλουκοκάφτης. 4) Ἀπρίλης ἢ Λαμπριάτης. 5) Μάης ἢ Κερασάρης. 6) Θεριστής, Θερτής, Δρεπανᾶς (Ἰούνιος). 7) Ἀλωνάρης (Ἰούλιος). 8) Αὐγουστος. 9) Τρυγητής ἢ Τρουτής. 10) Ἀϊ-Δημήτρης ἢ Ἀϊ-Δημητρίτης (βλέπε Ἀλεξάνδρου Μωραϊτίδη. Ἡμ. Σκόκου 1907) (Ὀκτώβρης). 11) Ἀϊ-Ταξιάρχης, Σποργιάς (Νοέμβρης) ἢ Χαμένος γιὰτὶ μικραίνουν οἱ μέρες του (Κοιτόσγεψε ὁ Σποργιάς κι εἶναι χρόνος οἱ νύχτες του). Καὶ Ἀντριᾶς (Δεκέμβρης).

Ἀλλὰ ἂν μετρήσαμε 12 τοὺς μῆνες τοῦ Χρόνου, ὑπάρχει καὶ Χρόνος μὲ ἑνδεκα μῆνες, ὅπως ὁ Ἀνάποδος Χρόνος τῆς Κοιτωσιώτικης παροιμίας: Ὁ Ἀνάποδος Χρόνος ἔχει ἑνδεκα μῆνες.

Ἄν πρόκειται τώρα νὰ πιούμε ἓνα ποτήρι στὴν ὑγεία τους πρέπει νὰ προσέξουμε γιὰτὶ:

«Ὅσοι μῆνες μὲ τὸ Ρ.
τὸ κρασί χωρὶς νερὸ
κι ὅσοι μῆνες δίχως Ρ
τὸ κρασί μὲ τὸ νερό.

ΟΙ 4 ΕΠΟΧΕΣ

Οι τέσσερις εποχές του χρόνου για την "Ηπειρο είναι:

1) ή "Ανοιξη, "Αν'ξ ή "Ανοιξ. Τίποτε δέ με μάρανε, τής "Ανοιξης τὸ κρύο, παραπονιέται ὁ "Ηπειρώτης πιστικός (Ἄλ. Λαζάνη — Κατσανοχώρια).

2) Τὸ Θέρος (Καλουκαίρ').

4) Χειμώνας. Χ'μώνας, οὐ καλὸς οὐ νοικοκύρ'ς τοῦ Χ'μώνα χαίριτι (Λαζάνης).

Καὶ ὁ Χειμώνας μηνάει τὸν ἐρχομό του τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ (11 Νοεμβρίου) «Τ' "Αἰ-Φιλίππου (14 Νοεμβρίου) εἶμ' αὐτοῦ καὶ τ' Ἄντριὸς ἀντρειεύου (Λ. Τατσιοπούλου (Κομπότι).

ΤΟ 24ΩΡΟ

Εἶχαν ρολόγι οἱ πρόγονοί μας; Καὶ τί χρειαζόταν; Στὰ κεφαλοχώρια εἶχε ὁ Δῆμος ἢ τὸ Καμπαναριὸ, δωρεὰ τῶν ξενιτεμένων. Τί νὰ τὸ κάνει ὁ καθένας τὸ «κρεμμύδι». Ὁ ἥλιος τὴν ἡμέρα μὲ μέτρο τὸ «βουκέντρι» (δικέντρι) καὶ τὰ κοκόρια τὴ νύχτα δεῖχναν τὴν ὥρα. Πλούσιοι ξενιτεμένοι, ἀπὸ τὴν Πόλη, κάποιος, κάπου ἔφερε μαζί του κάποιον ρολόγι μὲ τέσσερα καπάκια καὶ τούρκικους ἀριθμούς. Καὶ τὴν Κυριακὴ τὸ πρωὶ στὸ χ α γ ι ἄ τ ι τῆς ἐκκλησιᾶς, κι ἐνῶ τὸ παγούρι μὲ τὸ ρακὶ ἔφερνε γύρω καὶ μασούλαγαν οἱ γέροι χωρὶς δόντια τὰ κόλυθα τοῦ μνημοσύνου, ὁ τυχερὸς μετανάστης κάτοχος τοῦ πολύτιμου ὄργανου, ἔβγαζε ἀπὸ τὴν τσέπη τοῦ γελέκου τὸ μαγικὸ ἐργαλεῖο τοῦ

Χρόνου καὶ τὸ κ ο ὄ ρ ν τ ι ζ ε στὴ μέση στὸ «πηγαδάκι», πού 'χαν κάνει οἱ χωριανοὶ του μὲ ὀρθάνοιχτα τὰ μάτια κrrrr! κrrrr! κrrrr! μὲ τὸ κρεμασμένο ἀπὸ ἀλυσιδίτσα - κλειδάκι.

"Ἐπρεπε νὰ φτάσουμε στὶς ἀρχές τοῦ αἰῶνα μας πού ἦρθαν οἱ πρῶτοι μετανάστες ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ μὲ τὰ φανταχτερά ρολόγια καὶ τὰ χρυσὰ κ ι ο σ τ ἔ κ ι α (καδένες) σὲ σχῆμα δύο περισπωμένες ἀνάποδες στὶς τσέπες τοῦ γελέκου γιὰ νὰ τὰ γνωρίσει καλύτερα ὁ κόσμος.

Ὁ ἀπλὸς λαὸς εἶχε τὴ δική του διαίρεση τοῦ εἰκοσιτετραώρου: Πουρνούτσικο, πουρνό, κολατσιό, γιοματάκι, γιόμα, κοντοδειλινό, ἢ δειλινά, δειλινό, ὥρα φούρνου, ἢ μιὰ βουκέντρα ἡλιος ἢ μιὰ οὐργιά, βραδάκι, ἀξαμάκι (τούρκ.) θράδου, πρῶτα κοκόρια ἢ μεσάνυχτα, δεῦτερα κοκόρια καὶ τρίτα κοκόρια. (Κων. Σιόντη, διδασκάλου. Ἡπ. Ἐστία 1965).

***

—Βλάχε μου, πότε κρύωσες;

—Αὐτοῦ κοντὰ τ' Ἁγιαντριᾶ, τ' Ἁγίου Νικολάου! (Θεσσαλία)

Οἱ Ἡπειρώτες καὶ πολλοὶ Ἕλληνες γνωρίζουν ὅτι στὰ παλαιότερα χρόνια δύο ἡμερομηνίες ἔπαιζαν σημαντικό ρόλο στὴ ζωὴ τους τὴν κοινωνικὴ καὶ τὴν κοινοτικὴ τους ὀργάνωση ἢ 23 Ἀπρίλη (τοῦ Ἁγ. Γεωργίου) καὶ ἢ 26 Ὀκτώβρη (τ' Ἁγίου Δημητρίου).

Τὶς μέρες αὐτὲς ὑπογραφόταν αὐμβάσεις ἐργασίας ὅπως τὶς λέμε

σήμερα, κι άλλες ἐργολαβικές συμ-
βάσεις. Ἐνοικιάσεις (πακτώμα-
τα) βοσκοτόπων, ὑπογραφή χρε-
ωστικῶν ἀμολόγων (σενέτια)
λογισμοὶ τόκων, μίσθωση ὑπηρεσι-
ῶν (ρόγιασμα) τσομπαναραίων,
δραγάτηδων, ὑπηρετῶν (χοου-
μεκαραίων) φυλάκων
(ντεοουντερτζήδων) ἐ-
νοικιάσεις ὑδρομήλων, μαντανιῶν,
ξυλεύσεις δασῶν.

Ἡ Ἠπειρος καὶ ἡ Ροῦμελη περι-
σφίγγονται ἀπὸ ἀλυσίδες βουνῶν,
πού σ' αὐτὰ ζεῖ καθ' ὄλο τὸ καλο-
καίρι ὀλόκληρος ὁ κτηνοτροφικὸς
κόσμος, τσελιγγάτα μὲ χιλιάδες γι-
δοπρόβατα.

Οἱ προνοητικοὶ τσελιγγά-
δες ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου
ἔχουν ἐξασφαλίσει τὰ χεῖμα-
διά τους, ὅπως εἶναι ἡ πεδιάδα
τῆς Θεσσαλίας, ὁ κάμπος τῆς Πρέ-
βεζας, τοῦ Φαναριοῦ, τῆς Σωρωνιάς
Δελθίνου Βορ. Ἠπείρου, ὁ κάμπος
τοῦ Σπερχειοῦ.

Μιά λευκὴ λιτανεὶα ξεκινáει ἀπὸ
τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ κατεβαί-
νει ἀπὸ τὸ Σμόλιγγα καὶ τὸ Γρά-
μο, ἀπὸ τὴν Πίνδο καὶ τ' Ἄγραφα,
ἀπὸ τὴ Γκιώνα καὶ τὴ Λιάκουρα
τοῦ Παρνασσοῦ κι ὀλόκληρες ἑβδο-
μάδες ταξιδεύει συχνά κάτω ἀπὸ
βροχὲς καὶ καταιγίδες γιὰ νὰ φτά-
σει στοὺς κάμπους, ὅπου τὰ εὐλο-
γημένα ζωντὰ νὰ θὰ βροῦν
τὴν ἀσφάλειά τους νὰ ξεχει-
μáσουν.

Ὁ Ταξιάρχης (Ἀρχάγγελος Μι-
χαήλ) μὲ τὴν προστατευτικὴ ρομ-
φαία του (8 Νοέμβρη τῶν Ταξιαρ-
χῶν) θὰ ἐξασφαλίσει καὶ τὸ τελευ-
ταῖο πρόβατο.

Ἡ Πούλια βασιλεύγει
κι ὀπίσω παραγγέρνει
—Μήτε πρόβατα στὸ βουνό,
μήτε καράβι στὸ γιאלό,
μήτε ζευγᾶς στὸν κάμπο.

(Λασήθι Κρήτης)

Μέσα στὸ Νοέμβρη, ὡς στὶς 21
(Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου) τὰ βουνά
πρέπει νὰ ἔχουν ἀδειάσει ἀπὸ τὰ
πρόβατα, οἱ θάλασσες νὰ ἔχουν κα-
θαρίσει ἀπ' τὰ καράβια, πού δεμέ-
να στὰ λιμάνια θὰ περιμένουν ν'
ἀγιασοῦν τὰ νερὰ (τῶν
Θεοφανίων 6 Γενάρη) γιὰ νὰ κι-
νήσουν καὶ πάλι.

Καὶ θὰ θυμηθῶ ἐδῶ τὸ τραγούδι
πού χορεύεται στὰ δύο στῆν Ἠπει-
ρο, πού οἱ ναυτικές της παραδό-
σεις εἶναι ἐλάχιστες.

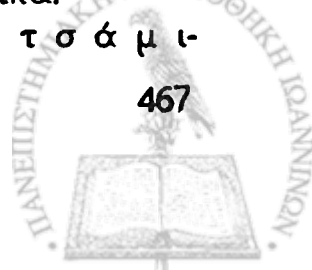
Κινήσαν τὰ καρά κινήσαν τὰ καρά
κι—νήσαν τὰ καρά—καράβια τὰ
Ζαγοριανά!

Κινήσε κι ὁ καλὸς κι—νήσε
κι ὁ καλὸς — καλὸς μ'
νὰ πάει στὴν Ξενιτειά!

Τὸ γνωστὸ Ζαγόρι τῆς Ἠπείρου
ἔβγαλε θέβαια δασκάλους, χαντζῆ-
δες, ἐπιχειρηματίες, μεγάλους εὐ-
εργέτες, ἀλλὰ ἀπ' ὅ,τι ξαίρω καπε-
τάνιους καὶ παραβοκραίους δὲν ἔ-
βγαλε. Οὔτε φυσικὰ ἡ Ζαγοριά, ἡ
ἐπαρχία στὴ βόρεια πλευρὰ τοῦ
βουνοῦ τῆς Λιούντζης πρὸς τὴν
Πρεμετή.

Φαίνεται λοιπὸν πὼς ὁ χορὸς μᾶς
ἦρθε ἀπὸ τὰ Πηλειορίτικα χωριά
(Ζαγορὰ τοῦ Πηλίου), πού εἶχαν
ἐμπορικὸ στόλο. Τί χορὸς θὰ ἔταν
ἀν δὲν ταξίδευε χορευτικά.

Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ὁ τσάμι-

κ ο ς ὁ δικός μας ἔφτασε στὸ Μωριά καὶ χορεύεται ἐκεῖ πολλές φορές καλύτερα.

“Ολοὶ χορεύουν τὴν Ἰ τ ι ἄ στὴν Ἡπειρο καὶ στὸ Μωριά.

Σὲ ἀνταπόδοση ὁ Μωριάς μᾶς ἔστειλε τὸν πεταχτὸ κ α λ α μ α - τ ι α ν ὁ.

Καὶ ὕστερα ἀπὸ μιὰ σ τ ρ ο φ ῆ χοροῦ ἄς ξαναγυρίσουμε στὸ θέμα μας.

Οἱ γεωργοὶ (ζευγάδες) κάτω ἀπὸ τὶς συνεχεῖς βροχές τῆς δυτικῆς Ἑλλάδας μάλιστα ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ὡς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, 21 Νοέμβρη πρέπει νὰ ἔχουν τελειώσει τὰ ὄργωματα καὶ νὰ ἔχουν κάνει καὶ τὶς σπορές τους. Ἔτσι ἡ Παναγία τῆς 21 Νοέμβρη στὴ Θεσσαλία κοντὰ σὲ δεκάδες ἄλλα ὀνόματά της εἶναι Ἄ π ο σ π ο - ρ ῖ τ ι σ σ α καὶ μὲ τὶς 13 μέρες τῆς διαφορᾶς τοῦ νέου Ἡμερολογίου Μ ε σ ο σ π ο ρ ῖ τ ι σ σ α. Οἱ θρησκευτικὲς γιορτές στὴ ζωὴ τοῦ εὐσεβοῦς Ἑλληνικοῦ Λαοῦ συνδέθηκαν ἀρρηκτὰ μὲ τὶς γεωργικὲς δουλειές. Ἡ σύνδεση αὐτὴ μᾶς γέννησε ἕνα σωρὸ γεωργικῆς παροιμίας, σὰν γεωπονικοὺς κανόνες, ὅπως θὰ ἴδουμε στὸ Συναξάρι τῶν 12 Μηνῶν.

Οἱ γεωργοὶ μας συμμορφώνονται μὲ τοὺς παροιμιακοὺς αὐτοὺς γεωργικοὺς κανόνες γιὰ νὰ εὐοδωθοῦν οἱ ἐργασίες τους καὶ ν' αὐξήσῃ ἡ παραγωγή τους.

Ἔτσι οἱ γαρυφαλιές πρέπει ἀπαράθῃτα νὰ φυτεύονται τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης (25

Νοέμβρη) ἂν θέλουμε νὰ πάρουν τὸ ἄρωμα καὶ τὴν ὁμορφιά τῆς Ἁγίας. Οἱ χωρικὲς γνωρίζουν ποιά συγχωριανὴ τους ἔχει τὶς «καλύτερες γαρυφαλιές» καὶ πότε τὶς φυτεύουν μὲ πλήρη πεποίθηση ὅτι θὰ π ι ἄ σ ο υ ν.

Κι ἂν τύχουν σὲ καμμιά σ τ ρ ι μ - μ ἔ ν η, πού δὲν δίνει, κάνουν τὸ σταυρὸ τους, βρίσκουν τρόπο νὰ κλέψουν, γιατί τὰ κλεμμένα, ὅπως πιστεύει ὁ λαὸς πιάνουν εὐκολότερα.

Ὁ Ὀκτώβρης κι ὁ Νοέμβρης οἱ μῆνες τῶν ὄργωμάτων καὶ τῆς σπορᾶς, ἀνάλογα μὲ τὶς κλιματολογικὲς συνθῆκες καὶ τὶς βροχές πού καθορίζουν τὶς σπορές σὲ π ρ ῶ ῖ - μ ε ς ἢ ὀ ψ ι μ ε ς, λέγονται Σ π α ρ τ ὸ ς ὁ π ρ ῶ τ ο ς καὶ Σ π ο ρ - γ ι ἄ ς ὁ δ ε ῦ τ ε ρ ο ς. Σπέρνονται ὅλα τὰ δημητριακὰ καὶ ὀσπρια. Τὰ δημητριακὰ (σιτάρι, κριθάρι, βρώμη) ρ η χ ἄ. Ἀπὸ τὰ ὀσπρια τὰ πρῶϊμα βαθειὰ, τὰ ὀψιμα ρηχά, ὅπως τὰ κουκιά καὶ τὰ ρεβύθια. Πυκνὰ τὰ κουκιά δύο - τρία ἀντάμα. Ἄραια τὰ ρεβύθια σύμφωνα μὲ τὴν χλιακὴ παροιμία τῆς πρωσοποποίησης:

.Ο Κούκος θέλει συντροφιά
ὁ Ρέβιθος ἀνάρια.

Τὸ Νοέμβρη φυτεύονται καὶ κρεμμύδια, ἀλλὰ προσοχή:

«Φόντα φ'τεὺς κριμμύδια δὲν κάν' νὰ κλάν'ς, γιατί θὰ καίν' πολὺ καὶ δὲν θὰ τρώγοντι». Ἄλεξ. Λαζάνη - Προλήψεις, δεισιδαιμονίες στὰ Κασσανοχώρια. Ἡπ. Ἐστία τ. 377-378).

Στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου οἱ σπο-

ΗΠΕΙΡΟΣ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΕΥΧΟΥΣ 146 ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

MICHEL ANAGNOS. Μιχαήλ Ανάγνωστοπουλος-Ηπειρωτής εισηγητής (από το Παλιόζο), διευθυντής του Ινστιτούτου PERKINS για τους τυφλούς (Βόστωνη). Πέθανε το 1906. Ο Κυριόσητης GI Π D της Μασσαχουσέτης είχε πει: «Το ονομά του ανήκει στην Ελλάδα, η φημη του στην Αμερική, αλλά η προσφορά του ανήκει στην Ανθρωπότητα».
(Λεξίκο Φώκτ. Π. Γιοβάννη).

Καιροί Ειρηνικοί. Αι λήθινακιωτισσις ταίζονν το «μοναρι» τους.
(Φωτογρ. Σπ. Μελετιζή)

Ορειγάλκινος αδριάντας Κ. Κρυστάλλη στο Συρράκο, έργο γλυπτικής Γεωργιανή.
(Αρχείο Θεοδ. Καρβούνη)

Εθνικό Οικοτροφείο Παγαονίου
(Φωτογράμ. Στ. Μιχαήλ)

«Έχουν τα Γιάννινα ομορφιές...»
(Αρχείο Αλέξ. Χ. Μαμμοπούλου)

Μαυροπαγιάννης, ο φύλακας της Αίθνης Ζαφειάνης Παργονίου.
(Φωτογράφ. Σπ. Μελετιζή)

Μιλτιάδης Οικονομίδης. Λογιοτεχνης-Εκδοτης του ομωνυμου Ημερολογιου 1911, 1914, 1938
(Αρχείο Αλέξ. Χ. Μαρμπούλου)

Μεταφύτωση

(Άρθρο Διδξ. Α. Μαρμπούλου)

ρὲς ἀρχίζαν μὲ τὸ «σαρανταήμερο». Τοῦ Ἁγίου Φιλίππου μπαίνουν ἐπάνω στὸ τραπέζι ὄσπρια καὶ δημητριακά, ἓνα «κεφάλι σκόρδο» γιὰ τὸ μάτι κι ἓνα ρόδι.

Ἔχουν καλέσει τὸν παπαῦ ν' ἀγιάσει τοὺς καρπούς.

«...Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐκ τῆς ἀχράντου καὶ παμπλούτου παλάμης σου, τὴν προκειμένην πρὸ ὀφθαλμῶν Σου τῶν σπερμάτων παροχὴν ἐκομισάμεθα... τὸ κελεύσας ἐκτεκεῖν καὶ θλαστήσαι τὴν γῆν, καὶ δοῦναι σπέρμα τῷ σπείροντι καὶ ἄρτον εἰς θρώσιν...».

Στὰ περισσότερα μέρη τῆς Ἠπείρου γιὰ νὰ δυναμώσουν καὶ νὰ κάνουν καλὴ παραγωγή τὰ σιτηρὰ καὶ ὄσπρια θράζονται 30.11 τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου : ξηρὸ καλαμπόκι, λίγα σπειριὰ σιτάρι, βρίζα, φασόλια, ρεβίθια (Μπόλια), τὰ πᾶνε στὴν ἐκκλησία καὶ τὰ διαβάζει ὁ παπαῦ καὶ τὰ τρῶνε. (Κ. Λαζαρίδη Λαογραφικὰ Κουκουλιού. Ἠπ. Ἐστία σελ. 47, τεύχ. 333-335/1980).

Στὴ Χίο μετὰ τὸν ἀγιασμό ρίχνουν κάτω τὸ ρόδι, σπάει, βγαίνουν ἔξω οἱ σπόροι καὶ φωναχτὰ εὔχονται «ὄσα κούκουδά 'χει τὸ ρόδι τόσα κιλά σιτάρι νὰ κάμω». Καὶ τὸ κιλὸ τῆς Χίου δὲν ἦταν τὸ σημερινὸ κιλό, ἀλλὰ δύο γ κ ο ζ ο ν τ ε ν ε κ έ δ ε ς σιτάρι.

Στὴ συνέχεια ὁ παπαῦ ἀγιάζει τὰ βόδια.

Οἱ σπορὲς παρατείνονται σ' ὅλη τὴ Σαρακοστή. Ἀπὸ τοὺς πανάρχαιους χρόνους οἱ συνήθειες τηροῦνται μὲ θρησκευτικὴ εὐλάβεια. Ὁ Ἅγιος Φίλιππος ἐργάστηκε ὅλη τὴν

ἡμέρα καὶ τὸ βράδυ κατὰ τὴν παράδοση «ἔσφαξε» τὸ μοναδικὸ βόδι του καὶ τὸ μοίρασε στοὺς φτωχοὺς χωριανούς του ν' ἀ π ο κ ρ έ ψ ο υ ν.

Γι' αὐτὴ τὴν πράξη τῆς ἀγαθοεργίας ὁ Θεὸς τὸν ἀντάμειψε, ξαναθρῆκε τὸ πρῶτὸ βόδι του στὸ σταῦλο καὶ ξαναπῆγε στὸ χωράφι νὰ δουλέψει.

Τὸ περιστατικὸ διέσωσε ὁ Λαὸς στὴ φράση: «Ὁ φτωχὸς ὁ Φίλιππος ὅλη μέρα δούλευε καὶ τὸ βράδυ ἀπόκρεψε».

Σ' ὅλη τὴν ἀγροτικὴ Ἑλλάδα τοὺς μῆνες Ὀκτώβρη — Νοέμβρη οἱ χωρικοὶ ἔσκαφταν τὰ σπλάχνα τῆς γῆς, νὰ ρίξουν τοὺς μικροὺς σπόρους γιὰ τὴ συντήρηση τῆς φαμίλιας τους.

Ἀστραφταν τὰ γ υ ν ι ἄ καὶ μοσχομύριζαν τὰ Ἡσιόδεια ἄλετρια.

Κι ὁ εὐλογημένος γεωργικὸς κόπος, ὅπου οἱ κληροῦχοι δὲν ἀνήκαν στοὺς κάμπους, ἀλλὰ διεκδικοῦσαν καὶ τὴν τελευταία πιθαμὴ τοῦ ἐδάφους πάνω στὰ βουνὰ γιὰ τὴ σπορὰ μὲ τὴν προσδοκία πολλές φορές νὰ πιάσουν 200—300 ὀκάδες κριθάρι καὶ μερικὰ σ α χ ἄ ν ι α φασούλια νὰ θγάλουν τὴ χρονιά τους.

ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ — ΑΝΤΡΙΑΣ

Στὴν ὑπαίθρια Ἑλλάδα γενικὰ ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου (30 Νοέμβρη) ἀ ν τ ρ ι ε ὔ ε ι τ ὸ κ ρ ῦ ο Καὶ συνεχίζεται ὡς τὸ Μάρτη.

Στὴ μυροβόλο Χίο μὲ τὸ ἥπιο κλίμα, καθὼς δείχνει ἡ παραγωγή τῶν ἔσπεριδοειδῶν, ὁ αἰσθητὸς χειμῶ-

νας εκφράζεται με τὸ ἐπόμενο δί-
στιχο:

Στὶς τριάντα τ' Ἀντριά, στὶς ἔξι
κι ὁ Νικόλας
μέσ' σ' τὰ Νικολοθάρβαρα εἶν' ὁ
βαρὺς χειμώνας.

Εἶναι φανερό ὅτι τὰ Νικολο-
θάρβαρα τοῦ παροιμιακοῦ δι-
στίχου εἶναι ἡ γιορτὴ τῆς Ἁγ. Βαρ-
θάρας (4 Δεκέμβρη) καὶ Ἁγ. Νι-
κολάου (6 Δεκέμβρη).

Σὲ μικρὸ χωριὸ τῆς Ἡπείρου —
καὶ ἡ Δυτικὴ Ἡπειρος ὡς τὴν Κα-
λαμάτα εἶναι γνωστὸ ὅτι δέχεται
τὶς περισσότερες βροχές — περι-
πλανώμενος ζητιάνος ἔφθανε τὶς
θραδυνές ὧρες τῆς 30ῆς Νοέμβρη
ζητώντας κονάκι μουσκεμένος καὶ
παγωμένος.

Στὴν Ἡπειρο ζεῖ ἡ παράδοση τῆς
φιλοξενίας, ὅμως κανεὶς ἐκεῖνο τὸ
θράδυ τῆς ἡμέρας τοῦ περιστατι-
κοῦ δὲ δέχτηκε νὰ φιλοξενήσει, τὸν
ἄνθρωπο, πού ζητοῦσε στέγη ἀπὸ
σπίτι σὲ σπίτι, ἀκολουθούμενος ἀ-
πὸ τὰ σκυλιά, πού γάβγιζαν ἀπὸ
πίσω του. Ἔκρουε — καὶ στὴν
Ἡπειρο τὸ κρούω ἔχει τὴν ἴ-
δια ἔννοια πού εἶχε τὴν ἐποχὴ τοῦ
Εὐριπίδη — τὴν θύρα καὶ τῆς τε-
λευταίας καλύβας μὰ κανεὶς δὲν
τοῦ ἀνοίγε. Ὅμως κάποια ὥρα ἀ-
κούστηκε μιά φωνὴ ἀπὸ μέσα:

— Ποιὸς θροντάει;

— Ἀνοίξτε!

Κάποιος νοικοκύρης ξαγρυπνοῦ-
σε ἀκούγοντας τὴ βροχὴ καὶ βλέ-
ποντας τὶς ἀστραπές, πού αὐλάκω-

ναν τὸν οὐρανὸ καὶ σείονταν τὰ
τάρταρα στὴν πολυόμβρη τοῦ Κε-
ραύνιου Δία Ἡπειρο. Χαίρονταν τὴ
συκομιδὴ τῶν καρπῶν του, καὶ ὑ-
πολόγιζε πόσα καντάρια
γέννημα θά'πιανε τὸν ἐπόμε-
νο θερτὴ ἀπὸ τὰ χωράφια του.

Ἄνοιξε τὴν θύρα τῆς καλύβας,
ἔμπασε τὸ νυχτερινὸ ἐπισκέπτη μέ-
σα καὶ τὸν ἔβαλε πλάι σὲ μιά στί-
βα ἀπὸ χόρτα, χωρὶς ἄλλου εἴδους
περιποίηση.

Ὁ ξένος βρέθηκε στὴ ζεστασιά
τῆς καλύβας καὶ πρὶν κοιμηθεῖ ἄ-
νοιξε τὴ ντραγκαζίκα (ἡ
ντραβιτζίκα) του, ἔβγαλε ἀπὸ τὸν
πάτο τῆς ἓνα ξεροκόματο καὶ ἔρ-
ριχνε συνέχεια χαπιές στὴν ἀδεια
κοιλιά του. Ἐνας τσατμάς
τὸν χῶριζε ἀπὸ τὸ νοικοκύρη, πού
ἐξακολουθοῦσε νὰ ξαγρυπνᾷ, νὰ
χτυπάει τὰ πόδια του ἀπὸ χαρὰ καὶ
νὰ παροτρύνει τὸν Ἅγιο τῆς ἡμέ-
ρας, πού ἔρριχνε τὴ ραγδαία βρο-
χὴ.

— Ρίξε, Ἀντριά μου, ρίξε!

Διαφορετικὴ ὅμως ἦταν ἡ ψυχο-
λογικὴ κατάσταση τοῦ μουσαφίρη
τῆς νύχτας ἀπὸ τὴ σκληρότητα τοῦ
οἰκοδεσπότη του. Νηστικός αὐτὸς
καὶ ἔχοντας τὴν ἴδια ὀνομαστικὴ
γιορτὴ με τὸν Πρωτόκλητο τῶν Ἀ-
ποστόλων προσπαθοῦσε νὰ κορέ-
σει τὴν πείνα του καὶ δὲ θάσταξε
νομίζοντας ὅτι ὁ οἰκοδεσπότης τὸν
εἰρωνεύονταν, πού «ἔρριχνε» τὶς
χαπιές τὴ φοβερὴ ἐκεῖνη νύχτα.

— Ἄκου νὰ σοῦ πῶ! τοῦ λέει.
Ἄν ρίχνω, ἀπὸ τὴ ντραγκατζίκα
μου ρίχνω.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΜΕΤΩΠΟ

ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΑ ΕΛΥΤΗ

Ξημερώνοντας τ' Ἄγιαννιου, μέ την αὔριο τῶν Φώτων, λάβαμε τή διαταγή νά κινήσουμε πάλι μπροστά, γιά τὰ μέρη ὅπου δέν ἔχει καθμερινές καί σκόλες. "Ἐπρεπε, λέει, νά πιάσουμε τίς γραμμές πού κρατούσανε ὡς τὰ τότε οἱ Ἄρτινοι, ἀπό Χειμάρρα ὡς Τεπελένι. Λόγω πού ἐκεῖνοι πολεμούσανε ἀπ' τήν πρώτη μέρα, συνέχεια, κι εἶχαν μείνει σκεδόν οἱ μισοί καί δέν ἀντέχανε ἄλλο.

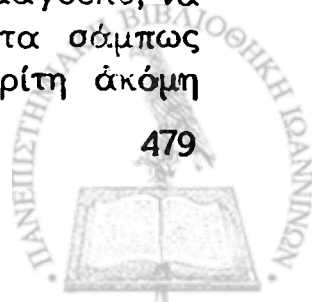
Δώδεκα μέρες κιόλας εἶχαμε μείς πιό πίσω, στά χωριά. Κι ἀπάνω πού συνηθίζε τ' αὐτί μας πάλι στά γλυκά τριξίματα τῆς γῆς, καί δειλά συλλαβίζαμε τὸ γάθγισμα τοῦ σκύλου ἢ τὸν ἀχὸ τῆς μακρινῆς καμπάνας, νά πού ἦταν ἀνάγκη, λέει, νά γυρίσουμε στὸ μόνο ἀχολοί πού ξέραμε: στὸν ἀργὸ καί στὸ βαρὺ τῶν κανονιῶν, στὸ ξερὸ καί στὸ γρήγορο τῶν πολυθόλων.

Νύχτα πάνω στή νύχτα βαδίζαμε ἀσταμάτητα, ἕνας πίσω ἀπ' τὸν ἄλλο, ἴδια τυφλοί. Μὲ κόπο ξεκολλώντας τὸ ποδάρι ἀπὸ τήν λάσπη, ὅπου, φορές, ἐκαταβούλιαζε ἴσαμε τὸ γόνατο. Ἐπειδὴ τὸ πιό συχνὰ ψιχάλιζε στοὺς δρόμους ἔξω, καθὼς μὲς στήν ψυχὴ μας. Καί τίς λίγες φορές ὅπου κάναμε στάση νά ξεκουραστούμε, μήτε πού ἀλλάζαμε κουθέντα, μονάχα σοβαροὶ καί ἀμίλητοι, φέγγοντας μ' ἕνα μικρὸ δαδί, μία - μία ἐμοιραζόμεσταν τὴ στα-

φίδα. "Ἡ φορές πάλι, ἂν ἦταν βολετό, λύναμε θιαστικά τὰ ροῦχα καί ξυνόμασταν μὲ λύσσα ὄρες πολλές, ὅσο νά τρέξουν τὰ αἵματα. Τί μᾶς εἶχε ἀνέβει ἢ ψεῖρα ὡς τὸ λαιμό, κι ἦταν αὐτὸ κι ἀπ' τήν κούραση ἀνυπόφερτο. Τέλος, κάποτε ἀκουγότανε στὰ σκοτεινά ἢ σφυρίχτρα, σημάδι ὅτι κινούσαμε, καί πάλι σάν τὰ ζὰ τραβούσαμε μπροστὰ νά κερδίσουμε δρόμο, πριχουῦ ξημερώσει καί μᾶς θάλουνε στόχο τ' ἀεροπλάνα. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δέν κάτεχε ἀπὸ στόχους ἢ τέτοια, κι ὅπως τὸ ἔχε συνηθειό του, στήν ἴδια πάντοτε ὥρα νά ξημέρωνε τὸ φῶς.

Τότες, χωμένοι μὲς στίς ρεμάτιές, γέρναμε τὸ κεφάλι ἀπὸ τὸ μέρος τὸ βαρὺ, ὅπου δὲ θγαίνουνε ὄνειρα. Καί τὰ πουλιὰ μᾶς θύμωναν, πού δέν δίναμε τάχα σημασία στά λόγια τους — ἴσως καί πού ἀσκημίζαμε χωρὶς αἰτία τήν πλάση. "Ἄλλης λογιῆς ἐμεῖς χωριάτες, μ' ἄλλω λογιῶ ξινάρια καί σιδερικά στό: χέρια μας, πού ξορκισμένα νά ἴναι.

Δώδεκα μέρες κιόλας, εἶχαμε μείς πιό πίσω στά χωριά κοιτάξει σὲ καθρέφτη, ὄρες πολλές, τὸ γύρο τοῦ προσώπου μας. Κι ἀπάνω πού συνηθίζε ξανά τὸ μάτι μας τὰ γνώριμα παλιὰ σημάδια, καί δειλά συλλαβίζαμε τὸ χεῖλο τὸ γυμνὸ ἢ τὸ χορτάτο ἀπὸ τὸν ὕπνο μάγουλο, νά πού τὴ δεύτερη τὴ νύχτα σάμπως πάλι ἀλλάζαμε, τὴν τρίτη ἀκόμη

πιό πολύ, την ύστερη, την τέταρτη, πιά φανερό, δέν ήμασταν οί ίδιοι. Μόνε σά νά πηγαίναμε μπουλούκι ανάκατο, θαρροῦσες, ἀπ' ὄλες τίς γενιές καί τίς χρονιές, ἄλλοι τῶν τωρινῶν καιρῶν κι ἄλλοι πολλά παλιῶν, πού ἔχαν λευκάνει ἀπ' τὰ περίσσια γένια. Καπεταναῖοι ἀγγέλαστοι μέ τὸ κεφαλοπάνι, καί παπάδες θερία, λοχιές τοῦ 97 ἢ τοῦ 12, μπαλτζῆδες βλοσυροί πάνου ἀπ' τὸν ὦμο σειώντας τὸ πελέκι, ἀπελάτες καί σκουταροφόροι μέ τὸ αἷμα ἐπάκω τους ἀκόμη Βουργάρων καί Τουρκῶν. "Ολοὶ μαζί, δίχως μιλιὰ, χρόνους ἀμέτρητους ἀγκομαχώντας πλάι - πλάι, διαβαίναμε τίς ράχες, τὰ φαράγγια, δίχως νά λογαριάζουμε ἄλλο τίποτε. Γιατί καθὼς ὅταν βαροῦν ἀπανωτὲς ἀναποδιές τοὺς ἴδιους τοὺς ἀνθρώπους πάντα, συνηθᾶν ἐκεῖνοι στὸ Κακό, τέλος τοῦ ἀλλάζουν ὄνομα, τὸ λέν Γραμμένο ἢ Μοίρα — ἔτσι κι ἐμεῖς ἐπροχωρούσαμε ἴσια πάνου σ' αὐτὸ πού λέγαμε Κατάρρα, ὅπως θά λέγαμε Ἄντάρρα ἢ Σύγνεφο. Μὲ κόπο ξεκολώνοντας τὸ ποδάρι ἀπὸ τῆ λάσπη, ὅπου φορές ἐκαταβούλιαζε ἴσαμε τὸ γόνατο. Ἐπειδὴ, τὸ πιό συχνά, ψιχάλιζε στοὺς δρόμους ἔξω καθὼς μέσ στην ψυχὴ μας.

Κι ἤμασταν σιμὰ πολὺ στὰ μέρη ὅπου δέν ἔχει καθημερινές καί σκόλες, μήτε ἀρρώστους καί γερούς, μήτε φτωχοὺς καί πλούσιους, τὸ καταλαβαίναμε. Γιατί κι ὁ θρόντος πέρα, κάτι σάν καταιγίδα πίσω ἀπ' τὰ θουνά, δυνάμωνε ὀλοένα, τόσο πού καθαρὰ στὸ τέλος νά διαβάζουμε τὸ ἀργὸ καί τὸ θαρὺ τῶν κανονιῶν, τὸ ξερὸ καί τὸ γρήγορο τῶν

πολυθόλων. Ὑστερα καί γιατί, ὀλοένα πιό συχνά, τύχαινε τώρα ν' ἀπαντοῦμε, ἀπ' τ' ἄλλο μέρος νά ἔρχονται, οἱ ἀργές οἱ συνοδεῖες μέ τοὺς λαθωμένους. "Ὅπου ἀπιθῶνανε χάμου τὰ φορεῖα οἱ νοσοκόμοι, μέ τὸν κόκκινο σταυρὸ στὸ περιβραχιόνιο, φτύνοντας μέσα στὶς παλάμες, καί τὸ μάτι τους ἀγριο γιά τσιγάρο. Κι ὅπου κατόπι σάν ἀκούγανε γιά πού τραβούσαμε, κουνούσαν τὸ κεφάλι, ἀρχινώντας ἱστορίες γιά σημεῖα καί τέρατα. "Ὅμως ἐμεῖς τὸ μόνο πού προσέχαμε ἦταν ἐκεῖνες οἱ φωνές μέσα στὰ σκοτεινά, πού ἀνέβαιναν, καυτὲς ἀκόμη ἀπὸ τὴν πίσσα τοῦ θυθοῦ ἢ τὸ θειάφι. «"Οἱ, δι, μάνα μου», «δι, δι, μάνα μου», καί κάποτε, πιό σπάνια, ἓνα πνιχτὸ μουσούνισμα, ἴδιο ροχαλητό, πού ἔλεγον, ὅσοι ξέρανε, εἶναι αὐτὸς ὁ ρόγγος τοῦ θανάτου.

Ἦταν φορές πού ἐσέρνανε μαζί τους κι αἰχμαλώτους, μόλις πιασμένους λίγες ὥρες πρίν, στὰ ξαφνικά γιουρούσια πού κάναν τὰ περίπολα. Βρωμούσανε κρασί τὰ χνῶτα τους, κι οἱ τσέπες τους γιομάτες κονσέρβα ἢ σοκολάτες. "Ὅμως ἐμεῖς δέν εἶχαμε, ὅτι κομμένα τὰ γιοφύρια πίσω μας, καί τὰ λίγα μουλάρια μας κι ἐκεῖνα ἀνήμπορα μέσα στὸ χιόνι καί στὴ γλιστράδα τῆς λασπουριάς.

Τέλος, κάποια φορά, φανήκανε μακριὰ οἱ καπνοὶ πού ἀνέβαιναν μεριές - μεριές, κι οἱ πρῶτες στὸν ὀρίζοντα κόκκινες, λαμπρές φωτοβολίδες.

(Ἄποσπασμα)

«Φύσις καί Ζωή»

Τὸ χαρτί Μπάρμπα Στιφανῆ!

Ἡ Ἑλληνικὴ ἐκπαίδευση αἰὲ μεταρρυθμιζόμενη

† ΤΟΥ ΤΑΚΗ ΔΑΝΟΥ

Δὲν ἦταν μόνο οἱ ἀγροτικὲς δουλειές πού, πέρα ἀπὸ τὴ σωστὴ ἀγρότισσα, τὴ μάνα μου, ἔπεφταν στοῦ πατέρα τὴ ράχη. Καὶ πού πολὺ τὸν ὑπολόγιζε γι' αὐτὲς κι ἐκεῖνη, σὰν τὸν καλύτερο, μὰ καὶ τὸν ἀναντικατάστατο σύντροφο σὲ ὅλο τους τὸ νοικοκυριό. Σὰν τὰ χρόνια περνοῦσαν, σειρὰ ἔπαιρναν κι ἄλλες δυσβάσταχτες καινούργιες ὑποχρεώσεις. Εἶχαν πιά στηθῆ καὶ τὰ τελευταῖα τους παιδιὰ κι ἔπρεπε κι αὐτὰ νὰ πάρουν κάποιον δρόμον στὴ ζωὴ τους.

Δυὸ ἦταν οἱ δρόμοι πού ἔβγαιναν μπροστά τους τότε. Ἡ, ἔπρεπε νὰ ριχτοῦν «μὲ τὰ μούτρα» στὴ σκληρὴ τὴ βιοπάλη καὶ ν' ἀφήσουν τὸν ἑαυτό τους στὴ διάθεση τῆς τύχης, ἢ, νὰ γίνουν κι αὐτοὶ γραμματισμένοι, συνεχίζοντας τὸ σχολεῖο στὰ Γιάννινα.

Γιὰ Σπουδές

Συνεσταλμένος καὶ περιορισμένος, μὰ κι ἀδύνατος τύπος σὰν ἤμουν πάντα, ποτὲ δὲν κατάφερνε νὰ μὲ συνεπάρη ἡ ζωὴ τῆς νιότης. Μοναδικὸς γνώμονας στὴν παραπέρα

ἐξέλιξη καὶ στὴν προκοπὴ μου ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἔστεκαν τὰ μυαλωμένα παραινεντικά λόγια μιανοῦ ἀξέχαστου ἀνθρώπου καὶ ὑποδειγματικοῦ οἰκογενειάρχου, τοῦ χωριανοῦ μου Δημοσθένη Τσάντη. Ὅταν ἐκεῖνος συναντιῶνταν μὲ τὸν πατέρα στοῦ Γυαλι Καφινέ, πού ἐκεῖ κοντὰ εἶχε τὸ μαγαζί του, νά, τὶ τὸν ὠρμήνευε πάντα:

— «Τὸ χαρτί, Μπάρμπα - Στιφανῆ!». Νὰ πάρουν δηλαδὴ τὰ παιδιὰ τὸ χαρτί ἀπ' τὸ Γυμνάσιο καὶ ὕστερα, ἔχει ὁ Θεός!

Κι ἀλήθεια, ἀπὸ παλιὰ στὸν τόπο μας, χωρὶς ἄλλη καμιὰ βαθύτερη προοπτικὴ, τὸ ἀπολυτήριο ἀπὸ τὸ Γυμνάσιο θεωροῦνταν πανάκεια γιὰ κάθε μελλούμενη ἀνάπτυξη καὶ προκοπὴ.

***

Τοῦ κόλλησε τότε καὶ τοῦ πατέρα ἡ καλόγνωμη ἐκείνη ἰδέα, πού τὴν ἔβαλε κιόλας σὲ ἄμεση ἐνέργεια.

Ἦταν Σεπτέμβρης, ἡ περίοδος πού γίνονταν καὶ οἱ εἰσαγωγικὲς γιὰ τὸ Γυμνάσιο ἐξετάσεις. Καὶ ὁ πατέρας, πού τόσο ἐνθουσιάστηκε ἀπὸ τὶς ὁρμήνιες τοῦ Τσάντη, ἀποφάσισε νὰ

κάνη και τὸ δικό του πρῶτο σάλτο.

Πολὺ θὰ ἠθελε, ἂν τὸ μπορούσε — ν' ἀκούση πάνω σ' αὐτὸ και τὴ γνώμη τῆς ἀράπας μας, ἢ και τοῦ Καρβασαρά* ἀργότερα, πού μοιράζονταν μαζί τους ὅλη τὴ μεγάλη ἐκείνη φροντίδα. "Ελα ὁμως πού τὰ ἀξιογάπητα ἐκείνα πλάσματα μιλιὰ δὲν εἶχαν. Εἶχαν μολαταῦτα ἀρκετὸ φιλότιμο και ποτέ δὲν ἔδειχναν νὰ γογγίζουν γιὰ τὸ μεγάλο θάρος πού ἀναλάβαιναν.

Κι ἔτσι, τὸ ὠραῖο ἐκείνο ὄνειρο τραβοῦσε τὸ δρόμο γιὰ τὴν πραγματοποίησή του.

Στὸ ἀκουσμα τῆς μεγάλης ἐκείνης ἀπόφασης στηλώθηκα κι ἐγὼ τότε ὀλόρθος, μὰ και καμαρωτός, περιμένοντας τὸ χαρούμενο ἐκείνο ξεκίνημα. Και τὰ ἐφόδια πού διέθετα μὴ νομίσετε πὼς ἦταν περισσότερα ἀπὸ τὶς ξηρὲς τὶς γνώσεις και τὶς ἱκανότητες πού μὲ ἐφοδίασε τὸ Σχολαρχεῖο τοῦ χωριοῦ μου. Οὔτε ἀπὸ φροντιστήρια εἶχα ἐγὼ ἰδέα — πού τέτοια δὲν ὑπῆρχαν ἐκείνο τὸν καιρό, — οὔτε και σὲ καμιὰ ἄλλη ἰδιαίτερη κατάρτιση ἐπιδόθηκα τότε. Ὡστόσο και καμιὰ ἀνησυχία γιὰ τυχὸν ἀποτυχία μου δὲν μὲ εἶχε κυριέψει." Ἰσια - Ἰσια. πού τὶς ἐξετάσεις αὐτὲς τὶς θεωροῦσα σὰν ἓνα πολὺ συνηθισμένο παιγνίδι ἢ γύμνασμα, ἀπὸ ἐκείνα πού δοκιμάζαμε στὰ κλαδερά τοῦ χωριοῦ, παίρνοντας μέρος σὲ κάποιον ἀγώνισμα παιγνιδιοῦ, γιὰ τὴ νίκη τοῦ ὁποιοῦ ἢ

* Καρβασαράς = ὄνομα πού εἶχαν χάρισε σὸ μουλάρι μας.

μου βέβαιος προκάταβολικά.

Πῆρα λοιπὸν κι ἐγὼ τότε μέρος στὶς ἀστείες γιὰ μένα ἐκείνες ἐξετάσεις και κανένα φόβο δὲν ἐνιωθα πὼς μπορούσα νὰ ἀποτύχω.

"Ἔτσι και ἔγινε. Πέρασα στὶς ἐξετάσεις μὲ τὰ τσαρούχια μου.

***

Ἀπὸ κεῖ και πέρα κι ὁ πατέρας πηγαينوέρχονταν στὴν πόλη, καθὼς τὸν ὠδηγοῦσε τὸ μεγάλο του χρέος.

"Ἡμουν ἔτοιμος κάποτε κι ἐγὼ νὰ καθαλήσω τὸ μουλάρι μας και νὰ βρεθῶ τὸ βραδυὸ σὲ καινούργιο περιβάλλον. Τὸ ἴδιο ἔκαναν και τ' ἄλλα παιδιὰ τοῦ χωριοῦ. Κι ὁ δρόμος ἐκείνος ἦταν ἀσκόλαγος. Ἄλλου βατὸς κι ἄλλου δημόσιος. Προχωροῦσες - προχωροῦσες και πουθενὰ δὲν ἔλεγε νὰ φανῆ ἐκείνο τὸ πανύψηλο τζαμί τοῦ Ἀσλάν Πασᾶ στὸ θάθος. Και κρατοῦσε κάπου ἑτὰ ὦρες ἐκείνη ἢ διαδρομὴ!

Σὰν φτάσαμε, νωρίς - νωρίς, ὁ πατέρας στὸ νοῦ του ἔφερνε τὶς προμήθειες πού θιάζονταν νὰ κάνη. Και, μιὰ - μιὰ, τὶς κανόνιζε, ὥσπου και τὶς τελείωσε. Κόντευε νὰ σουρουπώση. Κονέψαμε τότε στὸ δωμάτιο, πού εἶχαμε ἀγκαζάρει και πού θὰ περνούσαμε ἐκεῖ μαζί μὲ τὸν ἀδερφό μου τὸ Γούλα τὴ χρονιά μας ὅλη, ὡς τὶς ἐξετάσεις.

Μὲ τὸ ξημέρωμα, ἀλλάξαμε κατεύθυνση, ἐμεῖς γιὰ τὸ σχολεῖο και ὁ πατέρας γιὰ τὸ χάνι «Τὸ Ζαγόριον», τοῦ Σπύρου Καμπέρη. Θὰ παίρνε τὸ μουλάρι και θὰ τὸ φέρτωνε μὲ τὶς παραγγελίες του. Και ὕστερα, γραμμὴ γιὰ τὸ χωριό.

Πόσο βιαστικά ἔφευγαν τὰ πόδια τοῦ μουλαριοῦ τότε! Λὲς καὶ καταλάβαινε τὸ ποῦ πηγαίνει.

Ἡ ἐπιστροφή ἐκείνη στὸ χωριὸ εἶχε γιὰ τὸν πατέρα καὶ τὸ διάφορό της. Γιατί, μὲ τὸ ἀζημίωτο, ἔφερνε ὅλες τὶς προμήθειες ποῦ τοῦ ἔκαναν οἱ μπακάληδες τοῦ χωριοῦ. Ἀλλὰ καὶ τοῦ σπιτιοῦ του τὰ χρειαζόμενα. Κι ἀπὸ τότε αὐτὸ γίνονταν συνέχεια. Πῶς ἀλλιῶς θὰ μᾶς ἐφοδίαζε μὲ ὅσα πρόχειρα τρόφιμα μᾶς ἦταν ἀπαραίτητα γιὰ τὴ συντήρησή μας, ὅπως ἦταν: Καμιὰ φρέσκη λαχανόπητα ἢ γαλατόπητα, κανένα μπριάμι μὲ φασόλια ἢ καὶ ἄλλα λαχανικά, λίγο σταρένιο ψωμί ἀπὸ τὸ δικό μας, ἢ γιαούρτι ἀπὸ τὰ ζωντανά μας, κλαδούρια γιὰ τὸ προσάναμμα τῆς πρόχειρης φωτιᾶς μας, καθαρὰ σκουτιὰ γιὰ ν' ἀλλάξουμε καὶ ὅ,τι ἄλλο θὰ ἔκριναν ἐκεῖνοι ἀπαραίτητο, φτάνει νὰ βρίσκονταν στὸ σπίτι.

Καί, ποῦ καὶ ποῦ, καὶ τίποτε δεκαροῦλες, ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς μεγάλες ποῦ κυκλοφοροῦσαν τότε καὶ ποῦ ἔμοιαζαν ἀπαράλλαχτα σὰν τὶς χαλκωματένιες μπακίρες, ποῦ παίζαμε μ' αὐτὲς στὸ συσσίτιο. Καὶ πῶς θὰ ἀγοράζαμε τὰ λιγοστά βιβλία καὶ τὰ τετράδια καὶ ὅ,τι ἄλλο μᾶς ἦταν ἀπαραίτητο; Ὅσο γιὰ τὸν κινηματογράφο ἢ τὸ καφενεῖο, αὐτὰ ἦταν ψιλὰ γράμματα γιὰ μᾶς. Δὲν τὰ εἶχαμε γνωρίσει.*

* Κοίταξε καί: Δ. Σ. Δάνου «Η ΒΙΤΣΑ, Λαογραφικὰ Ἀποθησαυρίσματα», Σελ. 100, «Ὅταν πῆγαινε στὸ Γυμνάσιο».

***

Ὅλες ἐκεῖνες οἱ ἐπισκέψεις τοῦ πατέρα πολὺ μᾶς συγκινοῦσαν. Φτάνει νὰ σᾶς φανερώσω πῶς δὲν ἦταν καὶ λίγες οἱ ἀπογευματινὲς ἔξοδοές μας ἀπὸ τὴν πόλη ὡς τοὺς Ἀμπελοκήπους, καρτερώντας ἐκεῖ στὸ δρόμο τὸν πατέρα, ποῦ τὸν περιμέναμε ἐκείνη τὴ μέρα. Κι ἦταν γιὰ μᾶς ἡ κάθε του ἀντάμωση καὶ μιὰ λαχταριστὴ φανταστικὴ εἰκόνα ἀπὸ τὰ χῶματά μας, ποῦ στὸ πρόσωπά του φέρναμε στὸ νοῦ τοὺς ἀνθρώπους μας ὅλους, μὲ τοὺς ὁποίους ἡμαστέ τόσο γερὰ δεμένοι! Καὶ μὲ τὴν προσμονή μας αὐτὴ φτερούγιζαν μπροστά μας οἱ ὠραιότερες μέρες τῆς ζωῆς μας, ποῦ ὅλες τους στὸ χωριὸ τέτοιες ἦταν. Καὶ μὲ τὴ νοσταλγία μας αὐτὴ ποῦ τόσο ποθούσαμε νὰ τὶς ζήσουμε γι' ἄλλη μιὰ φορά, ἂν αὐτὸ μας ἦταν δυνατό.

***

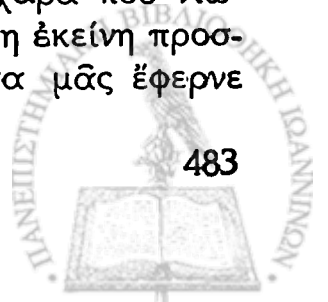
Αὐτὲς ἦταν οἱ σκέψεις μου, ποῦ κάποτε ξεχειλίζουν στὴ θύμηση ὅταν τὴ χρονιά ἐκείνη ἢ ἀνοιξιότικη Πασχαλιὰ ὅπου κι ἂν ἦταν σίμωνε.

Μὲ τὸ ζύγωμα αὐτὸ τῆς Πασχαλιᾶς θέλαμε νὰ θροντοφωνάξουμε:

—Πᾶνε πιά τὰ ψέματα! Νά τῆνε κι ἡ Πασχαλιὰ! Καὶ ὅλο τὸ χωριὸ φορώντας τὴν ἀνοιξιότικη στολὴ τοῦ μᾶς περίμενε γοργὰ νὰ τὴ γιορτάσουμε μαζί.

Ὁ πατέρας θὰ μᾶς παραλάβαινε τότε καὶ θὰ γιορτάζαμε ἐκεῖ τὰ Πασχαλιόγιορτα.

Ἀνείπωτη ἦταν ἡ χαρὰ ποῦ νιώθαμε στὴν ἀνέκφραστη ἐκείνη προσμονή. Τόσα καὶ τόσα μᾶς ἔφερνε

στο νοῦ. Νά τ' ἀραδιάσουμε;

Δέ γίνεται. Οὔτε τὸ χαρτί, μὰ οὔτε κι ὁ χρόνος πού θά μᾶς χρειαστεῖ ἀντέχουν καί στή σκέψη ἀκόμα. Μόνο μιὰ φευγαλέα, ἄς θυμίσουμε φωτοβολίδα ἀπὸ τὰ χρυσαφένια ἐκεῖνα τ' ἀερόσπιρτα, πού σά λαμπερά ἀστέρια γυάλιζαν στὸν ὀλοφώτεινο ἐκεῖνο περίγυρο τῆς ἐκκλησιᾶς. Ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ Πασχαλιάτικα χαρίσματα πού πάντα μᾶς κουβαλοῦσε ὁ πατέρας, γι' αὐτὴ τὴ μεγάλη μέρα τῆς χαρᾶς. Καί στὴ συνέχεια ἔρχονταν καί τὰ ζαχαρένια ἐκεῖνα τ' αὐγά, πού τὰ φυλάγαμε προσεχτικά, γιὰ νὰ τσιουγκρίσουμε καί νὰ τσακίσουμε ὄσων ἄλλων παιδιῶν δοκίμαζαν καί τῶν δικῶν τους τὴν ἀντοχή.

Ἄξέχαστοι περασμένοι καιροί!!

Οἱ ἀρχαῖοι καὶ τὰ ἐδδανικό μας

Ἄς ἴδουμε ὅμως ἂν τὰ ἐφόδια αὐτὰ πού τόση αἴγλη χάριζαν στοὺς τελειόφοιτους τῶν Γυμνασιακῶν τάξεων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἂν ἦταν καί τὰ ἐνδεδειγμένα γιὰ μιὰ σωστὴ μόρφωση, πού ἀξίωνε μιὰ πραγματικὴ μάθηση ἀπὸ ἓνα σύγχρονο σχολεῖο. Καί πού ἀπὸ παλιά στὸν τόπο μας, χωρὶς ἄλλη καμιὰ βαθύτερη προοπτικὴ, τὸ ἀπολυτήριον ἀπὸ τὸ Γυμνάσιο θεωροῦνται π α ν ἄ κ ε ι α γιὰ κάθε μελλούμενη ἀνάπτυξη καί προκοπή.

Τὴ συμβουλὴ αὐτὴ πού εἶχε δώσει στὸν πατέρα μου ὁ Τσάντης τὴν κράτησα κι ἐγὼ πιστά, ὥσπου κάποτε πρόβαλα στὸν πνευματικὸν ὀρίζοντα ἔφηβος νέος, ἀκαδημαϊκός

πολίτης, μὲ προσόντα ὑπολογίσιμα τὸ ἀπολυτήριον τοῦ Γυμνασίου, τὸ ὁποῖο, ὅπως καί σ' ἄλλες τὶς προηγούμενες γυμνασιακὲς τάξεις, πῆρα μὲ τὸ «λίαν καλῶς». Ἄσχετα ἂν πέρα ἀπὸ τὴ σύνταξη καί τὴν ὀρθογραφία — τὴν ὁποία ἀπόχτησα, βέβαια, ἀλάνθαστη, τὴν καλὴ μου ἀνάγνωση σὲ κάθε κείμενο, καθὼς καί τὶς λιγοστὲς ἐπιφανειακὲς μου γνώσεις, καμιὰ ἐγκυκλοπαιδικὴ γνώση δὲν ἔδειχνα νὰ κατέχω—καί πῶς νὰ τὴν ἔδειχνα, ἀφοῦ δὲν τὴν εἶχα καλογευθεῖ τὴν τροφὴ αὐτὴ, πού δὲν εἶχα αἰσθανθεῖ καν ἀγάπη γιὰ τὸ βιβλίον καί πού στεκόμουν ξένος στὴ φιλιαναγνώσια, στὴν ὁποία διόλου δὲν εἶχα μνηθεῖ; Κι ἐκεῖνα πού στὸ Γυμνάσιον διδάχτηκα, ὅπως π.χ. τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ἄς μὴ νομισθεῖ πῶς καί τὰ κατεῖχα. Γιατὶ ἡ διδασκαλία τους γινόταν ἀνούσια καί ξηρὴ καί περιορίζονταν σὲ λίγες καί μόνο σελίδες, χωρὶς καμιὰ ζωντάνια καί βίωση σὲ κάθε κλασσικὸ ἔργο. Ποῦ ἡ ἀνάλυση καί ἡ ἐπεξεργασία τοῦ ὅλου περιεχομένου του, πού τὸ βαθύτερον νόημα καί ποῦ ἡ ἐμβάθυνση καί ἡ ἐκτίμηση τῶν ποικίλων συναισθημάτων του, τῶν τόσο διδαχτικῶν;

Αὐτὴ, δὲν ἦταν μάθηση. Ἦταν πνευματικὴ ἀναπηρία, στείρος κατανάγκασμός.

Καί μήπως μᾶς γινόταν καί καμιὰ ἐξάσκηση γιὰ τὴν κατάλληλη διατύπωση καί ἐκφραση στὶς ἐκθέσεις μας — τὶς ἐκθέσεις ἰδεῶν, πού ἐπεκράτησε νὰ λέγονται — ἢ στὴν ἔρμηνεία τοῦ ἀρχαίου κειμένου, δίχως κάποιο βοήθημα;

Ποῦ ὑπῆρχαν ἄλλωστε τότε μεταφράσεις — κι ἂν ὑπῆρχαν, δὲ μᾶς τὶς ἐπέτρεπαν — ποῦ νὰ μᾶς βοηθοῦσαν νὰ γνωρίσουμε τὸ ἀρχαῖο πνεῦμα, καὶ εἰδικώτερα τὸ κείμενο τῆς ἀσχολίας μας;

Νὰ συνετίζονταν καὶ νὰ διδάσκονταν, τουλάχιστο, ἀπὸ τὶς συνεχεῖς ἐπισκέψεις τῶν ξένων, ποῦ χάνονταν διαθάζοντας μὲ ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονή, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀκρίβεια, τὸ καθεὶ στοὺς ἀρχαιολογικοὺς τῆς πατρίδας μας χώρους;

Δυὸ μόνο θὰ σᾶς ἀναφέρω περιστατικά ἀπὸ τὴ μαθητικὴ γυμνασιακὴ ἐκείνη στειρότητα, γιὰ τὴν ὁποῖαν νιώθω ντροπὴ καὶ θλίψη, σὰν τὰ θυμοῦμαι:

1. Κάποτε, ὁ Διευθυντὴς τοῦ Σχολαρχείου τοῦ χωριοῦ μου, στὸν ὁποῖο κι ἐγὼ μαθήτευσα — ὁ μακαρίτης Βασίλης Βαταβάλης ἀπὸ τὸ Καπέσοβο — μοῦ ἔστειλε τὰ ἀπαιτούμενα, γιὰ νὰ προμηθευτῶ ἀπὸ τὸ Δημόσιο Ταμεῖο τὰ χαρτόσημα Ἐκπαιδευτικῶν Τελῶν γιὰ τοὺς τίτλους τῶν μαθητῶν τοῦ Σχολείου του. Ὄταν ἐπισκέφτηκα τὸ ἀρμόδιο τμῆμα Χαρτοσήμων στὸ Ταμεῖο καὶ ἐπέδωσα τὸ σχετικὸ σημείωμα, μὲ ρώτησε ὁ ἀρμόδιος ὑπάλληλος ἂν ἐγὼ ἤμουν ὁ ἐνδιαφερόμενος γιὰ τὴν παραλαβὴ τους.

Τοῦ ἀπάντησα τότε ἀρνητικά, ὄχι!!

Τόση ἄγνοια τῆς ἔννοιας ἐνδιαφερόμενος εἶχα! Καὶ ἤμουν κοντὰ τελειόφοιτος τοῦ Γυμνασίου!

2. Κι ἓνα δεύτερο περιστατικό:

Εἶχα πάρει τὸ Ἀπολυτήριό μου καὶ τυχοδιωκτικὰ κοίταζα νὰ κολήσω κάπου στὸ Δημόσιο Προϋπολογισμό.

Ἄφοῦ λοιπὸν κατάφερα καὶ πέτυχα τὸ κατάλληλο κουμπί, τὸ «μέσο», καθὼς ἔλεγαν, μοῦ ζητήθηκε νὰ ὑποβάλω μιὰ αἴτηση γιὰ νὰ διοριστῶ διαχειριστὴς στὸ Ἐθνικὸ Οἰκοτροφεῖο Θηλέων Φιλιατῶν. Τόση ἄγνοια δὲ εἶχα σ' αὐτὰ τὰ πράγματα, ποῦ ἐξὸν ἀπὸ τὴ σύνταξη τοῦ σχετικοῦ αὐτοῦ ἐγγράφου, ποῦ δὲν ἤξερα νὰ κάνω τὴ διατύπωσή του, οὔτε καὶ τὸν τύπο τῆς αἰτήσεως ἀκόμα δὲν κατάφερα καλὰ - καλὰ νὰ γράψω.

Καὶ ἤμουν τελειόφοιτος (!) τοῦ Γυμνασίου!

Δὲ μᾶς εἶχε συνηθίσει τὸ σχολεῖο σ' αὐτὰ τὰ μικρογράμματα. Καὶ ἐδέησε νὰ μὲ βοηθήσει τότε κάποιος γνωστὸς γιατρὸς τοῦ τόπου, ὁ Εὐδοξος Ἀναστασιάδης ἀπὸ τὸ Κουκούλι, στὴ σωστὴ διατύπωση καὶ γραφὴ τῆς αἰτήσεως ἐκείνης.

Τέτοια ἦταν τὰ ἐφόδια ποῦ μοῦ ἔδωκε τὸ Γυμνάσιο, γιὰ τὸν ἐπαγγελματικὸ μου προσανατολισμό!

Ἄντιφέγγισμα

Νάταν, Θέ μου, νά γίνομουν παιδί, ξεπεταρούδι
τριανταφυλλιές, κρινόσπαρτες ὅσες διάβαινα στράτες.
νά πέταγα στῆς μάνας γῆς τῆ λατρεμένη χώρα
μ' ἅγιο προσκύνημα ἱερό νά πρόσφερα τὰ δῶρα!

Τὴν ἄδολη ἀγάπη μου — λαχτάρα τῆς ψυχῆς μου,—
τὸν ταπεινό μου σεβασμό — στολίδι τῆς ζωῆς μου!
Στά παιδιακίσια, τάκριθὰ τοῦ τόπου μου λημέρια
στό χῶμα τὸ μυριόμυρο νά σταύρωνα τὰ χέρια!

Νά τήραγα ὀλόγυρα ὀλόχαρες τὶς ράχες.
Τριανταφυλλιές, κρινόσπαρτες ὅσες διάβαινα στράτες.
Ἡλιόχαρες ἀνατολές, μενεξεδένιες δύσες,
ἀνασασμοὺς γλυκόλαλους ἀπ' τὶς κρουσταλλένιες θρύσες.

Κελαδισμοὺς μεθυστικούς ἀπ' ταῦγινὰ ταηδόνια
γιορτές καὶ ξεφαντώματα ἀπ' τὰ πλαιὰ τὰ χρόνια!
Νά σαλαγοῦσα πρόβατα, νά σαλαγοῦσα γίδια!
Νά μὲ θαμπώναν στό χορό τῆς νύφης τα στολίδια!

Ν' ἀχολογοῦσαν σήμαντρα νά χτύπηγαν καμπάνες
Χριστούγεννα καὶ Πασχαλιές!.. Χαρούμενες οἱ μάνες
νά κοινωνοῦσαν τὰ παιδιὰ ὀλόλαμπρα ντυμένα,
λιθάνι νά μοσχοβόλαε σ' ὅλα τὰ ἁγιασμένα!...

Ἄκράτητη ἡ καρδιά ζωές — χιμώντας — ν' ἀναστήσει
φωνές ἀθάνατες, καυτὲς ἀνάσες, νά ξυπνήσει
τῶν πεθαμένων, π' ἀνάλαφρες καρδιές γλυκοκοιμοῦνται
κι ἀπὸ τὶς μῆμες ζωντανῶν πάντα δοξολογοῦνται!

Νά μύρωνα, Θέ μου, παιδί τῆ γῆ σὰν τὰ λουλούδια
στὸν καταγάλαν' οὐρανὸ γλυκὸ ἄγνὸ ἕνα παλικᾶρι
Μέσα στῆς νιότης τὸν ἀνθὸ ἀγνὸ ἕνα παλικᾶρι
— ἀστρόφεγγ' ὄνειρο γλυκὸ — ὁ χάρος νά μὲ πάρει!

ΤΑΚΗΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Ἡ Γαλιάντρα

Ἦταν στὰ προπολεμικά χρόνια. Σὲ κάποιο Ὑπουργεῖο ὑπηρετοῦσαν 3 γνωστοὶ Ἡπειρώτες πού ἔφτασαν στοὺς ἀνώτατους βαθμοὺς τῆς ὑπαλληλικῆς ἱεραρχίας, πράγμα δύσκολα τὴν ἐποχὴ ἐκείνη πού τὶς κλειδώσεις τοῦ Κρατικοῦ μηχανισμοῦ κατεῖχαν Πελοποννήσιοι καὶ Κρητικοί.

Αὐτοὶ οἱ 3 βοήθησαν ὥστε νὰ εἰσχωρήσουν ἀπὸ τὶς πίσω πόρτες τῶν Ὑπουργείων καὶ ἐλάχιστοι Ἡπειρώτες στοὺς μικροὺς βαθμοὺς.

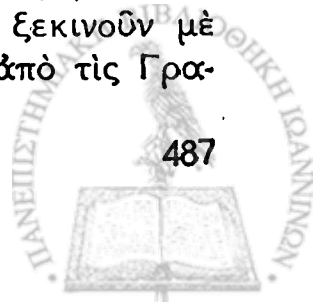
Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς κι ἓνας Ἡπειρώτης κοντούλης, πού εἶχε πάρει τότε πτυχίον Ἀνωτ. Σχολῆς. Εὐστροφος—γιὰ τὴν εὐστροφία καὶ τὴν εὐκινησία οἱ συμπατριῶτες του τοῦ εἶχαν βγάλει τὸ παρατσούκλι «μάστακας», τῆς γνωστῆς ἀκρίδας, που πετάει ἀπὸ κορυφὴ σὲ κορυφὴ στὰ χαμηλὰ φυτὰ, κατῶρθωσε μετὰ τὸ β' πόλεμον νὰ γίνῃ Διευθυντὴς καὶ νὰ ὀπλιστεῖ τὸ γραφεῖο του μὲ τὸ μαγικὸ πῖνακα τῶν κουμπιῶν, ἐπίφθονο πλεονέκτημα γιὰ τοὺς μικροὺς ὑπαλλήλους, τοὺς ὁποίους καλοῦσε γιὰ ψύλλου πῆδημα ἰδίως, ὅταν εἶχε ἐπισκέψεις συμπατριωτῶν του χάριν ἐπιδείξεως.

Ὅσφυοκάμπτης, σφογγοκολλάριος, δουλικώτατος πρὸς τοὺς προϊσταμένους, τυραννικώτατος πρὸς τοὺς ὑφισταμένους, παράδειγμα

πρὸς ἀποφυγὴν, ὅπως χιλιάδες τῆς δημόσιας ὑπηρεσίας πού τοὺς ὠθεῖ ἢ σέσουλα τῆς «κατ' ἀρχαιότητα προαγωγῆς» πρὸς τοὺς ἀνώτερους βαθμοὺς, ὁ «μάστακας» ἔπιασε τὶς κορυφές τῆς ἱεραρχίας. Κενός, τουπετζῆς, ἐπιδειξίας, χρηματόφιλος ἔτρεχε πρῶτος νὰ εἰσπράξει τὰ ἔξοδα παραστάσεως, πού χορηγοῦνται ἀπὸ διαφόρους ὀργανισμοὺς σὲ κείνους τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, πού ἐξ OFFICIO πιάνουν τὰ αἰρετὰ ἀξιώματα τῶν ὀργανισμῶν καὶ νομικῶν αὐτῶν προσώπων. Πρῶτος καὶ κατεξευτελιζόμενος στὰ μάτια τῶν μικρῶν ἐμμίσθων ὑπαλλήλων, ἔπαιρνε «μπροστάντζες». Σπεκουλαδόρος, μιζαδόρος, ὅπου ὑποπτες δοσοληψίες καὶ ἐργολαβικὲς συμβάσεις μέσα ὁ «μάστακας».

Ὅμως ἀπὸ τὸ δόντι τοῦ «μάστακα» κάποιος ἔπρεπε νὰ ὠφεληθεῖ μὲ τὴ θάση τοῦ κανόνα τῆς δημιουργίας τῶν ἐξισώσεων. Ποιὸς ὅμως μὲ τὶς ιδιότητες, πού εἶχε μπορούσε νὰ βγάλει κάτι ἀπὸ τὸν «μοναχοφάγη». Σερσὲ λά φάμ. Ζητήσατε παντοῦ τὴ γυναῖκα. Καὶ ἡ γυναῖκα βρέθηκε μὲ ἐργαλεῖο τὸν ἔρωτα ἢ τὸν δῆθεν ἔρωτα.

Ὁ ὁποιοδῆποτε προϊστάμενος ἀσκεῖ γοητεία στὶς νεαρὲς γυναῖκες τοῦ Ὑπουργείου, πού ξεκινοῦν μὲ τοὺς μισθοὺς πείνας, ἀπὸ τὶς Γρα-

φομηχανές και τὸ Πρωτόκολλο σὲ ἐποχὴ πού ἡ ἰσότης τῶν δύο φύλων προκαλοῦσε ἰλαρὸ μείδιμα.

Στὸ χῶρο αὐτὸν βρέθηκε ἡ θαυμάστρια τοῦ «μάστακα». Καὶ ἀφοῦ τὸν ἔβαλε στὸ μάτι, σάν ὑποψήφιο θῦμα δὲ τῆς γλύτωνε.

Μὲ ἀφορμὴ τὰ χειρόγραφα τοῦ προϊσταμένου και τὶς δυσανάγνωστες λέξεις ἔβρισκε ἡ δακτυλογράφος εὐκαιρίες προσβάσεως στὸν προϊστάμενο σὲ καθημερινὴ βάση και μὲ τὴ βοήθεια τῶν ἀρωμάτων και τῶν γυναικείων ἀκκισμῶν κατακτοῦσε κάθε μέρα ἔδαφος ἀκουμπώντας δῆθεν κατὰ λάθος και προκαλώντας τὴ διέγερση τοῦ ἀρσενικοῦ ζώου.

Ἡ ἐν ἐξελίξει αὐτὴ ἐπιχείρηση κατακτήσεως εἶχε προκαλέσει τὰ σχόλια στὴν Ὑπηρεσία ἀνάμεσα στὸ ἄλλο γυναικεῖο προσωπικό, ἀλλὰ δὲ μπορούσε νὰ ἔχει ἄλλη συνέχεια, ἀφοῦ τίποτε τὸ πρωτότυπο δὲν εἶχε σὲ δημόσιες ὑπηρεσίες και στὸν ἰδιωτικὸ τομέα, ἀφοῦ εἶναι πασίγνωστο ὅτι προϊστάμενοι ἔχουν ἐρωτευθεῖ ὑφιστάμενες, ἐργοστασιάρχες ἐργάτριες, ἔμποροι γυναῖκες ὑπαλλήλους, και οἱ σχέσεις αὐτὲς ἔχουν τὴ συνέχειά τους πέρα ἀπὸ τοὺς χώρους ἐργασίας, μέχρις ὅτου φθάσουν στὸ «χοροστάσι τοῦ Ἡσαΐα», ἂν φθάσουν.

Και ἡ ἐπιχειρηματικὴ ἡρωίδα μας δὲν ἦταν ἀπὸ τοὺς τύπους, πού τὸ θάζουν κάτω. Ἐπιδέξια, ἐπιθετικὴ σκόπευε τὸ στόχο της, πού ἦταν ἕνας μισθὸς πενταπλάσιος ἀπὸ τὸ δικό της, και πού θὰ ᾿ρχόταν σίγου-

ρα στὰ χέρια της.

Εἶναι μιὰ κατηγορία Ἑλληνίδων, πού ἀπὸ «ἐλεύθερες» παντρεύονται και γίνονται ἀπελεύθερες, χειραφετούμενες ἀπὸ τὴ φτώχεια τῆς ἀγαμῆς ζωῆς. Αὐτὴ εἶναι ἡ περίπτωση τοῦ «μάστακα» και τῆς γαλιάντρας τοῦ Ὑπουργείου.

Μεθοδικὰ ὀργανωμένη ἐπίθεση κατὰ τοῦ ὀχυροῦ ἐπέτυχε τὸν ἀντικειμενικὸ σκοπὸ.

Μὲ τὸν συνηθισμένο καθημερινὸ ἀέρα τὸ θηλυκὸ τοῦ διαβόλου τὸ φυντανάκι τῶν γραφομηχανῶν, εἰσέβαλε στὸ γραφεῖο τοῦ Προϊσταμένου, ἐκάθησε στὰ γόνατά του, ἐπροκάλεσε τὴν ἀνάφλεξη και ἀμέσως μετὰ τοποθετήθηκε σταυροπόδι ἐπάνω στὸ μαγικὸ κουτί τῶν κουμπιῶν, τοῦ γραφείου ἔχοντας τα πόδια ἀνοιχτὰ διχαλωτὰ στὸ λαιμὸ τοῦ καθισμένου στὴν περιστρεφόμενη στρογγυλὴ πολυθρόνα Προϊσταμένου της σὲ σημεῖο, ὥστε νὰ προκαλέσει ἀκινητοποίησή του κάτω ἀπ' τὰ κ α υ δ ι α ν ἄ δ ἰ κ ρ α ν α τοῦ τυραννικοῦ ἔρωτα.

Τὸ τί ἀκολούθησε δὲ λέγεται. Συναγερμὸς στὰ Γραφεῖα. Οἱ πίνακες τῶν κωδῶνων ἔβγαζαν σπινθῆρες και οἱ εἰσηγητὲς τῶν τμημάτων ἔτρεχαν στὸ Γραφεῖο τοῦ κυρίου Διευθυντοῦ, νὰ ἴδουν τί ἔπαθε!

Συνωστιζόμενοι καταφθάνουν ἀνοίγοντας τὴν πόρτα και εἶδαν τὸ ἰλαρὸ θέαμα ἑνὸς συμπλέγματος, πού ὄδευε γιὰ τὴν ὀλοκλήρωσή του πιά μέσα ἀπὸ τὴν ἱερούργια τῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ πεπρωμένο φυγεῖν ἀδύνατον.

Ο ΗΠΕΙΡΩΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ ΣΟΥΡΛΑΣ

ΤΟΥ ΓΕΩΡΓ. ΒΑΣΔΕΚΗ

ΣΗΜ. Α.Χ.Μ.: Χρόνια αποτραβηγμέ-
νος από το προσκήνιο τής παροικιακής
Ἑπειρωτικῆς Ζωῆς τῶν Ἀθηνῶν ὁ Εὐ-
ριπίδης Σούρλας ἔφτασε τὰ 97 — ἔφυγε
ἀπὸ ἀνάμεσά μας. Δίνομε πρὸς τὸ παρὸν
λίγα βιογραφικὰ στοιχεῖα καὶ ἐπιφύλασ-
σόμαστε γιὰ μιὰ πληρέστερη ἀνάλυση τοῦ
ἔργου του.

Ὁ μαθητῆς του Γεώργ. Βασδέκης τοῦ
ἀπηύθυνε τὸν τελευταῖο χαιρετισμό:

Σεβαστέ, αγαπημένε μας Δάσκαλε,

Ένας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς μαθη-
τῆς σου, δασκάλους, επιστήμονες,
λογοτέχνες, ζωγράφους, μουσικούς,
ἀκόμα καὶ διακεκριμένους πολιτι-
κούς, που, ὡς τὰ πέρατα τῆς ελλη-
νικῆς γῆς, στὴν τρίτη ἡλικία πιά,
θα συγκλονιστοῦν ἀπὸ τὸ ἀγγελμα
του θανάτου σου, στέκομαι ευλαβι-
κὰ μπροστά στο σεπτὸ σκῆνωμά
σου, γιὰ νὰ τοὺς εκπροσωπήσω καὶ
ν' ἀρθρώσω δυὸ λόγια, ἐπιγραμ-
ματικά, υπαινιχτικά γιὰ τὸ πολὺ-
πλευρο ἔργο σου.

Σε γνωρίσαμε στα τελευταία χρό-
νια τῆς πρώτης Ἑλληνικῆς Δημο-
κρατίας στὸ Πεντατάξιο Διδασκα-
λεῖο Ἰωαννίνων νεοδιορισμένο Δι-
ευθυντῆ του. Πρόβαλες ἀνάμεσά
μας καταλυτῆς καὶ δημιουργός ταυ-
τόχρονα. Ἀκαταπόνητος ανακαινι-
στής, φλογερός αφυπνιστῆς τῆς ε-
φηβικῆς μας συνείδηση. Παραμερί-
ζεις τὰ θρανία που στρεβλώνουν τὸ

παιδικὸ καὶ εφηβικὸ κορμί, καὶ στῆ-
θήση τοὺς τοποθετεῖς καρέκλες καὶ
τραπεζάκια. Οργανώνεις βιβλιοθή-
κες. Καταλύεις τὶς ἔδρες, τὰ ἀψυ-
χα τούτα σύμβολα τῆς συνοφρω-
μένης καθηγητικῆς αυθεντίας. Κα-
θιερώνεις ἀναγνωστήρια καὶ ἐλεύ-
θερα ἀπογεύματα, γιὰ τὴν καλλιέρ-
γεια τῶν ιδιαίτερων κλίσεων καὶ
ἐνδιαφερόντων. Ἀποδιώχνεις ἀπὸ
κοντὰ σοὶ τοὺς δογματικούς καὶ
δεσποτικούς δασκάλους. Οργανώ-
νεις γιορτῆς καὶ ἔρευνες. Δημιουρ-
γεῖς ὅλες τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὸ
ἀνθισμα τῆς παιδικῆς καὶ εφηβικῆς
ψυχῆς. Δημιουργεῖς τὴν ατμόσφαι-
ρα τοῦ νέου ἀπολυτρωτικῆς σχο-
λεῖου που ξεκινώντας ἀπὸ τὶς ἀνάγ-
κες, τὶς λαχτάρεις καὶ τὰ ἐνδιαφέ-
ροντα τοῦ παιδιοῦ καὶ τοῦ εφήβου
ἀποδεσμεύεις τὶς δημιουργικῆς δυ-
νάμεις του. Μετατρέπεις τὸ Διδα-
σκαλεῖο σε σχολεῖο, ὅπως τὸ ορα-
ματίστηκε ἕνας μεγάλος νεοέλλη-
νας πολιτικός : «Σχολεῖο που νὰ
βγάζει δασκάλους - ἀνθρώπους,
που νὰ καθαρίζουν τὰ μυαλά μερι-
κῶν Ἑλλήνων (ἐκείνων, που θὰ δι-
δάξουν τὰ παιδιὰ μας) ἀπὸ τὰ βάρη
τα περιττά καὶ μπερδεμένα, πού
τοὺς φόρτωσε ὁ σχολαστικισμός, ἢ
τυφλαμάρα, ἢ στενοκεφαλιά τῶν
δασκάλων ὡς τώρα, σχολεῖα, ἀνα-
τροφῆς καλῶν δασκάλων, ἐλεύθε-
ρων καὶ ἀνοιχτόματων».

Υπήρξες γιὰ μας ἕνας ἀνεχτίμη-

τος σύντροφος που πάλεψες να κινήσεις μέσα στην ψυχή μας κατά μια μορφή τον άμορφο όγκο της ζωής μας. Πάλεψες να κινήσεις τον άμορφο όγκο της εφηβικής ψυχής μας προς τη μορφή του αληθινού παιδαγωγού που έχοντας για πρότυπο τον Πεσταλότσι διακονεί με πάθος το Σχολείο και την Παιδεία.

Γύρω σου, οι καθαρολόγοι παιδαγωγοί κονταροχτυπιούνταν με τους δημοτικιστές παιδαγωγούς και με τους σοσιαλιστές παιδαγωγούς. Μεγάλες μορφές της Νεοελληνικής Παιδείας οραματίζονταν την Παιδαγωγική άνοιξη. Και μοχθούσαν γι' αυτή. Ο Γληνός, ο Δελμούζος στο Μαράσειο κι αργότερα στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, ο Παπαμαύρος στη Λαμία, ο Κουντουράς στη Θεσσαλονίκη, ο Σωτηρίου στον Πειραιά, ο Παπανούτσος στη Μυτιλήνη, ο Κάστανος στο Καρπενήσι.

Ανάμεσά τους δημιουργούσες κι εσύ τη δική σου Παιδαγωγική Άνοιξη. Παρέμεινες ανένταχτος. Δεν ανήκεις ούτε στους δημοτικιστές, ούτε στους καθαρολόγους παιδαγωγούς. Γίνεσαι ο Παιδαγωγός της Γενέθλιας Γης. Οραματίζεσαι ένα Σχολείο, μια Παιδεία που εμπνέεται από τη μάνα, το σπίτι, τους προγόνους, το έδαφος, τον πολιτισμό που ανθίζει και υψώνεται πάνω στο υλικό και τα στοιχεία που φέρνει στο φως μέσα από το πάτριο έδαφος ο ανθρώπινος μόχθος. Συμπυκνώνεις το παιδαγωγικό σου κήρυγμα στον όρο «Σχολείο της στενότερης Πατρίδας». Δεν κηρύττεις

με τον όρο αυτόν μια φυγή από την πραγματικότητα και από τα καίρια, τα καυτερά προβλήματα της εποχής μας, όπως πολλοί υποστήριξαν. Υποστήριξες στα αμέτρητα δημοσιεύματά σου, σε βιβλία, εφημερίδες και περιοδικά, πως στο «Σχολείο της Στενότερης Πατρίδας» εναρμονίζεται πέρα από στείρους τοπικισμούς και άγονους εθνικισμούς, το παλιό με το νέο, το τοπικό με το εθνικό και το εθνικό με το πανανθρώπινο.

Έζησες αθόρυβα και σεμνά. Ως τα βαθιά γεράματά σου δεν έπαψες να επικοινωνείς με τους δασκάλους, δημοσιεύοντας άρθρα παιδαγωγικά και πατριδολατρικά.

Νοσταλγός αθεράπευτος της Γενέθλιας Γης. Φρόντισες για τη μουσειακή συντήρηση του πατρικού σπιτιού, στην Πυρσόγιαννη· κι έγραψες σ' ένα σου άρθρο τούτα τα σπαραχτικά:

«Το σπίτι μου το πατρικό ήταν, είναι και θα είναι αιώνια για μένα, Χαρά και Πόνος, Ποίηση και Όραμα, Τραγούδι και Κλάμα, Φωνή και Βόγγος, Οπτασία και Ακτινοβολία, Αντιφέγγισμα και Ιριδισμός».

Μακριά απ' αυτό θ' αναπαυτείς τώρα, στη φιλόξενη αττική γη.

Σε προπέμπουμε σ' αυτή, όλοι οι μαθητές σου, παρόντες και απόντες, γεμάτοι ευγνωμοσύνη, αγάπη και σεβασμό.

Ως τη στερνή μας πνοή, μέσα στη δασκαλική μας ψυχή που πλαστούργησες, η μεγάλη παιδαγωγική μορφή σου θα είναι πάντα ζωντανή και παρούσα.

ΑΝΑΣΤ. ΠΑΠΑΓΓΕΛΗΣ

ΤΟΥ ΑΡΣΕΝΗ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΥ

Ὁ θάνατος τοῦ γιατροῦ Παπαγγέλη στάθηκε γιά τήν πόλη ἕνα πραγματικό πλήγμα, γιατί πολίτες ὑπάρχουν πολλοί, ἄνθρωποι ὅμως τῆς δικῆς του ὑφῆς λίγοι. Γι' αὐτό, δέν εἶναι μόνον λόγοι προσωπικῆς φιλίας, πού μέ κινοῦν στό νά δώσω αὐτό τὸ σημείωμα, ἀλλά καί ἡ συνείδηση ὅτι, μέ τὸν χαμό του, ἡ κοινωνία μας ἔχασε ἕναν ἀπὸ τοὺς καλύτερους, τοὺς τιμιώτερους, τοὺς χρησιμότερους ἀνθρώπους της. Πάντα γλυκομίλητος καί καλοπροαίρετος, πάντα γελαστός, πάντα πρόθυμος νά ἐξυπηρετήσῃ τὸν ἄλλον, ἂν καί ἤξερε ὅτι ἡ σφραγίδα του θανάτου εἶχε σημαδέψῃ τὴ ζωὴ του, τιμοῦσε καί τὸ σπίτι του καί τὴν κοινωνία πού μέσα σ' αὐτὴν ζοῦσε.

Ἀλλὰ ἐκεῖνα πού ἀληθινὰ κοσμοῦν τὴν προσωπικότητα τοῦ χαμένου φίλου, ἦταν ἡ εὐσυνειδησία, ἡ ἀνιδιοτέλεια καί ὁ ἀνθρωπισμὸς πού χαρακτήριζαν πάντα καί πεισματικά τὴν βιωματικὴ πλευρὰ τῆς ἐνάσκησής τοῦ ὠραίου τοῦ ἐπαγγέλματος.

Αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν γιατρό, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀπαραίτητη ἐπιστημονικὴ συγκρότηση, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀδιάλειπτη παρακολούθηση τῶν προόδων μιᾶς ἐπιστήμης, πού τὴν τελεία καί παῦλα δέν θὰ τὴν γνωρίσει ποτέ, — γιατί ἡ φύση εἶναι περισσότερο ἐφευρηματικὴ σὲ ἀρρώστιες ἀπὸ ὅ,τι ἐμεῖς σὲ φάρμα-

κα — αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα λοιπὸν ἀπαιτεῖ, γιά τὴν ὀρθή του ἐνάσκηση, μιὰ δόση ἀνθρωπιᾶς τέτοια πού δέν τὴν ἔχουν ὅλοι.

Αὐτῆς τῆς ἀνθρωπιᾶς τὴν ἀνάγκη τόνιζε, ἐδῶ καί δυὸ σχεδὸν αἰῶνες ὁ Κοραῆς, παιδί τῆς ὀνομαστῆς Σχολῆς τοῦ Πουατιέ, αὐτῆς τῆς ἀνθρωπιᾶς, πού πρέπει πάντα νά διακρίνει τὸν γνήσιο γιατρό. Αὐτὴν, ὁ καλὸς μου φίλος, ὁ μακαρίτης Παπαγγέλης, τὴν εἶχε, καί τὴν πρόσφερε, μέ τὸν λόγο καί τὰ χαμόγελά του, μαζί μέ τὰ φάρμακα, στό ἄρρωστο ἀνθρώπινο πλάσμα πού κοίτονταν μπροστά του, καθὼς καί στοῦ σπιτιοῦ του τὸν κόσμο.

Ἦταν γνήσιος γιατρός ὁ μακαρίτης φίλος μας. Καί γι' αὐτὸ θὰ βρισκεται πάντα στὴ μνήμη μας, ὅσο θὰ βαστάξουμε κι ἐμεῖς. Γιατί τὰ χρόνια, τυπικὰ μονάχα, στήνουν καί ὀρίζουν μιὰ ἀνθρώπινη ζωὴ. Ἐκεῖνο πού τὴν χαρακτηρίζει, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐτῶν πού σέρνει μαζί της, εἶναι ἡ δράση της, ἀγαθὰ ἢ ὄχι, μέσα στὸν μικρὸ μας κόσμο.

Τώρα, ποιὸς θὰ μπορούσε νά ἀμφισβητήσῃ τὸ ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ γιατροῦ Παπαγγέλη στάθηκε πάντῃ δίκαιη γιά τοὺς ἄλλους καί χρήσιμη γιά τὴν κοινωνία;

(Ἡπειρ. Ἑστία, Γιάννινα)

Πολύς Πνευματικός

Ἡπειρωτική Πνευματική Ζωή καὶ Κίνηση

◆ Γράφουμε καὶ μᾶς γράφουν

◆ Στέλλουμε καὶ μᾶς στέλνουν

ΠΕΡΙΣΤΑΣΙΑΚΟΙ ἩΠΕΙΡΩΤΕΣ

Τοῦτο τὸ περιοδικὸ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ Ἰοῖα μὲ τὸ τέλος τοῦ γράφεται «μὲ τῆς καρδιάς τὸ πύρωμα». Ὅποιος περιμένει νὰ βρεῖ ὑψηλὰ διανοήματα ἄς τ' ἀφήσει νὰ ξεγλυστρήσει σιγά - σιγά ἀπὸ τὸ χέρια του.

Ὁ ραφινάτος ἐκεῖνος Κεφαλωνίτης φίλος μου Εἰσαγγελέας Ἐφετών, Παῦλος Δελαπόρτας, γνωστός ἀπὸ τὴ δίκη Λαμπράκη, «ἐκ περιστάσεως» θερμὸς Ἡπειρώτης, διότι ὑπηρετήσε χρόνια στὴ Ζίτσα—μᾶς ἔκαμε καὶ μιὰ θαυμάσια διάλεξη γιὰ τὸν Ζιτσαῖο πολιτευτὴ Γεώργ. Γκάλγκο δημοσιευμένη στὴ σειρά τῶν ἐκδόσεων τῆς Ἑταιρείας — μού διηγεῖτο τὸ ἐξῆς περιστατικό:

*Ἦταν τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς Ἡπείρου. Ζυμώσεις γιὰ κοινοβουλευτικὲς ἐκλογές. Σὲ μιὰ ἐξόρμηση τῶν ὑποψηφίων κάτι θερμοὶ Ἡπειρώτες εἶχαν πάρει στοὺς ὦμους τὸν Τάκη Μπότσαρη — τὸν κατόπι κατ' ἐπανάληψη Ὑπουργὸ Ναυτικῶν κ. ἄλ. στρατηγὸ Δημήτριο Τιμολ. Νότη Μπότσαρη — καὶ τὸν ἀναρρίπιζαν μὲ ἔξαλλο ἐνθουσιασμό.

Ὁ Γεώργ. Γκάλγκος, συνυπαψήφιος καὶ κείνος, εἶχε ἐνοχληθεῖ ἀπὸ τὸ θέαμα καὶ εἶχε ἐκμυστηρευθεῖ στὸ Δελαπόρτα:

— Εἶδαμε καὶ πάθαμε νὰ διώξουμε τοὺς ἀγάδες καὶ τώρα ἀνεβάζουμε δικούς μας ἀγάδες σὰν ὑποζύγια ἐπάνω μας;

Ἀλλὰ οἱ Ἡπειρώτες ἀναρρίπιζαν μὲ ἀλαλαγμούς τὸν ἀπόγονο τοῦ Μάρκου καὶ τοῦ Νότη Μπότσαρη, τῶν ἡμιθέων τοῦ Σουλίου. Ἐλάτρεψαν ὅσους πίστεψαν ὅτι ἀγαποῦν, τὸν τόπο τους. Ἔτσι κάμαν δικό τους καὶ ψήφισαν τὸν Ἀλέξανδρο Μυλωνᾶ, τὸν ἐντιμότατο, ἀρχηγό, κατόπι, τοῦ Ἀγροτικοῦ Κόμματος, γιατί ἦταν γαμπρός τοῦ δικοῦ τους Σουλιώτη Παναγιώτη Δαγκλῆ καὶ καταψήφισαν τὸν Κωνσταντῖνο Καζαντζῆ καὶ Χρ. Χρηστοβασίλη, πολιτικούς τοῦ Κωνσταντίνου. Καθάριους Ἡπειρώτες.

Οἱ Ἡπειρώτες μὲ τὸ ἀλάνθαστο πολιτικὸ αἰσθητήριο εἶχαν ἀντιληφθεῖ τὴ διάνοια τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, πού δυὸ φορές μεταξὺ ἄλλων διέβλεψε τοὺς ἐθνικούς κινδύνους. Μιὰ φορὰ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ Καβάλας ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους καὶ ἔστρεψε τὸν Κωνσταντῖνο,

πού τράβαγε ντουγρού για τὸ Μοναστήρι, νὰ προβεῖ στὴν κατάληψή της 26.10.1912 καὶ τὴν ἄλλη τοῦ ὑπέδειξε νὰ μεταβεῖ στὸ Ἡπειρωτικὸ μέτωπο καὶ νὰ ἐκθιάσει τὴν πτώση τῶν Ἰωαννίνων. Ἡ πολύμηνη πολιορκία τοῦ Μπιζανίου 5.10.1912 — 21.2.1913 εἶχε γίνεи θραχνᾶς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐνῶ στὴν Αὐλώνα ὁ Ἰσμαήλ Κεμάλ Βλιώρας εἶχε ἀνακηρύξει (28.11.1912) τὴν ἀνεξαρτησία τῆς Ἀλβανίας, πού ὁ Βενιζέλος θεωροῦσε ἀπειλὴ γιὰ τὰ Γιάννινα.

Καὶ εἶχε πεῖ τότε ὁ δαϊμόνιος Κρητικὸς — ἐπὶ τέλους νὰ τελειώνουμε μὲ τὸ Μπιζάνι!

Ἔτσι ἐνῶ ὁ Κωνσταντῖνος ἔμπαινε ἐλευθερωτῆς στὰ Γιάννινα καὶ παρελάμβανε τὴν πόλη ἀπὸ τὸν Ἐσάτ Πασιᾶ, οἱ Ἡπειρωτῆς παρέμειναν ἀμετανόητοι Βενιζελικοὶ — Βενιζελολάτρες κατὰ τὸν Χρηστοθασίλη! — καὶ κατὰ τὶς ἐκλογές τῆς 20 Νοεμβρίου 1920 καὶ μετέπειτα, ὥστε ὁ Βενιζέλος νὰ κάμει τὸν περὶ φημο χαρακτηρισμό:

— Οἱ Ἡπειρωτῆς, οἱ αἰώνιοι Ἑλληνας!

Ἀλλὰ μετὰ τὰ ξετύλιγμα τῆς θιντεοκασέτας αὐτῆς τῶν ἀναμνήσεων καὶ τῶν ἱστορημάτων ἄς ἔρθουμε στοὺς «περιστασιακοὺς» Ἡπειρωτῆς.

Πολλοὶ Ἑλληνας πολέμησαν καὶ στοὺς δύο πολέμους 1912—13, 1940—41 στὴν Ἡπειρο. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς διατηροῦν τὶς καλύτερες ἀνα-

μνήσεις κι ἀγάπησαν τὸν τόπο σὰν τὴν ἰδιαίτερή τους πατρίδα.

Ἄλλοι Ἑλληνας τῆς νότιας Ἑλλάδος ὑπηρέτησαν στὴν Ἡπειρο κι ἔμειναν τελικὰ γαμπροὶ Ἡπειρωτῆς.

Καὶ τέκνα ὑπηρετησάντων στὴν Ἡπειρο δημοσίων ὑπαλλήλων γεννημένα στὸν τόπο μὲ σπουδὲς στὰ Σχολεῖα τῆς ἔγιναν, Ἡπειρωτῆς ἕνα σύμφυρμα μὲ τὰ ἠπειρωτικὰ τους βιώματα.

Υἱὸς τοῦ Προέδρου τοῦ προπολεμικοῦ Στρατοδικείου Ἰωαννίνων Μουντάκη, ὁ Συνταγματάρχης τῆς Στρατιωτικῆς Δικαιοσύνης κ. Βασίλης Καλαϊτζῆς - Μουντάκης μᾶς γράφει:

«Μὲ τὸν θαυμασμό μου γιὰ τὸ ἔργο Σας. Μὲ τὴν ἀγάπη μου καὶ τὸν ἀσίγαστο «πόνο» μου γιὰ τὴν ἀλησμόνητη δεύτερη πατρίδα μου, πού τὸ Δελτίο σας μοῦ τὴ φέρνει ὀλοένα ὀλοζώντανη, πονεμένη καὶ ἀγέρωχη σιμᾶ μου.

Ὀλοδικό σας. Βασίλης Καλαϊτζῆς - Μουντάκης».

Ὁ ὑπερευαίσθητος ὑποστράτηγος τοῦ Ὑγειονομικοῦ κ. Δ. Πιερρουτσάκος, μαχητῆς τοῦ '40 μὲ ζωντανὲς τὶς ἀναμνήσεις τῶν ἀγώνων δέκα πέντε χρόνια ἀκροατῆς καὶ συνδρομητῆς τῆς Ἑταιρείας μᾶς στέλλει τὶς εὐχὲς γιὰ τὸν καινούργιο χρόνο.

Τοῦ ἀνταποδίνουμε τὴ δική μας ἀγάπη.

α.χ.μ.

Σ. Μίλιος
δωρον σεσημασμένων βω
Μαρίνου Βασιλείου Ζώτο Μω.οσσό

ΣΠΥΡΟΣ ΜΙΛΙΟΣ

Ίδιόχειρη αφιέρωση στον Βασιλείο Ζώτο - Μω.οσσό.

Ἡ δράσις τοῦ Σπύρου Μίλιου στὴν ἐποχὴ τοῦ Ὀθωνα

ΤΟΥ ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ

Μετὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ κινήματος τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1843, ὅταν καὶ παρεχώρησε ὁ Ὀθωνας τὸ πολυπόθητο Σύνταγμα ὁ Καλλέργης, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος, θέλησε νὰ μείνει ἡ ἡμέρα ἐκείνη ὡς ἕνας χρονολογικὸς σταθμὸς στὴ ζωὴ τοῦ Ἑθνους.

Ὁ Κουντουριώτης ζήτησε νὰ ἰδεῖ τὸν Ὀθωνα.

—Μεγαλειότατε, τοῦ εἶπε, ἡ ἡμέρα τῆς 3ης Σεπτεμβρίου, ὀρθὸν εἶναι νὰ ὀρισθεῖ ὡς ἡμέρα ἐορτάσιμος διὰ τὸ Ἑθνος ὡς παραγωγὸς λαμπροῦ μέλλοντος. Δίκαιον δὲ εἶναι νὰ εὐδοκήσει ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης νὰ ἐκφράσει πρὸς τοὺς ἀξιωματικοὺς τὴν εὐαρέσκειάν της ἀπονέμουσα εἰς αὐτοὺς στρατιωτικὸν ἀριστεῖον.

Ὁ Ὀθωνας δὲν κρατήθηκε:

—Τσοῦμ τῶϋφελ ἄϊν μάλ! (1) φώναξε θαυαριστί, χτυπώντας δυνατὰ στὸ γραφεῖο τὸ χέρι του.

Στὸ διάβολο πιά; Ὅλοι ταραχτηκαν. Ποιὸς λίγο ποιὸς πολὺ κατάλαβαν τὴ φράση. Ἄλλη θύελλα ζύγωσε.

—Κι' αὐτὸ θὰ τὸ κάνεις βασιλιά! εἶπε τότε ὁ Διοικητῆς τῆς Στρατιω-

τικῆς Σχολῆς καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς στασιαστὲς ὁ περίφημος ἀγωνιστὴς ποὺ μᾶς ἀφῆκε καὶ τὰ «Ἀπομνημονεύματα τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου», ὁ Σπύρος Μίλιος τῆς Χειμάρρας.

Ὁ καινούργιος ὑπουργὸς Λόντος θέλησε νὰ πάρει τὸ μέρος τοῦ Ὀθωνα:

—Μὴ μιλᾶς ἔτσι, στρατηγέ, εἶπε τοῦ Σπύρου Μίλιου. Κανεὶς δὲν ἔχει δικάϊωμα νὰ βρίζει τὸ Βασιληᾶ.

Ὁ Χειμαρριώτης στρατηγὸς δὲν εἶχε πολλὰ λόγια, τραβάει τὸ «πάλα».

— Δικηγόρος τοῦ Βασιληᾶ ἐγίνες ἐσύ, ἐνάντια στὸ συμφέρον τοῦ Ἑθνους; τοῦ παρατήρησε. Σὲ περνᾶω πέρα - πέρα!

Χύμηξε κατὰ πάνω του. Τότε μπῆκε στὴ μέση ὁ Κουντουριώτης καὶ τὸν σταμάτησε.

Ἡ Αμαλία εἶχε μπεῖ μπροστὰ στὸν Ὀθωνα γιὰ νὰ τὸν προφυλάξει. Καὶ τὸ κακὸ πέρασε.

Ἔτσι ὁ Ὀθωνας ὑπέγραψε καὶ ἄλλα δύο διατάγματα.

Μὲ τὸ ἕνα ὄριζε τὴν ἡμέρα σὰν Ἑθνικὴ Ἑορτῆ. Καὶ μὲ τὸ ἄλλο ἐξέφραζε τὴν εὐαρέσκειαν στὸν Δ. Καλλέργη καὶ τὸν Πρόεδρο τοῦ Δ.

1. Στὸ διάβολο πιά!

Συμβουλίου Μακρυγιάννη και σε
δλους τούς ανωτέρους και κατωτέ-
ρους αξιωματικούς.

Ἐκείνη τὴ στιγμή στὴν πλατεία
Συντάγματος φάνηκαν πέντε - ἔξι
κάρρα μὲ ψωμιά. Καρβέλια χάσικα,
ποὺ ἀχνίζαν. Ἦταν ὅλοι οἱ διαδη-
λωτὲς πεινασμένοι. Λίγο ἀκόμη ἂν
παρατείνονταν οἱ διαπραγματεύ-
σεις οἱ στασιαστὲς θὰ λιποτακτοῦ-
σαν γιὰ νὰ κάνουν ρεμούλα στοὺς
φούρνους. Εὐτυχῶς κάποιος Ἑπει-
ρῶτης φούρναρης, φανατισμένος
συνταγματικὸς μὲ τὴ χειρονομία
τοῦ ἐκείνη ἐπρόλαβε τὸ κακό. Τὰ
κάρρα ὥσπου νὰ πεῖς ἀμήν, ἀδειασ-
σαν!

Ο ΛΟΡΔΟΣ ΒΥΡΩΝ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ἀπὸ τὴ σελίδα 464)

πρεπε νὰ πληρώσω και ἐνῶ μοι ἔ-
δωκαν δεκαἕξ ἄλογα και 6, 7 ἀν-
θρώπους, τὰ ξεοδά μου δὲν ἔφθα-
σαν οὔτε τὰ μισὰ ἐκ τῶν ὄσων ἐξώ-
δευσα ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας εἰς τὴν Μάλ

ταν, ἂν και ἐκεῖ εἶχον κατάλυμα
εἰς τὸ διοικητήριον και ἓνα μόνον
ὑπηρέτην.

»Εἰπῆτε εἰς τὸν Χάνσων νὰ μοι
στείλῃ τὰ γράμματά του εἰς τὸν
πρόξενον τῆς Ἀγγλίας εἰς Πάτρας.

»Ἡ γονιμότης τῆς γῆς εἶναι θαυ-
μασία, δι' αὐτὸ και εἶναι εὐθηνὰ τὰ
προϊόντα της. Πηγαίνω εἰς τὰς Ἀ-
θήνας διὰ νὰ μάθω τὴν νέαν ἑλλη-
νικήν, πολὺ διαφέρουσαν τῆς ἀρ-
χαίας, ἂν κατὰ βάθος εἶναι ἡ αὐτὴ
γλῶσσα.

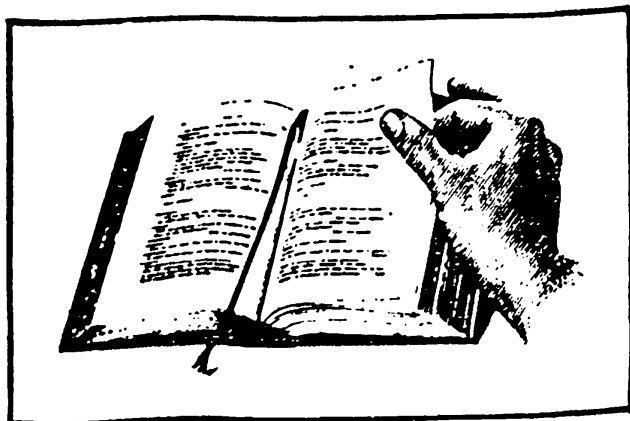
»Διόλου δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἐπιστρέ-
ψω εἰς Ἀγγλίαν, ἐκτὸς ἂν ἐξαναγα-
κασθῶ εἰς τοῦτο ἀπὸ ἀπόλυτον ἀ-
νάγκην ἢ ἀπὸ τὴν ἀμέλειαν τοῦ
Χάνσων. Εἰς τὴν Ἀσίαν θὰ μεταβῶ
μόλις μετὰ ἓν ἢ δύο ἔτη, διότι ἔχω
πολλὰ πράγματα νὰ ἶδω εἰς τὴν
Ἑλλάδα. Ἴσως ὑπάγω και εἰς τὴν
Ἀφρικὴν, τουλάχιστον ἕως εἰς τὴν
Αἴγυπτον».

Ἐφιλόστοργός σου υἱός

«Ἡ ΗΠΕΙΡΟΣ» Λεύκωμα Εἰκονο-
γραφημένον. — Ἑλπιν. Μουρογορ-
δάτου. Ἔτος Γ'. Ἐν Κ/πόλει. 1912.
σελ. 172—176.

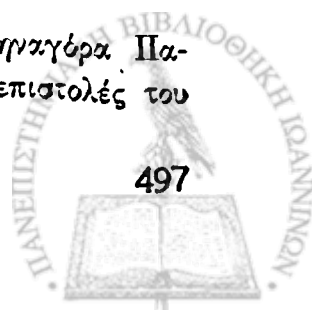

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΑ

Ο Έφορος της Βιβλιοθήκης γράφει και η Εταιρεία ευχαριστεί συγγραφείς και αποσπαστές των παρακάτω βιβλίων και περιοδικών:

1. Κραψίτη Βασιλή: Τριλογία Ελληνική (Αφιέρωμα στην Κύπρο). — Αθήνα 1987, σελ. 14.
- 2) Του ιδίου: Σύγχρονοι Ηπειρώτες Ευεργέτες (1913—1988) — Αθήνα 1987, σελ. 262.
- 3) Του ιδίου: Ίδε ο άνθρωπος — Αθήνα 1987, σελ. 14.
- 4) Σεβέρου Μαρίας: Ρωτήστε την κοινωνία σας — Αθήνα 1987, σελ. 271.
- 5) Διαμάντη Α. Κων(νου): Άπαντα (μεταφράσεις ποιημάτων) — Αθήνα 1987, σελ. 230.
- 6) Μπουκουβάλα Απ.: Η μεγάλη ικπορία του Μικρού Χωριού μου. — Ιωάννινα 1987, σελ. 48.
- 7) Πανσαμοθρακικής Εστίας: Σαμοθράκη, το νησί των Καβείρων (Ανάτυπο) — Αθήνα 1984, σελ. 81—112.
- 8) Παντελάκη Κώστα: Πράσινο (Πηγή όμορφιάς). — Πειραιάς 1981, σελ. 14.
- 9) Βαλαώρα Βασιλή: Περιβάλλον και υγεία. — Αθήνα 1985, σελ. 117.
- 10) Του ιδίου: Αρχές Ιατρικής — Αθήνα 1985, σελ. 166.
- 11) Του ιδίου: Η υγιεινή του χωριού — Αθήνα 1945, σελ. 120.
- 12) Του ιδίου: Υγιεινή των ανθρώπων — Αθήνα 1967, σελ. 596.
- 13) Του ιδίου: Ο πληθυσμός της Ελλάδος κατά το 6' ήμισυ του 20ού αιώνας. — Αθήνα 1986, σελ. 143.
- 14) Του ιδίου: Ιδιομορφίες του γένους των Ελλήνων (Ανάτυπο) — Αθήνα 1985, σελ. (190—209).
- 15) Του ιδίου: Το παρόν και το μέλλον του πληθυσμού της Ελλάδος (Ανάτυπο) — Αθήνα 1985, σελ. 129—143.
- 16) Του ιδίου: Περίστα Ναυπακτίας — Αθήνα 1967, σελ. 87.
- 17) Κωσταρίδη Βάσω: Της νύχτας κόρη Αυγή — Αθήνα - Γιάννινα 1987, σελ. 284.
- 18) Νικολαΐδη Κώστα: Τα Γιάννινα, το Κάστρο, η Λίμνη το Νησί — Γιάννινα 1987, σελ. 270.
- 19) Τσίπα Νικολάου: Αντάμωμα με πατριολογικούς αντίκλους της Ηυρσόγιανης — Μαρούσι 1987, σελ. 177.
- 20) Βασιλείου Αλέκου: Το πνευματικό έργο του Βασιλή Κραψίτη — Αθήνα 1987, σελ. 282.
- 21) Μπρούπη Μιχάλη: Αθηναγόρα Πατριάρχη 15 ανέκδοτες επιστολές του

- προς τὸν Βασ. Κραψίτη — Αθήνα, 1987, σελ. 18.
- 22) Εὐθυμίου Αναστάση: Η Βούρμπιανη της Ηπείρου — Ιωάννινα 1987, σελ. 208.
- 23) Πουλίτσα Παναγιώτου: Επιγραφαί και ενθυμήσεις εκ της Βορείου Ηπείρου — Ιωάννινα 1985, σελ. 99 (Ανάτυπο).
- 24) Μηλιώνη Γρηγορίου: Η αρχαία «ΕΡΛΥΜΑ», πόλη της Ηπείρου. — Ιωάννινα 1985, σελ. 15.
- 25) Λιγιάλου Τάσου: Σαββατόβραδα του συγχρόνου Νταχάου — Αίγιο 1986, σελ. 23.
- 26) Του ιδίου: Γκουέρνικα της Παναγίας — Αίγιο 1986, σελ. 23.
- 27) Σαϊλίνη Αθανασίας: Σκέρπιες σελίδες — Αθήνα 1985, σελ. 28.
- 28) Κραψίτη Βασίλη: Το Βορειοηπειρωτικό Ζήτημα — Αθήνα 1987, σ. 52.
- 29) Διαμάντη Κων(νου): Ο στίχος του Ανδρέα Κάλβου (Ανάτυπο) — Αθήνα 1984.
- 30) Μπέτσου Οδυσσέα: Λέλοδα (το σημερινό Θεσπρωτικό) και η Κάτω Λάικα Σούλι — τόμ. Α' — Πρέβεζα 1985, σελ. 363, τόμ. Β' Ιωάννινα 1978, σελ. 184.
- 31) Πέτρου Πασχάλη: Βόρειος Ήπειρος η προδομένη — Ιωάννινα 1986, σελ. 58.
- 32) Σκότσα Νικολάου και Χαρχιώπουλου Σπ.: Ο Αγώνας των 16 χωριών της Επαρχίας Φιλιατών — Αθήνα 1988, σελ. 244.
- 33) Σέθη Αλκιβιάδη: Τα Πεπτά Ιωαννίνων (Γεωγραφία - Ιστορία - Λαογραφία — Γιάννινα 1988, σελ. 268.
- 34) Λογοθέτη Χριστού: Γονιολογικό δέντρο της οικογενείας Λογοθέτη — Γιάννινα 1981, σελ. 63.
- 35) Σούτζου Δημητρίου: Καλπάζοντας στο διάβα των αιώνων — Αθήνα 1970 σελ. 76.
- 36) Βαρζόνια Κώστα: Ιωαννινούτσος — Αλεξίου Καραμεσίτης «Ο Ρωμησοσάς» — Γιάννινα 1988, σελ. 60.
- 37) Λαζαρίδη Κώστα: Οικολογική συνάντηση στο Γρεβενίτη Ζαγορίου — Γιάννινα 1985, σελ. 41.
- 38) Οικονόμου Φωτίου: Η Ορθόδοξος Εκκλησία της Αλβανίας — Αθήνα 1987, σελ. 125.
- 39) Κοκολάκη Κ. Γεωργίου: Ο Καπετάν Τσόντος Βάρδας — Αθήνα σελ. 229.
- 40) Σαλαμάγια Δημητρίου: Η σπηλιά του Σκυλοσόφου — Αθήνα 1953, σελ. 141.
- 41) G. SCHLUMBERGER: Ο Αυτοκρ. Νικηφόρος Φωκάς και η Βυζαντινή Εποποιία — Αθήνα 1977, σελ. 896.
- 42) Του ιδίου: Ιωάννης Παιμιστής. — Βασ. Βουλγαροκτόνου νεανικά έτη — Αθήνα 1977, σελ. 800.
- 43) Του ιδίου: Βασίλειος Βουλγαροκτόνος — Αθήνα 1977, σελ. 762.
- 44) Του ιδίου: Λι Πορφυρογέννητοι Ζωή και Θεοδώρα — Αθήνα 1977, σ. 950.
- 45) Ρωμάλου Κώστα: Η Πόληση ενός λαού. — Αθήνα 1968, σελ. 282.
- 46) Μυστηριώτη Γ.: Ελληνική Γραμμασιολογία — Αθήνα 1897, σελ. 1216 — (τόμ. Β').
- 47) Ξηροτύρη Ιωάν.: Η Κοινωνιολογική σκέψη και ο Πλάτων — Θεσσαλονίκη 1969, σελ. 90.
- 48) Ρακτιδάκη Κ.: Έργα και σημειώσεις εκ της πρώτης διοικήσεως της Μακεδονίας (1912—13) — Θεσ) νίκη 1961, σελ. 116.

- 49) Τέντα Ν.: Η λογοτεχνική προσωπική κατάθεση της μουσοληπτής Χρυσάνθης Ζισσαίας — Θεσ) νίκη 1988, σελ. 14.
- 50) Κασιμάτης Γρηγ.: Εισαγωγή εις την Κοινωνιολογία — Αθήνα 1966, σελ. 250.
- 51) Τσιάμη Μ.: Συντομογραφίες (Σολωμός - Ψυχάρης - Εφταλιώτης - Βάρναλης, Μυριόβλης - Χαψίνης - Βαλέτας - Ελύτης — Αθήνα 1981, σελ. 87.
- 52) Τασολάμπρου Λ.: Η παρερμηγεία ενός χωριού του Θουκυδίδη — Αθήνα 1962, σελ. 40.
- 53) Κουνούπη Γ.: Δελφική Αμφικτυονία — Αθήνα 1951, σελ. 45.
- 54) Αλεξίου Στυλ.: Το κάστρο της Κρήτης και η ζωή του. — Ηράκλειο, σελ. 60.
- 55) Ευθυμίου Αναστ.: Η Βούρμπιανη της Ηπείρου — Η ιστορία και λαογραφία της — Τόμ. Α' τεύχ. Γ. — Ιωάννινα 1988, σελ. 353.
- 56) Μιχοπούλου Δ. Χρήστου : Το Α' Πανελλ. Επιστ. Συνέδριο «Βόρ. Ήπειρος — Άγ. Κοσμάς ο Αιτωλός» — Κόνιτσα 1987—Αθήνα 1987, σ. 88.
- 57) Σακελλαρίδη Α. Θανάση: Φραγκάδες (Ζαγόρι - Γιάννινα - Ηπείρου) — Ιστορ. και λαογραφικά στοιχεία— Ιωάννινα 1988, σελ. 299.
- 58) Γκούτου Γ. Χαρίλαου: Ο Συνδικαλισμός στο Ελληνικό Κράτος 1834 — 1914, τόμ. Α', σελ. 255.
- 59) Λαμπρίδη Ι. Έλλη: Δοκίμια κριτικά και φιλοσοφικά — Αθήνα 1952, σελ. 131.
- 60) Σίμου Ε. Κώστα: Εκείνα τα όνειρα — Ποιήματα — Αθήνα 1988 σελ. 68.
- 61) Κραψίτη Βασίλη: Απόσπασε η φλόγα η ιερή — Ποίηση — Αθήνα 1988, σελ. 16.

ΕΥΘ. ΝΙΚΟΥ

Κάντε ένα δώρο στους Πνευματικούς σας Φίλους. Μιά έτησια συνδρομή (1500 δραχμών) στο Περιοδικό τής Έταιρείας. Θα τὸ θεωρήσουν ένα εὐχάριστο ξάφνιασμα. Καὶ ἡ Έταιρεία θὰ συνεχίσει τὸ Ἡπειρωτικό της ἔργο.

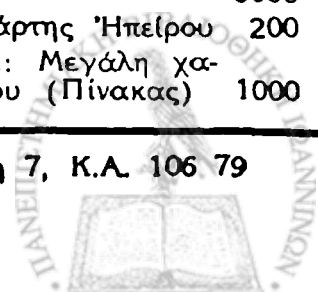

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ»

	ΔΡΧ		ΔΡΧ.
1. Ε. Π. ΦΩΤΙΑΔΟΥ — ΣΠ. ΚΑΛΛΙΑΦΑ: Σπυρίδων Λάμπρος, Α' έκδοσις 1961, Β' έκδοσις 1967	250	19. ΓΕΩΡΓ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: 'Ο 'Αλή πασάς από την άλλη πλευρά, 1968	300
2. ΣΠΥΡ. ΚΑΛΛΙΑΦΑ — ΑΛ. ΒΑΜΒΕΤΣΟΥ — ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΚΟΖΑΝΗΣ — Γ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: Σπυρίδων Βλάχος, δ από 'Ιωαννίνων 1961, Β' έκδοσις 1970	350	20. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : Γ. Καστριώτης (Σκεντέρμπεης) 1968	300
3. Ε. Π. ΦΩΤΙΑΔΟΥ — ΣΠ. ΚΑΛΛΙΑΦΑ: Δημήτριος Σ. Μπαλάνας, Α' έκδοσις 1961, Β' έκδοσις 1963	250	21. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : 'Ηπειρος και Λακωνία. ('Από την Σπλάντζα έως τόν Αυτόνομιακόν 'Αγώνα 1914), 1968	250
4. Γ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: 'Η συμβολή τής 'Ηπείρου εις τούς άγώνας υπέρ τής 'Ελευθερίας, 1963, Β' έκδοσις 1970	250	22. ΠΑΝΑΓ. ΓΡ. ΖΑΚΟΠΟΥΛΟΥ : Τά 'Εθνικά Κληροδοτήματα και αι πρός αυτά υποχρεώσεις τής Πολιτείας, 1968	250
5. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : 'Ο μύθος τής άλθωνικής συμβολής εις την άνεξαρτησίαν τής 'Ελλάδος, 1963	450	23. ΜΙΧ. ΠΕΡΑΝΘΗ : Λορέντζος Μαβίλης, δ ήρωας του Δρίσκου, 1969	250
6. ΙΩΑΝ. ΕΞΑΡΧΟΥ: 'Ο οικονομικός προγραμματισμός του ήπειρωτικού χώρου, 1963	200	24. ΔΗΜ. Τ. Ν. ΜΠΟΤΣΑΡΗ : 'Η 'Απελευθέρωσις των 'Ιωαννίνων, 1969	300
7. Γ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: Γεώργιος Χατζής - Πελλερέν, δ 'Ηπειρώτης άγωνιστής, δ δημοσιογράφος, δ ποιητής, 1964	250	25. ΓΕΩΡΓ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: 'Ιωάννης Βηλαράς, δ 'Ηπειρώτης Ιατροφιλόσοφος, ποιητής και λόγιος, 1969	300
8. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : Χρ. Χρηστοβασίλης, δ διηγηματογράφος, δ λαογράφος, δ πατριώτης, 1965	300	26. ΖΗΣΗ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ: Σπύρος Χασιώτης, δ 'Ηπειρώτης πατήρ τής Γεωργίας, 1969	250
9. ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ Ι. ΚΑΚΟΥΡΗ: Θάνατος - 'Ανάστασις σέ μαγικο - θρησκευτικά «δρώμενα» τής λαϊκής λατρείας τής 'Ηπείρου, 1965	350	27. ΒΑΣΙΛΗ ΚΡΑΨΙΤΗ: Τό νόημα του Σουλίου, 1969	250
10. Γ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: 'Ιωάννης Κωλέττης, δ 'Ηπειρώτης Πρωτοσυργός, 1966	300	28. ΒΙΒΗΣ ΔΗΜ. ΠΑΠΑΔΙΜΗΤΡΙΟΥ: 'Η Κοινωνική Πολιτική και οι 'Ηπειρώται 'Εθνικοί Εύεργέται, 1970	250
11. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : 'Η ξενιτειά και τό δημοτικό τραγούδι, 1966, Β' έκδοσις, 1970	250	29. Κ. Δ. ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΥ: ΑΙ 'Ηπειρώτισσαι εις τούς εθνικούς άγώνας, 1970	250
12. ΝΙΚΟΛ. ΤΣΑΚΑ· Πάργα, 1966	250	30. ΙΩΑΝ. ΒΟΓΑ: 'Η θέσις του Βορειοηπειρωτικού ζητήματος, 1970	300
13. ΚΩΝ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ: Δομήνικος Θεοτοκόπουλος, 1966	1000	31. ΑΛΚΗ ΜΑΝΘΟΥ : 'Ηπειρώται δημοσιογράφοι στη Ρουμανία, Θωμάς Πασιδής, 1970	300
14. ΓΕΩΡ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: Δροσουλίτες, 'Ηπειρος, Κρήτη, 1967	250	32. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : 'Απόστολος 'Αράκης και ή Φιλεκαπαιδευτική 'Εταιρεία, 1970	300
15. ΓΕΩΡ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: 'Ο Γεώργιος Σταύρος και ή 'Εθνική Τρίπεζα, 1967	250	33. ΙΩΑΝ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ: 'Η πνευματική κατάστασις στα Γιάννινα στις άρχές του 19ου αιώνα, όπως την είδαν οι ξένοι περιηγηταί, 1971	250
16. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : 'Αγγελική Χατζημιγάλη και ή 'Ηπειρωτική λαϊκή τέχνη, 1967	300	34. ΑΘΑΝ ΣΟΥΡΑ : 'Η συμβολή των 'Αδελφών Ριζάρη εις την επανάστασιν του 1821, 1972	300
17. ΑΛΚΗ ΜΑΝΘΟΥ : 'Ηπειρώται εις την Ρουμανίαν (Α' και Β') 1967	300	35. ΓΕΩΡ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: Κομπογιαννίτες, Μπασουκάδες, οι ξακουσμένοι αυτοδίδακτοι για-	300
18. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : Σχολεία και Διδάσκαλοι του	300		

	ΔΡΧ.		ΔΡΧ.
τροί άπ' τó Ζαγόρι τής Ήπειρου, 1972	300	55. ΓΙΩΡ. Δ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΥ: *Άλλοτινά κι άξέχαστα, 1985	600
36. ΑΛΚΗ ΜΑΝΘΟΥ : Ήπειρώται δημοσογράφοι στη Ρουμανία, Σπ. Σίμος - Ζαχ Σαρδέλλης κλπ., 1973	300	56. ΓΙΩΡ. Δ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΥ : Ή Πόβλα τής Μουργκάνας, κι ο εύεργέτης Σπ. Τσίγκος, 1986	1000
37. ΓΡΗΓ. ΓΚΙΖΕΛΗ: Ή λειτουργία τών Βορειοηπειρωτικών τραγουδιών τής άγάπης, 1973	250	57. ΚΩΣΤΑ Ι. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: Τά Γιάννινα, 1986	500
38. Γ. Θ. ΜΑΡΑΖΙΩΤΗ: *Ο Ήπειρώτης Έθναπόστολος Πέτρος Ήπίτης, 1973.	300	58. ΕΚΘΕΣΙΣ Γενομένων Ζημιών τής έχθρικής Κατοχής 1941-44	600
39. Β. Γ. ΒΕΤΣΟΠΟΥΛΟΥ: *Ο γάμος στην Πυρσόγανη τά παλιά τά χρόνια, 1973	400	ΔΕΛΤΙΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ	
40. ΑΛΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : Λαϊκή άρχιτεκτονική. Ήπειρώτες μαστόροι και γεφύρια, 1973	800	-Πλήρης Σειρά του Δελτίου Τεύχη 1-141 =	26.200
41. Δ. Τ. Ν. ΜΠΟΤΣΑΡΗ: *Άγώνες έλευθερίας, 1973	400	Β' ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ	
42. ΣΤΑΘΗ Δ. ΛΑΜΠΡΙΔΗ: Χριστόδουλος Κλονάρης, Ζαγορίτης, 1975	250	1. ΑΚΡΟΚΕΡΑΥΝΙΟΥ: Τό λυκόφως τών θεών στην *Άλβανία	300
43. ΕΥΑΓΓ. Κ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ : Παραλειπόμενα και κατάλοιπα του παναρχαίου πρώτου έν Ήπειρώ Μαντείου Δωδώνης, 1975	250	2. Ν. ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ: *Όσα Έγραψα στο Μοναστήρι	600
44. ΕΜΜ. Γ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ : Ή Ήπειρος και τó Είκοσιένα, 1975	300	3. Ν. ΓΟΥΖΕΡΙ: Βαθειές κι άνάλαφρες πνοές	100
45. ΔΗΜ. Σ. ΛΟΥΚΑΤΟΥ: *Ο Παροισμακός λόγος τών Ήπειρωτών, 1976	400	4. Σ. ΔΑΚΑΡΗ: *Όδηγός Νήσου Ίωαννίνων	300
46. ΠΑΥΛΟΥ Γ. ΔΕΛΑΠΟΡΤΑ : Μνήμη Γεωργίου Γκάλγκου, 1977	250	5. Κ. ΚΑΖΑΝΤΖΗ: Τά σκλαβωμένα Γιάννινα	400
47. ΑΘΑΝΑΣ. ΚΙΤΣΟΥ: Θεσπρωτική Γή, 1977	250	6. Χ. ΚΑΤΣΙΜΗΤΡΟΥ: Ή Ήπειρος προμαχούσα (έξαντλημένο)	
48. ΑΛΞ. Σ. ΤΣΟΥΚΑΝΕΛΗ: Χαράλαμπος Κατσιμηήτρος, Πρόμαχος τής Ήπείρου, 1978	500	7. Δ. Τ. Ν. ΜΠΟΤΣΑΡΗ: Μικρά *Άσία	300
49. ΣΤΑΘΗ Δ. ΛΑΜΠΡΙΔΗ: *Ίωάννης Λαμπρίδης, 1979	350	8. Δ. Τ. Ν. ΜΠΟΤΣΑΡΗ: *Ίσπανοί - *Έλληνες	300
50. ΑΘΑΝ. Δ. ΤΣΕΚΟΥΡΑ: *Άπο τού 98ου ύψώματος. *Αναμνήσεις Ήπειρώτου *Άγωνιστού, 1979	1200	9. Δ. Τ. Ν. ΜΠΟΤΣΑΡΗ: Τιμητική έκδήλωση	150
51. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΔΑΒΑΛΑ : Μία σκιαγραφή του *Άλη Πασά και του Κράτους του, 1980	300	10. Κ. ΝΤΟΥΛΑ: Πέσις - *Υποπέσις	200
52. ΧΡΙΣΤΙΝΑΣ ΚΙΤΣΟΥ - ΠΙΤΟΥΛΗ: *Έκδότες και Τυπογράφοι τής Τουρκοκρατίας, 1980	250	11. Μ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Εύεργέτες - Δωρητές Ζαγορίου	200
53. Ε. Γ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ: Σούλι - Σουλιώται, 1983	300	12. Φ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Ή *Έκκλησία τής Ήπείρου	600
54. ΣΤΑΘΗ Δ. ΛΑΜΠΡΙΔΗ : Κώστας Γκράτζιος, 1983	350	13. Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ: Ή πραγματική εικών τής έν *Άλβανία *Έθν, *Έλληνικής Μειονότητας	250
		14. Χ. ΡΕΜΠΕΛΗ: Κοντσιώτικα	1500
		15. Κ. ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΥ: Ή Πινακοθήκη Ίωαννίνων	250
		16. Χ. ΧΑΒΕΛΑ : Γεν. Βιολογίας άπλά στοιχεία	100
		17. Χ. ΧΑΒΕΛΑ: *Ο Ούρανός	100
		18. Σ. ΧΙΛΙΑΔΑΚΗ: Ταξίδια στην Ήπειρο	500
		19. Σ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ: *Άπαντα(Τόμοι 5)	6000
		α.-Α. ΖΩΙΔΟΥ: Χάρτης Ήπείρου	200
		β.-Γ. ΔΟΥΡΔΟΥΦΗ: Μεγάλη χαράδρα του Βίκου (Πίνακας)	1000

ΓΡΑΦΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ: ΑΘΗΝΑ, Μαυρομιχάλη 7, Κ.Α. 106 79
Τηλ. 36.21.651 - 63.99.783.

Ακόμα μία πρωτιά...

Στην πιο δημοφιλή αγορά του
κόσμου, στην Αμερική, η MISKO
διακρίθηκε άλλη μια φορά
κερδίζοντας τον Οκτωβριο του
'86 το «ΧΡΥΣΟ ΑΓΑΛΜΑ
ΤΗΣ ΠΑΡΕΥΘΕΡΙΑΣ».
Αυτό είναι το τίμητο ορατικό
μέσα στα τελευταία πέντε χρό-
νια. Έτσι τα 54 οφθαλμα που
είχε μέχρι σήμερα, γίνονται 55.
Δεν είναι τυχαίο ότι η MISKO
κερδίζει παντού πρωτίες Είναι
θέμα ποιότητας

MISKO

AMERICA AWARD 1986

AMERICAN FACTORY MINISTRY,
S.A.

